

Boldizsár Gábor – Szilágyi Tivadar

A VIDÉKBIZTONSÁG RENDSZERSZEMLÉLETŰ VIZSGÁLATA, ISMERETRENDSZERÉNEK MEGALAPOZÁSA



NEMZETI KÖZZSZOLGÁLATI EGYETEM
BUDAPEST

SZÉCHENYI 



MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap



BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A kiadvány a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú,
„A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” című projekt
keretében készült el és jelent meg.

Projekt szakmai vezető:

Padányi József

Szerzők:

Boldizsár Gábor

Szilágyi Tivadar

Szakmai Lektor:

Padányi József

A kézirat lezárásának dátuma:

2018. december 20.

A kiadás éve: 2020

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás,
terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása
nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek
felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható,
azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

TARTALOM

BEVEZETŐ	5
1. A VIDÉKBIZTONSÁG ISMERETRENDSZERE	7
1.1 <i>Magyarország biztonsági környezete, biztonságát fenyegető kihívások</i>	8
1.1.1 Globális kihívások	9
1.1.2 Regionális kihívások	10
1.1.3 Belső kihívások	11
1.1.4 Katonai jellegű válságok	12
1.1.5 Nem katonai jellegű válságok	13
1.1.6 Magyarország katasztrófa-veszélyeztetettsége	14
1.1.7 A vidékbiztonság további kihívásai	17
1.2 <i>A vidékbiztonság, mint tudományos ismeretrendszer</i>	18
2. ÚJ TRENDK, A NEMZETKÖZI TÉRBEN HATÓ VESZÉLYEK	20
2.1 <i>A jövő biztonságára ható folyamatok</i>	20
2.2 <i>A jövő biztonságát meghatározó trendek és hatásaik</i>	23
2.3 <i>Régi és új veszélyek, állami szereplők</i>	28
2.4 <i>Terek, életterek és konfliktusaik</i>	30
3. A FIZIKAI BIZTONSÁG MEGTEREMTÉSÉNEK ÉS MEGTARTÁSÁNAK ESZKÖZEI	32
3.1 <i>Törvények és stratégiák</i>	32
3.2 <i>A Nemzeti Biztonsági és Nemzeti Vidékstratégia kapcsolata</i>	36
3.3 <i>Az egyén és a közösségek szerepe a fizikai biztonság érdekében</i>	38
3.4 <i>A fizikai biztonság szereplőinek együttműködése</i>	40
3.5 <i>Összegzés</i>	43
4. A VERSENYKÉPESSÉGRE HATÓ KEMÉNY BIZTONSÁGI KIHÍVÁSOK	44
4.1 <i>Versenyképesség</i>	46
4.2 <i>A fizikai biztonság hatása a versenyképességre</i>	53
4.3 <i>Összegzés</i>	55
5. JAVASLAT A VERSENYKÉPESSÉG FOKOZÁSÁNAK EGY LEHETSÉGES MÓDJÁRA	58
5.1 <i>Általános fogalmak</i>	58
5.2 <i>A Vidékfejlesztési Innovatív Tudástranszfer Klaszter</i>	59

5.3 A Klaszter szervezete	60
5.4 Klaszter Menedzsment	61
5.5 A klasztertagok jogai és kötelezettségei	62

**6. JAVASLAT A VIDÉKBIZTONSÁG ISMERETRENDSZERE EGYES ALKOTÓELEMEINEK VIZSGÁLATÁRA,
LEÍRÁSÁRA**

6.1 Vizsgálati szempontok	65
6.2 Vizsgált témacsoportok	66
6.3 Vizsgált témák	68
6.3.1. Biztonság és gazdálkodás	68
6.3.2. Élelmiszerbiztonság	69
6.3.3. Helyi gazdaság- és vállalkozásfejlesztés	72
6.3.4. Katasztrófavédelem	75
6.3.5. Kormányzás	78
6.3.6. Rendészet	81
6.3.7. Szaktanácsadás	82
6.3.8. Történelmi és nemzetközi kitekintés a vidékbiztonság változásairól a Kárpát-medencében és Afrika szarván	85
6.3.9. Turizmus	88
6.3.10. Veszélyek és válaszok	90
6.3.11. Vidékbiztonság rendszerszemléletű vizsgálata	92
6.3.12. Vidékbiztonság települési dimenziói	94
6.3.13. Vidékgazdaság	96
6.3.14. Vidéki tér biztonsági aspektusai	99
6.3.15. Zárt anyagáramok hatása	102
6.4 Vizsgálati eredmények	105

BEFEJEZÉS

FÜGGELÉK

2. JAVASLAT A VIDÉKBIZTONSÁGI SZABADEGYETEM LÉTREHOZÁSÁRA

3. FOGALOMTÁR

FELHASZNÁLT IRODALOM

SZERZŐI BEMUTATKOZÓ

TARTALMI ÖSSZEFOGLALÓ

BEVEZETŐ¹

*„Az mely kapitány az földnek csínját nem tudja,
keveset viszen végbe a maga szándékában...
Egy árok, egy patak, egy szalma oka volt
sokszor hadak veszedelmének:
mennyivel inkább kell hát tudni a hegyeket,
mint feküsznek, a mezőket, melyre szélednek,
az erdőknek járását, a vizeknek folyását.”²*

Zrínyi Miklós

Ez a mű a Nemzeti Közszolgálati Egyetem és a Szent István Egyetem tananyag-továbbfejlesztési törekvéseinek eredményeként jött létre, a két egyetem többéves együttműködési és oktatási tapasztalataira alapozottan. Az írásmű az ország, a városok, a települések és a vidék biztonsága rendszerszemléletű alapjainak megteremtéséhez kíván hozzájárulni, amelynek meghatározó, fontos alapeleme a vidékbiztonság rendszerszemléletű vizsgálata és ismeretrendszerének megalapozása.

A szerzők a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés: Vidékbiztonság, a biztonsági környezet hatása a vidék versenyképességére című Államtudományi Kutatóműhely pályázat³ vezetőiként és aktív kutatóiként végezték kutatómunkájukat.

Ezen kérdések vizsgálata már évek óta foglalkoztatja a Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Karán működő tudományos műhely kutatóit, mely munkaközösség a Nemzeti Közszolgálati Egyetem kutatóival karöltve pályázati keretben valósították meg elképzeléseiket.

A kutatás jelentősége, hogy állam-centrikus megközelítéssel hozzájárul a biztonság-kultúra fejlesztéséhez, az állam és polgárok biztonság-szemléletének emeléséhez, a vidék versenyképességének növeléséhez. Rendszerbe foglalja és leírja a vidék biztonságának összetevőit, definiálja az állam és a vidékbiztonság kapcsolatrendszerét, jellemzőit, környezetét különös tekintettel a fizikai és a gazdasági biztonsági dimenziók kapcsolatára, melynek eredménye a biztonságos, élhető és versenyképes vidéki élet.

Továbbá a mű foglalkozik a vidékbiztonság ismeretrendszere kialakulásával, fejlődési tendenciájával, a nem-

¹ A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem és a Szent István Egyetem együttműködésével készült a „Vidékbiztonság, a biztonsági környezet hatása a vidék versenyképességére” Államtudományi Kutatóműhelyben.

² ZRÍNYI Miklós: Vitéz Hadnagy.

³ A pályázat lényege jelentősége, várható kutatási eredményei, a kutatás folyamata részletesen az 1. számú függelékben tanulmányozható.

zetközi térben ható veszélyekkel, a fizikai biztonság megteremtésének és megtartásának eszközeivel, valamint a versenyképességre ható kemény biztonsági kihívásokkal. A szerzők kiemelt figyelmet fordítottak a vidékbiztonság ismeretrendszere további alkotóelemeinek definiálására, vizsgálatára, majd leírására, ezzel is bizonyítva, a biztonsági környezet hatásának jelentőségét és szerepét a vidék versenyképességének növelésében, valamint a lakosság életszínvonala és életminősége javulásában.

A kidolgozott téma véleményünk szerint:

- kiinduló alapot szolgáltathat a vidékbiztonság ismeretrendszere tartalmának fejlesztéséhez, az oktatásával kapcsolatos tantárgyak, tantárgyrészek meghatározásához és az oktatandó témák kialakításához, valamint a tankönyvek, a szabályzatok és utasítások kidolgozásához;
- elősegítheti a vidékbiztonság kutatásában és a kutatás tervezésében a rendszerszemlélet érvényesülését;
- hozzájárulhat a vidékbiztonság gyakorlati kérdéseinek megoldásához;
- megmutathatja egyes elemeinek vagy egészének továbbfejlesztési irányait.

A mű kidolgozásával hozzá kívántunk járulni a magyar tudományos közélet azon állásfoglalásai kialakításának elősegítéséhez, amelyek a vidékbiztonság elméleti és gyakorlati kérdéseivel kapcsolatosak.

1. A VIDÉKBIZTONSÁG ISMERETRENDSZERE

A biztonság fogalma napjainkban ismét átalakulóban van, bővül, átértékelődik. Az egyre komplexebb kihívások, az egyre globalizálódó és túlnépesedő világban új feladatokat generálnak az állami és nem állami szereplők részére.

Magyarország Alaptörvénye, Nemzeti Biztonsági Stratégiája, Nemzeti Katonai Stratégiája, Nemzeti Vidékstratégiaja, Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiája, Nemzeti Társadalmi Felzárkóztatási Stratégiája definiálja azon kihívások, veszélyek, érdekek és értékek, a szükséges cselekvések körét, amelyek alapvetően határozzák meg az ország biztonságát, a vidék biztonságát, szuverenitását, jólétét, élhető és megtartó vidéki életterét, a vidékbiztonsággal kapcsolatos elvárásokat. Az állam alapvető érdeke a vidéki élettér biztonságossá, megtartóvá alakítása, a vidék versenyképességének megalapozása és növelése.

A folyamatosan változó biztonsági környezetben egyre fontosabbá válik a biztonság és az élelem- ivóvíz kapcsolata. Az emberi léthez szükséges ivóvíz biztosítása, és a szükséges élelmiszer előállítás, illetve a fizikai biztonság igénye felértékelődött. Az élelem megtermelésének és felhalmozásának helyszíne a vidék. A biztonságos vidék, a biztonságos mezőgazdasági termelés az állami lét alapja. Élelem és biztonság nélkül nem létezik az ember, a közösség, a társadalom, az állam. A vidék biztonságának komplex értelmezése, a vidékbiztonsági tudatosság kialakítása egyre fontosabbá válik.

A vidékbiztonság mindazokat a tevékenységeket takarja, amelyek a vidéki térségekben élő lakosság életminőségét javítják, a környezet a természeti táj és a kultúrtáj megőrzését szolgálják, valamint megteremtik a vidéki térségek fenntartható fejlődését a vidék adottságainak, sajátosságainak megfelelően. Fő cél a vidéki népesség elvándorlásának megelőzése, a lakosság számára vonzó élet- és munkakörülmények megteremtése a helyi erőforrások átgondolt, integrált és fenntartható hasznosításával, a városi környezetben megszokott szolgáltatások minél nagyobb mértékben elérhetővé tételével.

A vidékbiztonsággal a szakirodalom eddig igen keveset foglalkozott. A több évszázad alatt létrejött tapasztalat, tudás, elmélet alapján, olyan ismeret halmozódott fel, amelyet ismeretrendszerben, tudományos módszerekkel vizsgálható és tanulmányozható.

1.1 MAGYARORSZÁG BIZTONSÁGI KÖRNYEZETE, BIZTONSÁGÁT FENYEGETŐ KIHÍVÁSOK

Mindenekelőtt vizsgáljuk meg a Magyarország biztonságát veszélyeztető tényezőket.⁴



1. ábra: Magyarország biztonságát veszélyeztető tényezők.

(Forrás: Tóth, 2009.)

A biztonság korszerű értelmezéséből következik, hogy Magyarország biztonsága szoros összefüggésben van a kelet-közép-európai térség, valamint az európai kontinens biztonsági helyzetével. Ezen túlmenően hatással vannak rá a globalizációból adódó transznacionális jellegű kockázatok és kihívások.

Ezen túlmenően hatással vannak rá a globalizációból adódó transznacionális jellegű kockázatok és kihívások is. Ezekkel a fenyegetésekkel egyetlen állam sem képes egyedül megküzdeni, a védekezés széles körű nemzetközi együttműködést igényel.

⁴ Hornyacsek, 2009, 5–30. old.

Magyarország komplex biztonságának vizsgálata során számolni kell hazánk katasztrófa-veszélyeztetettségével is. Ezeket a veszélyeztető tényezőket az 1. sz. ábra foglalja össze. A kihívások, válságok és a katasztrófák egymással kölcsönhatásban vannak. A különböző kihívások, katasztrófák okozhatnak válságokat, és a válságok szintén előidézhetnek katasztrófákat, ha ezeket nem tudják időben és megfelelően kezelni.

A stratégiai kutatásokkal foglalkozó szakemberek elemzése alapján a következő évtizedekben az alábbi veszélyekkel és kihívásokkal kell számolni:

- globális,
- regionális, illetve
- belső kihívások.

1.1.1 Globális kihívások

A globalizáció felgyorsult, és a nemzetközi viszonyok valamennyi területén mélyreható változásokat okoz. Különösen a technológia, az információs technológia, a közlekedés, a kereskedelem és a pénzügyek, valamint a közegészségügy területén jutott olyan fokra, amelyek következtében – az általa létrehozott előnyök mellett – új típusú biztonsági kockázatok jelentek meg. Az országhatárokon átnyúló fenyegetések a Magyar Köztársaság nemzetközi környezetét és biztonságát is nagymértékben befolyásolják.

a) Terrorizmus

A terrorstatevékenység célja a demokratikus társadalmi és politikai intézmények megbontása, a társadalmak kormányokba vetett bizalmának megingatása. A terrorcselekmények hozzájárulhatnak más globális – politikai, gazdasági, kereskedelmi, migrációs és egészségügyi – válságok kialakulásához is.

b) Tömegpusztító fegyverek elterjedése

A tömegpusztító eszközök elterjedése önmagában is kihívást jelent, mivel célba juttatásuk nem hagyományos módon is történhet. Különösen nagy veszélyt jelentenek a vegyi és biológiai fegyverek, amelyek viszonylag könnyen előállíthatók, nehezen ellenőrizhetők, továbbá a regionális konfliktusok vagy nemzetközi terrorcselekmények során nagyobb az alkalmazásuk veszélye.

c) Instabil régiók, működésképtelen államok

A világ országai egyenlőtlenül részesednek a globalizáció hasznából és terheiből, ami növeli a fejlettségbeli különbségeket, és súlyosbítja a lemaradók helyzetét. A működésképtelen államok könnyen válhatnak az országhatárokon átnyúló szervezett bűnözés gócpontjaivá, teret engedhetnek a terrorista szervezetek megtelepedésének, felerősíthetik a migrációs kihívásokat, a fegyver- és kábítószer-kereskedelem veszélyeit.

d) Illegális migráció

A migráció Magyarországot eddig elsősorban tranzitországgként érintette, azonban hazánk egyre inkább célországgá is válik. A migrációt természetes, de összetett jelenségként kezeljük, mely gazdasági és demográfiai előnyöket, valamint biztonsági kockázatokat egyaránt magában rejt. A lehetőségeket és a kihívásokat is az európai integráció

közép- vagy hosszú távú perspektívájában használhatjuk ki, illetve kezelhetjük legmegfelelőbbben. Az illegális migráció elsősorban rendészeti kérdésként jelentkezik. A schengeni csatlakozást követően a külső – elsősorban szárazföldi – határok fokozott védelme a magyar határőrizeti szervek és a bevándorlási hivatal hatékonyabb együttműködését követeli meg.

e) Gazdasági instabilitás

A globalizáció korunk meghatározó folyamata, amely – a kölcsönös függőség növelésével – világméretűvé szélesíti a gazdasági együttműködést, és az előnyök kölcsönös kihasználása révén dinamikus pályára állítja a gazdasági növekedést. A globalizáció negatív következménye, hogy a kölcsönös függőség növekedésével a nemzetgazdaságokat sújtó problémák és zavarok könnyen tovább terjednek, és ott is zavart okozhatnak, ahol azt a gazdasági rendszer nem indokolja.

f) Az információs társadalom kihívásai

Az informatika számtalan lehetőséget teremtett a társadalom számára, de fokozta annak veszélyeztetettségét. A számítógépes hálózatok és rendszerek sebezhetősége, túlterhelése, az információlopás, a vírusterjesztés és a dezinformáció kockázati tényezőt jelent az ország számára.

g) Globális természeti, civilizációs és egészségügyi veszélyforrások

A természeti és civilizációs katasztrófák különösen súlyosan érintik a térség szűkös erőforrásokkal és fejletlen gazdasági rendszerrel rendelkező országait. Magyarországra földrajzi adottságainál fogva fokozottan hatnak a Kárpát-medence szomszédos országokban keletkező környezeti és civilizációs ártalmak, az árvizek, a víz- és levegőtisztaság, valamint az esetleges katasztrófák. A környezeti veszélyforrások közvetve hatással vannak a lakosság egészségi állapotára, valamint hozzájárulnak veszélyes járványok és fertőzések kialakulásához és terjedéséhez.

1.1.2 Regionális kihívások

a) Közép-Európa

Közép-Európa biztonsági helyzetének alakulását alapvetően pozitív változások jellemzik. Közvetlen földrajzi környezetünk államainak többsége a NATO, illetve az EU tagállama lett, vagy belátható időn belül azzá válik, és a bővítésből egyelőre kimaradók is elkötelezték magukat a közös euro-atlanti értékek mellett, az integrációt választva felemelkedésük eszközeként. Az integrációs folyamat, a stabilitás zónájának kiszélesedése kedvező változásokat hozott a térség államainak mind belső viszonyaiban, mind egymás közötti kapcsolataiban. Az EU- és NATO-tagság perspektívája hatékony eszköznek bizonyult Európa átalakuló államai demokratizálódásának és szabad piacgazdaságának támogatására, szomszédosági és regionális politikájuk alakítására.

b) Délkelet-Európa

A délkelet-európai térségben kedvező fejlemény, hogy a térség államai elkötelezték magukat az euro-atlanti értékek iránt, és kinyilvánították csatlakozási szándékukat az Európai Unióhoz, illetve a NATO-hoz. A nemzetközi szervezetek (ENSZ, EBESZ, NATO, EU) összefogásával zajló válságkezelő tevékenység eredményeként csökkent a régió

destabilizálódásának, nemzeti vagy államközi konfliktusok kirobbanásának veszélye, és a térség államai általában az önfenntartó stabilitás irányába fejlődnek. Az euro-atlanti értékek ugyanakkor továbbra is országonként jelentősen eltérő módon érvényesülnek.

c) A FÁK-országok

A volt Szovjetunió utódállamainak átalakulási folyamatai még mindig nem fejeződtek be, a gazdasági és politikai struktúrák kiépítése nem zárult le, ennek ellenére erősödnek a konszolidáció, a kiszámíthatóság és a partnerségre törekvés elemei. Magyarország tágran értelmezett biztonságát több aspektusában is érinti az új államok útkeresése, a Független Államok Közösségének (FÁK) fejlődési nehézségei, Oroszország mozgásterének alakulása, külpolitikai, külgazdasági lehetőségeinek változása és politikai motivációi, valamint Ukrajna helyzete. Veszélyt jelent a térségből kiinduló, Magyarországot egyrészt cél-, másrészt tranzitországnak tekintő szervezett bűnözés és illegális migráció. EU-csatlakozásunkkal ez a nyomás várhatóan növekedni fog, ugyanakkor közösségi eszközökkel, módszerekkel és támogatással léphetünk fel ellene.

d) A mediterrán térség, a Közel-Kelet és a Közép-Kelet

Az Európát délről határoló mediterrán térség több államát a szegénység, a gyors népességnövekedés, valamint a globalizációs folyamatokba történő elégtelen bekapcsolódási képesség jellemzi, amelynek következtében az utóbbi időszakban megnőtt a térségből eredő, az illegális migrációval és a terrorizmus terjedésével összefüggő kockázatok. A közel-keleti konfliktus sajátossága, hogy a politikai ellentétek és területi viták vallási köntösben is kifejezésre jutnak, amit tovább súlyosbítanak a népcsoportok közötti kulturális különbségek, történelmi érzékenységek és az érintett nemzetközi szereplők eltérő törekvései.

1.1.3 Belső kihívások

A Magyarország biztonsági helyzetének alakulását alapvetően befolyásolják a társadalmi-gazdasági átalakulást kísérő negatív jelenségek, mint például a szegénység, valamint a szabályozási folyamatok összehangolásának igénye.

a) Szervezett bűnözés

Magyarország belső biztonságára veszélyt jelent a szervezett bűnözés, amely megerősödött a rendszerváltás időszakában, kihasználva a társadalmi-gazdasági átalakulás bizonytalanságait. A szervezett bűnözői csoportok kapcsolatokat alakítottak ki külföldi bűnözői csoportokkal, és tevékenységük a kábítószer-, fegyver-, stratégiai anyag-, gépjármű- és embercsempészetre is kiterjed. A szervezett bűnözés jellegzetes tulajdonsága, hogy e csoportok igyekeznek érdekeiket a gazdasági szférán túl is érvényesíteni, ezért fokozatosan növelik legális gazdasági tevékenységüket és befolyásukat.

b) Feketegazdaság és korrupció

A piacgazdaság és a törvényesség ellen ható legnagyobb kihívás, a feketegazdaság és szervezett bűnözés mellett, a korrupció, amely szinte minden társadalomban tetten érhető valamilyen formában, az átalakuló gazdaságokban

azonban fokozott veszélyt jelent. A feketegazdaság, a korrupció és a szervezett bűnözés egymást erősítő jelenségek. Különös veszélyt jelent, ha a korrupció a közéleti, hatósági területen jelenik meg. A korrupciót a közélet tisztasága, az azt biztosító rendezett jogszabályi háttér, valamint az összehangolt rendszert, hatósági tevékenység szoríthatja vissza.

c) A kábítószeres terjedése

Magyarország a kábítószer-kereskedelem terén hagyományosan tranzitországnak tekinthető a termelők és a nyugati fogyasztók között. A hazai kereslet növekedésével azonban országunk is a fogyasztó országok közé került, ami közvetlen hatással van a bűnözés és ezen belül is a szervezett bűnözés terjedésére. A súlyosbodó problémára az iskolások és fiatalok körében tapasztalható rendszeres vagy alkalmi kábítószer-fogyasztás növekedése világít rá.

d) Politikai és vallási szélsőségek

Biztonsági kihívásnak tekintendők a szociális és társadalmi feszültségeket kihasználó szélsőséges politikai és vallási csoportok, amelyek a demokratikus jogállam által biztosított egyesülési, gyülekezési és véleménynyilvánítási szabadságot használják fel arra, hogy mások alapvető jogait korlátozzák, az alkotmányos intézmények működését megzavarják, vagy politikai törekvéseiket népszerűsítsék.

e) Demográfiai kihívások

Demográfiai helyzetét tekintve Magyarország kedvezőtlen helyzetben van. A népesség elöregedése, valamint fokozatos csökkenése az idő múltával két szempontból is kihívást jelent. Egyrészt a korosztályi struktúra változása – a gazdaságilag aktív és passzív lakosok arányának változása miatt – negatívan hat az ország jövedelemtermelő képességére, másrészt a kiadási oldal (nyugdíj- és egészségügyi ellátás) nagyobb terhei a költségvetésre rónak fokozott terheket.

A kihívások lehetséges következményei:

A különböző kihívások megoldódhatnak békésen, elcsitulhatnak, átalakulhatnak, egy-egy társadalompolitikai esemény átmenetileg háttérbe szoríthatja őket, de sok esetben válsághoz vezethetnek. A válság a minősített időszak kihirdetését nem indokoló hazai vagy nemzetközi esemény, helyzet, vagy annak valószínűsége, amelynek kezeléséhez rendkívüli kormányzati intézkedések és többletforrás ráfordítása válik szükségessé. A válságok lehetnek *katonai jellegűek*, melyek megoldásához szükség van a katonai erő és az egész védelmi szféra együttműködésére, és lehetnek *nem katonai jellegűek*.

1.1.4 Katonai jellegű válságok

A különböző kutatások, elemzések alapján térségünkben a katonai jellegű válságok a következők lehetnek:

- a közvetlen környezetünkben kirobbanó és zajló polgárháborúk,
- az előzőkből eredő áttevődő veszélyeztetés,
- korlátozott célú provokatív, vagy területszerző agresszió,
- illegális fegyverkereskedelem,
- az ország függetlenségének, szuverenitásának megszüntetését célzó háborúk.

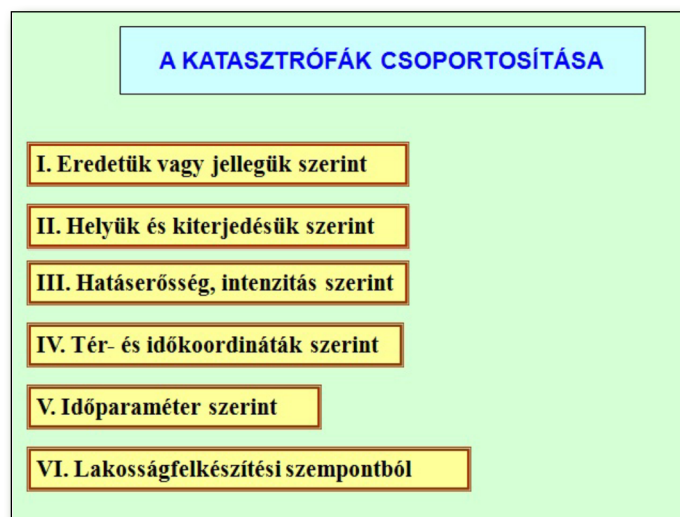
A biztonságot veszélyeztető nem katonai és a katonai jellegű válságok kezelése során hasonló feladatok végrehajtására kell felkészülni, legfeljebb a végrehajtás módja, körülményei és a jogszabályi háttere változik.

A környezetvédelemmel összefüggő *természeti károk és ökológiai problémák* kezelésében, amennyiben a kialakult helyzet a lakosság biztonságát és életfeltételét veszélyezteti – például ivóvízkészlet, levegő- és talajszennyezés stb. –, fel kell készülni, mint lehetséges feladatra a lakosság és anyagi javainak megóvására, mentesítési feladatok végrehajtására, valamint az ellátási feltételek megszervezésére és megteremtésére.

A reálisan számításba vehető veszélyek elsősorban nem katonai jellegűek lesznek, a globális (transznacionális), regionális és belső kihívásokkal, kockázatokkal, valamint a katasztrófák kapcsán kialakult veszélyhelyzetekkel kell számolni.

1.1.6 Magyarország katasztrófa-veszélyeztetettsége

Magyarországot veszélyeztető tényezők és kihívások után vizsgáljuk meg az ország katasztrófa-veszélyeztetettségét, hiszen csak ezek együttes ismeretével érthetjük meg, hogy hazánk milyen „választ” ad az országot és a lakosságot veszélyeztető tényezőkre. Magyarország földrajzi helyzeténél fogva Európában egyedülálló helyzetben van, ami meghatározza a katasztrófa-veszélyeztetettségét is. Adódik ez a medence-jellegből, valamint abból, hogy a Kárpátok, Alpok gyűrűje és a folyók olyan vízrajzi és időjárási helyzeteket teremtenek, ami okozója lehet katasztrófa-helyzeteknek. Ezen túlmenően egyre több a globális felmelegedésnek tulajdonított extrém időjárási jelenségek száma. A technikai fejlődés velejárója a civilizációs jellegű katasztrófa-veszélyek megjelenése. Hazánk katasztrófáit elemezve csak azokat a veszélyformákat mutatjuk be, amelyek előfordulása gyakori, és széleskörű lakosságvédelmi vonatkozásai vannak. A katasztrófákat több szempontból is tipizálják, csoportosítják. Ezek között találkozunk az eredet, a tér- és időkoordináták, a kiterjedés, hatáserősség szerinti, valamint újabban a lakosságfelkészítés szempontjából készült csoportosítással.



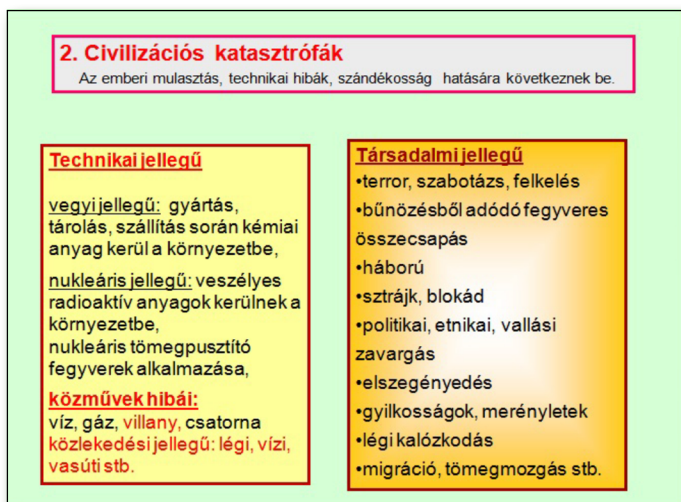
2. ábra: A katasztrófák csoportosítása.

(Forrás: Szász, 2000)



3. ábra: A katasztrófák jellemzése eredetük vagy jellegük szerint.

(Forrás: Szász, 2000)



4. ábra: A katasztrófák jellemzése eredetük vagy jellegük szerint.

(Forrás: Szász, 2000)



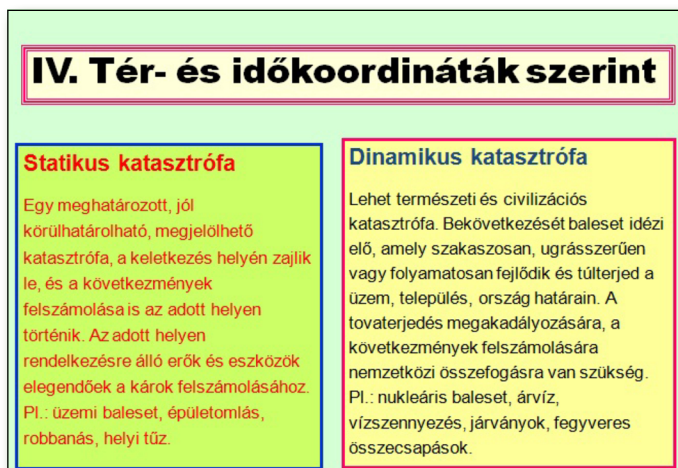
5. ábra: A katasztrófák jellemzése helyük és kiterjedésük szerint.

(Forrás: Szász, 2000)



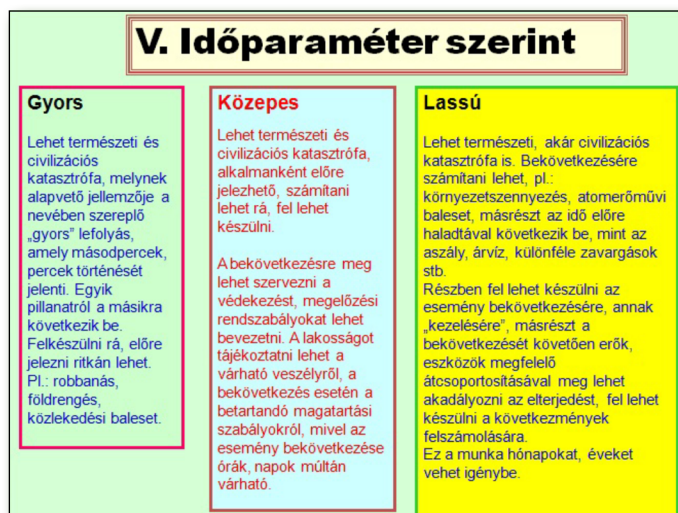
6. ábra: A katasztrófák jellemzése hatáserősség, intenzitás szerint.

(Forrás: Szász, 2000)



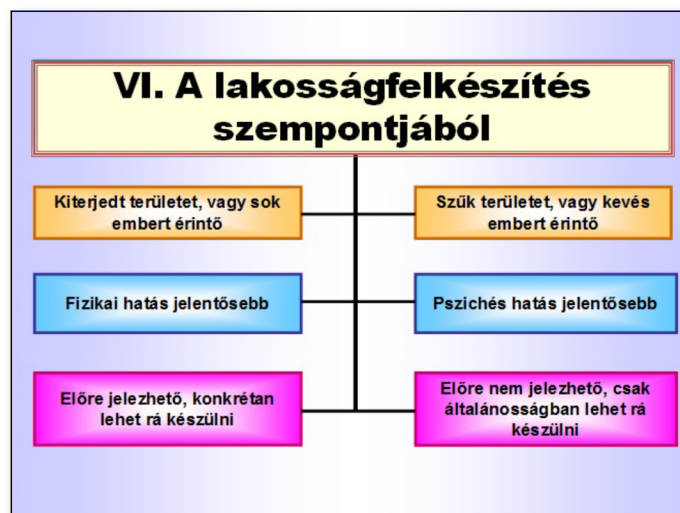
7. ábra: A katasztrófák jellemzése tér- és időkoordináták szerint.

(Forrás: Szász, 2000)



8. ábra: A katasztrófák jellemzése időparaméter szerint.

(Forrás: Szász, 2000)



9. ábra: A katasztrófák jellemzése a lakosságfelkészítés szempontjából.

(Forrás: Szász, 2000)

1.1.7 A vidékbiztonság további kihívásai

Az előző részekben bemutatott globális, regionális, belső kihívásokon kívül a vidékbiztonság ismeretrendszere vizsgálatánál még az alábbi történelmi folyamatokat és kihívásokat kell alapul venni, amelyek tartalmát a korábban említett stratégiák részletesen elemzik:

- a tájhasználat, természeti feltételek alakulása,
- a magyar agrárgazdaság történelmi folyamatai,
- vidéki térségeink történelmi folyamatai,
- vidékstratégiai kihívások,
- klímaváltozás, éghajlati szélsőségek erősödése,
- ivóvíz, vízkészletek kulcsfontossága,
- élelmiszerellátás és az élelmiszerlánc biztonsága,
- génmódosított növények veszélye,
- az energiaellátás biztonsága, energetikai rendszerproblémák,
- környezeti fenntarthatóság, biológiai sokféleség, tájfenntartó mezőgazdaság,
- demográfiai válság, népesedési trendek,
- globalizáció és lokalizáció,
- társadalmi és térbeli egyenlőtlenségek,
- átalakuló város-vidék kapcsolatrendszer,
- információs kor, tudásalapú társadalom,
- globális feltételek, nemzetközi kötelezettségek,
- az Európai Unió vidékstratégiai keretrendszere,

- az egységes piaccal összefüggő kötelezettségek,
- a Kárpát-medence vidéki térségei az Európai Unióban,
- közbiztonság,
- bűnmegelőzés,
- szegénység,
- jövedelmi szegénység,
- gyermekszegénység,
- alacsony munkaintenzitású háztartások,
- súlyos anyagi depriváció, valamint a
- roma társadalom helyzete.

1.2 A VIDÉKBIZTONSÁG, MINT TUDOMÁNYOS ISMERETRENDSZER

A rendszer fogalmat a különböző tudományterületeken különböző tényállások meghatározására és jellemzésére használják.

A szakirodalomban különböző megközelítésből többféle rendszerdefinícióval találkozhatunk. A rendszerfogalmat sokszor a rend, a szervezethez, az alak, az egész kifejezésekkel kapcsolják össze. Szorosabb értelmezéseiben az elemek összefüggéseinek módját, felépítését, tagolódását, a szerkezetet, illetve struktúrát, vagy a rendszerek viselkedési formáit emelik ki lényeg meghatározó ismertetőjegyként.

Röviden összefoglalva, a rendszer a vizsgálat szempontjából egyé tartozó és egymással kölcsönhatásban levő elemek összessége.

Ezek után felmerülhet az a kérdés, hogy mi tartozik a vizsgálat tárgyát képező ismeretrendszerbe? A válasz a következő:

A vidékbiztonság ismeretrendszerébe értjük mindazon elmélet-, ismeret- és tudáshalmazt, amelyek elődeink megismerő munkájának (az 1.1 – 1.7. fejezetekben leírt területeken) eredményei és a jelenleg keletkezett tapasztalatok tudományos igényű feldolgozása során halmozódott fel, amelyeknek elsajátítása és alkalmazása feltétlen szükséges – a vidékbiztonsággal foglalkozó szakemberek részére – a vidéken folyó tevékenységek hatékonyabb tervezéséhez, szervezéséhez, a szakemberek képzéséhez, valamint a további tudományos kutatómunka végzéséhez.

A több évszázad alatt szerzett hatalmas tapasztalat, tudás és ismerethalmaz szükségessé teszi a vidékbiztonság ismeretrendszer fejlődésének vizsgálatát. A fejlődés ilyen célzatú vizsgálatát segíti elő Mátrai László akadémikusnak a tudományok fejlődésére vonatkozóan kialakított rendezési elve. „Azon az úton, amelyen át az emberi intellektuális aktivitás eljut a legegyszerűbb gyakorlatból a legbonyolultabb tudományig – szükséges legalább hat fokozatot megkülönböztetnünk. Ezek a) a gyakorlat (Praxis), b) a tudás (Kenntis), c) az ismeret (Erkenntis), d) az elmélet (Kunde), e) a tan (Lehre) és f) a tudomány (Wissenschaft).”⁵

Gyakorlat: Az embereknek a „társadalom” létét biztosító tevékenysége.

⁵ Mátrai, 1972.

Tudás: A szerzett ismeretek összessége.

Ismeret: Tanulással szerzett tudás. A vidékbiztonságra, illetve annak valamely területére vonatkozó tapasztalatok, általánosítások, fogalmak összessége. Mindezek szükségessé tették a mennyiségileg összegyűlt tudáshalmaznak az ismeret rangjára történő emelését, amely központi kérdéssé tette a magasabb szintű felkészítést biztosító képzési rendszer előtérbe helyezését.

Elmélet: Tapasztalat során szerzett ismeretek, gondolatok elvi általánosítása, mint a további gyakorlat alapvetése. A tények összefüggéseinek igazolható felvetésekkel való magyarázata.

Tan: A vidékbiztonságra vonatkozó, rendszerbe illeszkedő tudományos tétel, elmélet vagy tanítás.

Tudomány: A kapcsolatok rendszeres elméleti feldolgozásával, összesűrített és elvont formában, törvényekbe foglalva tárja fel a vidékbiztonság vizsgált területeinek, folyamatainak lényegét.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a vidékbiztonság ismeretrendszere méltán emelhető a tudomány rangjára. A további kutatások feladata a vidékbiztonság tartalmának, jellemzőinek, törvényszerűségeinek, struktúrájának és kutatási módszereinek vizsgálata.

Ezen célok teljesítéséhez járul hozzá a mű további fejezeteiben kidolgozott tartalmi kérdések.

2. ÚJ TRENDEK, A NEMZETKÖZI TÉRBEN HATÓ VESZÉLYEK

Hazánk az ENSZ, EBESZ, NATO, EU teljes jogú tagjaként élvezzi a nemzetközi közösségek biztosította lehetőséget és előnyöket, de hozzá is járul azok közös erőfeszítéseivel, a globális és regionális béke és a biztonság érdekében.

A NATO a tagországok, kutatóműhelyek, egyetemek tudását és képességeit, tudományos eredményeit felhasználva állítja össze a jövőről alkotott, elképzelt képét. A Szövetség a komplex jövővizsgálat és a lehetséges katonai erővel kezelendő kihívások beazonosítása, és a hozzá szükséges katonai erő fejlesztése mellett továbbra is az Euro-Atlanti régió és a globális tér meghatározó biztonsági szereplője.

A NATO tagországai fenntartva a kollektív védelmi képességüket, felkészülnek a jövő veszélyeinek kezelésére, kiiktatására, hatásainak enyhítésére is.

A NATO, mint politikai és katonai szervezet a Védelmi Tervezési Folyamaton keresztül (NDPP) folyamatosan fejleszti a Szövetség katonai erejét, mind a kollektív védelem, mind pedig a válságkezelés és békeműveletek területén. E folyamat fontos eleme a 2013-ban elkészített, 2015-ben felülvizsgált, Stratégiai Előrelátó Elemzés (SFA), melyet újra 2017-ben készítettek el. A NATO Transzformációs Parancsnoksága (ACT) által kiadott 2017-es dokumentum⁶ az alapja a 2018-ban szintén az ACT által megjelentetett a Jövő Szövetségi Műveleteinek Keretei (FFAO)⁷ kiadványnak.

A két dokumentum pedig együttesen képezi a NATO Védelmi Tervezési Folyamat (NDPP) alapját, meghatározva a jövő várható konfliktusait és azok katonai eszközzel kezelendő kihívásaihoz szükséges hadműveleti követelményeket és környezetet.

2.1 A JÖVŐ BIZTONSÁGÁRA HATÓ FOLYAMATOK

A korábbi évekhez hasonlóan az SFA 2018 is öt témában, dimenzióban vizsgálja a Szövetségre ható jövőbeni környezetet:⁸

- politikai,
- humán,
- technológiai,
- gazdasági/erőforrás, valamint
- környezeti témakörök egyes kategóriái és alrendszerének bemutatásával, elemzése útján rajzolódik ki a jövő komplex biztonsági környezete.

⁶ NATO ACT (2017): Strategic Foresight Analysis 2017 Report.

⁷ NATO ACT (2018): FRAMEWORK FOR FUTURE ALLIANCE OPERATIONS 2018.

⁸ NATO ACT (2017): Strategic Foresight Analysis 2017 Report.

Az elemzések alapvetően 2035-ig adnak előrejelzéseket, főbb irányokat, a trendeket, valamint mutatja be azok várható hatásait. Természetesen a trendek és hatások a jelzett intervallumban változhatnak, illetve azon túl is megmaradhatnak.

A dokumentum az elmúlt évek biztonságát érintő változásaival, hatásainak elemzésével újra értelmezi a komplex biztonság előbbiekben megjelölt öt témakörét.

Politikai dimenzió

A hidegháború után kialakult világrend átalakulóban van. A nemzetközi biztonsági környezet alapvetően változó-sokon megy keresztül. A hatalmi súlypontok áthelyeződése nyugatról keletre, a kormánytól, kormányzati szervek-től a nem állami/önkormányzati szereplők felé, új helyzetet teremtenek a hatalom megosztásában.

Ez az új helyzet instabilitást eredményez a korábban kialakult világrendben, a veszélyeket magában rejtve fe-nyegtetést jelent a nemzetközi béke és biztonság számára. A megjelenő társadalmi, közösségi elégedetlenségek veszélyt rejtenek a kormányzás hatékonyságára, fenntarthatóságára, így növelve az instabilitás veszélyét nemzeti és nemzetközi szinten is.

A gazdasági és katonai hatalmi viszonyok átalakulása, Ázsia egyre meghatározóbbá válása kihívást jelent az euro-atlanti térség, a nyugat számára.

A nem állami szereplők szerepének felértékelődése pozitív és negatív hatásainak növekedése, meghatározóan befolyásolhatják az állami és nemzetközi hatalmi viszonyokat.

Az erő dominanciájú politika, a nagyhatalmak közötti versenyzés konfliktushelyzeteket teremthetnek, növelve ezzel az instabilitás kockázatát. Egyre fontosabbá válik ezen körülmények között a közösségek kollektív védelmi képességének fejlesztése. A globális szinteken értékelhető hatalmi átrendeződések nem hagyják érintetlenül a meglévő nemzetközi szervezetek struktúráját, feladatrendszerét és döntéshozatali rendszerét sem.

A megjelenő társadalmi elégedetlenség növelheti a polarizációt, eltávolodást a politika és a társadalmi csoportok között, ezzel erodációt eredményezve a hagyományos hatalmi, politikai intézményrendszereknek.

Humán dimenzió

Az átalakuló társadalmi rendszerek – melyeket leginkább az aszimmetrikus demográfiai viszonyok, a növekvő vá-rosiasodás és polarizálódó társadalom befolyásolnak a leginkább – meghatározó jelentőséggel bírnak a jövő biz-tonsági környezetének alakulására.

Az előregedő társadalmakban jelentős erőforrás igények és átcsoportosítások válnak szükségessé a szociális-és egészségügyi ellátás területeire. Az erőforrás átcsoportosítás mellett – melynek eredményeknél feltételezhető, hogy a védelmi szektorra kevesebb jut –, az öregedő társadalmakban a védelmi, honvédelmi képességekhez szük-séges humán erőforrások biztosítása, toborzása és is komoly problémát okozhat.

A fejlődő országokban tapasztalható trendek, a fiatal korosztály robbanásszerű gyarapodása, a reprodukció ro-hamos növekedése, gazdasági nehézségekhez, munkanélküliséghez, társadalmi elégedetlenséghez vezethetnek.

A városiasodás kihívásokat, komoly veszélyeket rejtenek magukban a közellátások, közszolgáltatások bizton-ság és a javak elosztása területén.

Az elkövetkezendő két évtizedben a szétszakadt vagy polarizálódott társadalmakban komoly kihívást (lehető-séget és veszélyt is) jelent az egyre összetettebbé váló kapcsolati rendszer, az egyének és közösségek egyre jobban egymástól váló függése.

Technológiai dimenzió

A technológiai fejlődés továbbra is meghatározó alakítója marad és lesz a társadalmi, kulturális és gazdasági viszonyoknak. Az új és elterjedő technológiai fejlesztések lehetőségeket és egyben veszélyeket is jelentenek a társadalmakra nézve, nem csak fejlődésükben járulnak hozzá, de sebezhetővé is teszi azokat.

A technológiai fejlődés és annak terjedése kihívást jelent a kereskedelem, a gazdaság és a nemzetközi kapcsolatok, a kormányzás és az ipar kapcsolatában, az állami, gazdasági vezetés-irányítás rendszerében. Az új technológiák, mint például a támadásra is alkalmas kiberképesség, a mesterséges intelligencia, az autonóm rendszerek különböző etikai, morális és jogi problémákat vetnek fel, melyek pontos és helyes kezelésére még nem teljesen képes az ember, az emberiség.

Az állami, nem állami szereplőknek, egyéneknek eddig nem látott módon és mértékben van lehetősége az új technológiák káros, pusztító módon való felhasználására.

A globális hálózatok, az internet terjedése és egyre szélesebb körben való alkalmazása lehetővé teszi az információkhoz, tudáshoz való gyors és szinte korlátlan hozzáférést. De szintén teret biztosít a dezinformáció, a hamis hírek, terjesztése, a megtévesztés befolyásolás eszközeinek gyors és káros alkalmazására is. Az információ egyre fontosabbá, gyakorlatilag „stratégiai erőforrássá” válik.

A kutatás-fejlesztési (K+F) irányok a gazdaság területén fejlődnek rohamosabban. A védelmi szektorból a kereskedelem felé toló K+F erőforrások és súlypontok egyrészt kiszolgáltatottabbá teszik az előbbit az utóbbitól és ennek eredményeként komoly biztonsági kockázatot rejtenek magukban.

A műveleti képességek jelentős mértékben függenek a fejlett technológiától és a civil infrastruktúrától, mivel azok duplikációja (civil és katonai téren is történő felhasználása) nem alakul ki.

A technológiai fejlődés eredményeként új hadviselési színterek alakulnak ki, illetve kerülnek használatba úgy, mint a kibertér vagy a világűr.

Gazdasági/erőforrás dimenzió

A globalizáció hatására a piacok nyitottabbá váltak, növekedett a gazdaságok integrációja, miközben a fejlődő országok jelentősége, természeti erőforrásaik megléte és egyre fontosabbá vált, befolyásuk növekedett. A megjelenő új piacok, a globális gazdaságba belépő új régiók hatására az előzőnek a felhasználása, az olcsóbb munkaerőt biztosító régiók felé tolódott el, ezzel a nyugati országokban komoly problémát okozva a munkás középosztály vagyoni helyzetében, megélhetésében. Az így fellépő munkanélküliség, illetve élömlő értékének csökkenése társadalmi egyenlőtlenségek fokozódásához és feszültségek kialakulásához vezetnek.

Az egyre inkább összekapcsolt, integrálódott globális pénzügyi rendszerek kiszolgáltatottabbá válnak a támadásokkal szemben. A decentralizált gazdasági, pénzügyi rendszereknek a terrorizmus, a szervezett bűnözés gazdasági tevékenységei, pénzügyi forrásai és tranzakciói egyre kevésbé felderíthetők és nyomon követhetőek lesznek.

A fejlődő országokban egyre nagyobb lesz az erőforrás igény, különösen ott, ahol lakosság és a gazdaság is növekedést produkál. A hatalmi viszonyokat, a nemzetközi kapcsolatokat egyre nagyobb mértékben fogja befolyásolni a természeti erőforrások megléte és birtoklása.

A fokozódó egyenlőtlenségek, a migráció növekedéséhez vezethetnek, katalizátoraivá válnak. Az egyenlőtlenségek azonban jelentősen hozzájárulhatnak a társadalmak és közösségek széteséséhez, a nacionalizmus, az izoláció, a protekcionizmus erősödéséhez, az erőszakos és szélsőséges csoportok és cselekmények megjelenéséhez.

A nemzetgazdaságokat fokozottan fogja terhelni, működésüket befolyásolni a korlátozott erőforrásaik megszerzésért folytatandó versengés.

Környezeti dimenzió

A környezeti biztonságot, a környezetvédelem kérdéseit alapvetően a klímaváltozás hosszú távú és minden befolyásoló, átfogó hatásai határozzák meg. Az éghajlatváltozás hatására növekszik a természeti katasztrófák gyakorisága és pusztító ereje is. A természeti erőforrások iránti kereslet növekedő tendenciát mutat.

Az édesvízkészlet és az élelmiszer biztonsága, a biológiai sokszínűség egyre nagyobb jelentőséggel bír. Az ökoszisztémát érintő veszélyek csökkentik a természetet, és ezen keresztül a társadalom ellenálló és megújulási képességét.

A klímaváltozás nehézségeket, feszültségeket fog okozni, az emberek korábbi életmódjának fenntartásában, az állam és a polgárok kapcsolatában, abban, hogy hogyan tudja szavatolni a szükségletek (alapvetően fiziológiai) kielégítését, hogyan képes az állam igazodni az új, megváltozott körülményekhez és ellátni alapvető funkcióit.

Növekedni fognak a természeti katasztrófák gyakorisága és hatásuk is. Olyan régiókban is megjelennek, ahol korábban nem voltak tapasztalhatók. A nemzetközi közösségek, a kormányaik várhatóan egyre nagyobb figyelmet kell, hogy szenteljenek a humanitárius, katasztrófavédelmi kérdéseknek.⁹

2.2 A JÖVŐ BIZTONSÁGÁT MEGHATÁROZÓ TRENDEK ÉS HATÁSAIK

Az SFA kétévente megújuló kidolgozása, frissítése során a tagországok, tudományos kutatóhelyek, egyetemek együttműködése eredményeként, a jövő kihívásai, a múltból eredő és a jelenben is ható trendek alapján vizionálható. A veszélyek és lehetőségek beazonosítása után szövetségi, állami szinteken is lehetőség van a prioritizálásra, a reagáláshoz szükséges képességek számbavételére, a hiányok, vagyis a szükséges fejlesztések meghatározására.

A tanulmány összeállítása során a vizsgált öt terület várható változásait és hatásait tárták fel a kutatók, melyeket a trendek és hatásuk párosításában foglaltak össze.¹⁰

A politikai dimenzió trendje és hatásai

a) A geopolitikai hatalmi áttrendeződés:

A NATO és a nyugat növekvő kihívásokkal fog szembesülni, melyeket a feltörekvő nemzetek hatalmi központok okoznak.

Hatása:

- a szabályalapú, szabályozott világrendre ható kihívások;
- az euró-atlanti térség, a szövetség összetartó erejére ható kihívások;
- más szereplőkkel, feltörekvő hatalmakkal való együttműködés fokozódó igénye.

⁹ Padányi, 2015, 29–46. old.

¹⁰ NATO ACT (2017): Strategic Foresight Analysis 2017 Report. 76–77. old.

b) A hatalmi politika alkalmazása:

Megnövekedett a NATO jelentősége az euro-atlanti térségben, a kollektív védelem területén. A jelentőség köszönhető a fenntartott robusztus, hagyományos és nukleáris katonai erőnek.

Hatása:

- a konfliktusok és összeütközések valószínűségének növekedése;
- a nacionalizmus és a különböző kockázatok, valamint a veszélyek észlelése,
- a robusztus elrettentő és védelmi képesség igénye.

c) A nem állami szereplők hatása, befolyása növekszik a hazai és nemzetközi eseményekre.

Hatása:

- nem-állami szereplők széles körének köszönhetően egyre növekvő összetettség;
- a nem-állami szereplők közötti szorosabb együttműködés igénye;
- a magán biztonság szereplőinek, jelentőségüknek felértékelődése;
- növekvő fegyelem, aggodalom a polgári lakosság védelme ügyében.

d) A kormányzás kihívásai:

A feltörekvő hatalmak egyre nagyobb kihívást jelentenek és egyre nagyobb teret követelnek a korábban kialakult globális kormányzati struktúrákban és rendszerekben. A gyenge és bukott államok esetében a kormányok nem képesek a lakossági igények kielégítésére, a közfeladatok, közszolgáltatások, közellátás biztosítására.

Hatása:

- a globális kormányzás megkettőződése;
- a partnerségre és a nyílt, befogadó kormányzásra vonatkozó igények, elvárások növekedése;
- az euró-atlanti térségen kívüli stabilitás megteremtése.

e) Köz elégedetlenség, polarizáció:

Valószínűleg növekszik a nyugati társadalmakban a polarizáció, a kormányzás legitimitációját aláásó, megkérdőjelező okai, a reformok végrehajtásának nehézségei.

Hatása:

- a kormányok és intézményekbe vetett bizalom csökkenése;
- növekvő polarizáció a fejlett világban és Nyugaton.

A humán dimenzió trendjei és hatásai

a) Aszimmetrikus demográfiai változások:

Az öregedés gazdasági és költségvetési problémákat eredményez világszerte. A nemek közötti eltérések tovább fogják destabilizálni a demográfiai viszonyokat. Továbbá azokban a társadalmakban, ahol magas a reprodukció, termékenységi ráta, mint például Afrikában, ott a fiatal generáció létszáma rohamosan növekszik, amely a migráció veszélyét növeli.

Hatása:

- az öregedő lakosság aránya torzítja a humán erőforrások összetételét;
- a rohamosan növekvő fiatalság száma és a nemek közötti számszerű eltérések erősítik a migrációt és az instabilitást;
- a migránsok integrálása a társadalmakban megbukik, sikertelen.

b) Növekvő városiasodás

Hatása:

- a növekvő urbanizáció az erőforrásokért folytatott versengés növekedéséhez vezethet;
- a létfontosságú infrastruktúra birtoklása és ellenőrzése vitathatóvá válhat;
- az ellenőrizhetetlen városi növekedés kormányzási problémákat okozhat;
- a tengerparti városok erősen függenek a hajózási, tengeri útvonalaktól;
- a városiasodás szükségessé teheti a NATO részvételét e folyamatban.

c) Szétesett és polarizálódó társadalmak:

Világ méretű jelenséggé vált a társadalmak polarizációja, különösen nyugaton és a fejlett országokban, ahol az individualizmus nagyobb arányban van jelen. A polarizálódás nem csak társadalmakon belül, hanem országok között is megjelenik.

Hatása:

- a polarizálódást, instabilitást, polgárháborút eredményez;
- a NATO határai mentén tapasztalható instabilitás tömeges migrációt eredményez;
- a társadalom széttöredezése alááshatja a törvényességet és bizalmat.

d) Emberi kapcsolati hálók növekedése:

Az emberi kapcsolatok rendszere decentralizált módon tovább növekszik, ezzel előre nem látható veszélyeket idéznek elő.

Hatása:

- egyre decentralizáltabb és változatos emberi kapcsolati hálók kialakulása, fejlődése;
- növekszik az igény az emberi kapcsolati hálózatok megértésére;
- az emberi hálózatok befolyásolásának és ezzel együtt a precíz befolyásolás stratégiának az igénye egyre növekszik.

A technológiai dimenzió trendjei és hatásai

a) A technológiai fejlődés előnyei:

A technológiában és az innovációban rejlő előnyök gyorsuló módon fejlődnek, köszönhetően a számítástechnikai és a kiegészítő intelligencia rohamos fejlődésének.

Hatása:

- a gyorsan fejlődő technológia nehézségeket jelenthet az együttműködés, az interoperabilitás területén;
- jogi és etikai aggodalmakat vet fel;
- a technológiai fejlődés üteme kihívást jelent az új eszközök beszerzése és a teljes életciklusban megtartás, üzemben tartás területén.

b) Technológiához való hozzáférés:

Az egyének, a nem-állami szereplők fejlett technológiához való hozzájutásának lehetősége jelentősen növekedett.

Hatása:

- a technológiához való hozzáférés lehetővé teszi a pusztító, bomlasztó magatartás terjedését káros hatásainak növekedését;
- az ellenőrizetlen technológiához való hozzáférés átalakítja a jelen kor kereteit, szabályait, működési és életformáit.

c) Az üzleti szektor dominanciája a technológia fejlődéseiben:

A hadiiparban a védelmi szektorban megjelenő civil kereskedelmi, üzleti szereplők által alkalmazott fejlett technológia, a kereskedelem és a szolgáltatások megszüntetik az állam monopol szerepét e területen.

Hatása:

- az állami szektor nem tud lépést tartani az üzleti szektor fejlesztéseivel, fejlődésével;
- a szövetség elveszíti bizonyos képességeit, melyek helyreállítása nem lesz egyszeri és könnyű feladat.

d) Technológiai függőség:

A társadalmi lét, a biztonság és védelem egyre nagyobb mértékben technológiai-függő, amely létfontosságú vált a mindennapi életben is.

Hatása:

- a bizonyos technológiáktól való függés, illetve a beléjük vetett bizalom sebezhetővé teszi a társadalmat és a rendszereket;
- szükségessé válik a kritikus infrastruktúra védelme;
- eltúlzott várakozások, elvárások jelennek meg a technológiai fejlesztésekkel, lehetőségekkel kapcsolatban.

Gazdasági dimenzió trendjei és hatása

a) A pénzügyi források globalizálódása:

Az egyre jobban összefonódó, szoros kapcsolatban álló globális pénzügyi rendszer egyre sebezhetőbbé válik mind az állami, mind a nem-állami szereplők káros behatásainak eredményeként.

Hatása:

- bizalomvesztés a sérülékeny, sérült pénzügyi rendszerekben;
- a pénzügyi tranzakciók átláthatatlansága, és szervezett bűnözési csoportok pénzügyi finanszírozása;
- a növekvő kölcsönös függőség csökkentheti az államok közötti konfliktusok lehetőségét.

b) Az erőforrások globális aspektusai:

A fejlődő technológia és a klímaváltozás hatására fellépő időjárási és földrajzi változások lehetővé tehetik olyan erőforrások kitermelését is, melyekre eddig nem volt lehetőség. Ilyen hely például az Északi Sarkkör térségének nyersanyagai, erőforrásai.

Hatása:

- a természeti erőforrások egyre fontosabbá válnak a hatalmi politikában;
- az erőforrások miatt kialakuló konfliktusok és lehetőségei továbbra is megmaradnak;
- a klímaváltozás megváltoztatja, tönkre teszi a hagyományos élelmiszertermelés helyszíneit és módszereit, de új lehetőségeket is rejtenek a változások.

c) Növekvő egyenlőtlenségek:

A világ lakosságának növekedése, a nyugati társadalmak középosztályainál érzékelhető életszínvonal- és a keresletstagnálás. A korábbi gazdasági válság és inflációk hatására megszűntek a juttatások és kompenzációk, valamint a magánszektor csökkenő ütemű növekedést mutat. Tovább erősítette a stagnálást a teljes idejű munkarendről a részmunkaidőre való átállás, annak előnyben részesítése.

Hatása:

- a lehetőségek közötti különbség növekszik, a javakhoz való hozzáférés eltérő a társadalmakban, és a különbség tovább növekszik;
- a globális egyenlőtlenségek migrációhoz vezetnek.

d) A nyugati országok védelmi kiadásainak kihívásai:

A NATO tagországok többsége 2016-ra képes volt megfordítani a védelmi kiadások csökkenő tendenciáját. A politikusok és a nemzetek képesek kell, hogy legyenek egy elfogadható védelmi költségvetés kialakítására és fenntartására.

Hatása:

- növekszik a védelmi kiadások mértéke a régióban tapasztalható feszültségek és a kölcsönös-arányos teherviselés, költségviselés elvének alkalmazásaként;
- a nemzeti pénzügyi prioritások újra gondolása, átalakítása, a feladatok újra prioritizálása.

Környezeti dimenzió trendjei és hatásai

a) Környezeti és klímaváltozás:

A klímaváltozás hatással van az egyénekre, közösségekre és a kormányzatokra is, hogy hogyan tudják fenntartani megszokott életvitelüket, életszínvonalukat, illetve hogyan tudják biztosítani a lakosság igényeinek és szükségleteinek kielégítését. E változások kockázatokat és lehetőségeket is rejtnek magukban.

Hatása:

- növekszik az Észak Sark körzetében a gazdasági tevékenység a klímaváltozás hatására kialakuló jobb megközelíthetőség és erőforrásokhoz való könnyebb hozzáférés miatt;¹¹
- a klíma- és környezetváltozás kihívást jelent a kormányzás szempontjából is;
- növekszik a környezeti biztonságra való törekvés;
- a klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodás, illetve a hatások enyhítése fontos feladattá válik.

b) Természeti katasztrófák:

A természeti katasztrófák egyre nagyobb hatást gyakorolnak és károkat okoznak. Ez nem csak annak tudható be, hogy egyre súlyosabbak és egyre gyakoribbak, hanem annak is, hogy a korábbiaktól eltérő időszakokban/évszakokban és eddig nem érintett régiókban is előfordulnak.

Hatása:

- humanitárius segélyezés iránti igény növekszik;
- nemzeti katonai, védelmi képességek és alkalmazhatóságuk korlátozódik;
- növekszik az igény az ellenálló és megújulási képesség kialakításra és fejlesztésére.

¹¹ Padányi, 2009, 33–46. old.

2.3 RÉGI ÉS ÚJ VESZÉLYEK, ÁLLAMI SZEREPLŐK

Az egyént, kis, és nagy közösségeket, az egész társadalmat, az államot, vagy éppen az államok közösségeit érintő veszélyeket sokféleképpen lehet osztályozni. A veszély megjelenési formája és intenzitása, eredete, hatása, összetettsége alapján sokféle kategorizálás ismert. A korábban létező veszélyek időnként átalakulnak, enyhülnek, ideiglenesen, rövidebb-hosszabb távon eltűnnek, de keletkeznek újak is, melyek felismerése, a rájuk való reagálási képesség kialakítása időt és erőforrásokat igényelnek az érintettektől. A veszélyek időnként újra, módosult formában ismét megjelennek. Eltűntnek hitt, megoldottnak vélt problémák, szereplők új formában, új veszélyeket magukban rejtve ismét zavart okoznak az aktuális biztonsági egyensúlyhelyzetben, kórosan befolyásolják az érintettek létét, működését, a környezetükhöz való viszonyát. Ameddig az érintett kör nem találja meg a kialakult új helyzet, a veszély kezelésének hatékony eszközét, addig a kibillent egyensúlyi helyzetben a frusztráltság, idegesség érzékelhető. A megfelelő reagáló képesség kialakítása lehetővé teszi, hogy az adott egyéni, közösség, állam, szövetség legyen képes felismerni a veszélyeket és tudjon vele együtt élni. Ekkor egy újabb, módosított, az új veszélyeket is magába foglaló biztonsági egyensúlyi helyzet alakul ki.

Az elmúlt időszakban tapasztalható a veszélyek vizsgálata, a nemzetközi és államokon belüli konfliktusok tanulmányozása során, hogy az állami szereplők, mint potenciális veszélyforrások ismét egyre nagyobb jelentőséggel bírnak. Az államok érdek és érdekvédelme az új komplex biztonsági térben átalakulóban van, de több, amely esetében meghatározó veszélyt jelent a nemzetközi kapcsolatokba, a regionális és a globális béke és biztonságra. Az Amerikai Egyesült Államok 2017 decemberében kiadott Nemzeti Biztonsági Stratégia és Nemzeti Védelmi Stratégia¹² már nevesít országokat, melyek veszélyeket rejtenek magukban, negatívan hatnak az USA érdekeire, illetve megítélésük szerint a globális és regionális békére és biztonságra. A dokumentum leszögezi, hogy az államok közötti versengés, nem pedig a terrorizmus az elsődleges veszély az USA biztonságára.

A dokumentum négy országot és az Iszlám Államot jelöli meg, mint veszélyforrásokat az állami szereplők szintjén. Az Iszlám Állam elleni küzdelem sikeres, az általa ellenőrzött területek, a konfliktusok csökkennek és eltűnnek, de a fenyegetés, a terrorista szervezet fennmaradása további veszélyeket rejt magában. Az Iszlám Állam a „kalifátus” nélkül is folytatja a terror cselekményeit, veszélyeztetve a térség stabilitását, az ártatlan emberek életét követeli és negatívan hat a globális biztonságra is.¹³

Az USA Nemzeti Védelmi Stratégia négy klasszikus, létező, legitim államot említ, mint állami szereplőt, melyek veszélyt jelentenek a biztonságra:¹⁴

- Kína, mint stratégiai versenytárs, gazdasági erejét és agresszív terjeszkedését kihasználva félelmet kelt a szomszédos országokban, miközben militarizálja a Dél Kínai Tenger térségét.
- Oroszország megsérti és megsértette néhány szomszédos ország szuverenitását, területi integritását, befolyásolja azok gazdasági, diplomáciai és biztonsági kérdésekben hozott döntéseit, beavatkozik döntési mechanizmusokba.

¹² USA (2017): National Security Strategy of the United States of America.

^{USA} (2018): Summary of the 2018 National Defense Strategy of the USA.

¹³ Uo.

¹⁴ Uo.

- Észak-Korea tömegpusztító eszközökkel, szélsőséges retorikával áll ellen, áll szemben az ENSZ határozatainak, elvárásainak és szankcióinak.
- Irán továbbra is folyamatosan fenntartja, gerjeszti a feszültséget a térségben és így a legmeghatározóbb veszélyt jelenti a Közel-Kelet stabilitására.

Az állami szereplők mellett a nem állami szereplők, a terrorizmus, a szervezett bűnözés is megmarad, jelen van és átalakul, de folyamatosan veszélyt jelent a biztonságra.

Az állami és nem állami szereplők külön, vagy együttesen is hatást gyakorolnak az adott térségre, negatív biztonsági folyamatokat generálva, melynek hatására emberek tömegei menekülnek el a térségből. A tömeges és ellenőrizetlen migráció már nem csak a környező országokat, hanem Európát is nagymértékben érinti. De a hibrid hadviselés kezdeti fázisai, időszakai és állami szereplők által leplezetten gerjesztett feszültségeket, instabilitást eredményeznek.¹⁵

Az eltérő életfeltételeket biztosító és eltérő gazdasági adottsági térségekben eltérőek a demográfiai viszonyok. Alapvető igazság, hogy a jobb adottságú, fejlett országokban csökken és elöregedik a lakosság, köszönhetően az egészségügyi és szociális ellátó rendszer fejlettségének és a magasabb életszínvonalnak, élhetőbb fizikai- földrajzi-klimatikus környezetnek. De a fejlett országokban tapasztalható társadalmi reprodukciós ráta csökkenése (Európában 1,5 körüli) a lakosságszám csökkenését eredményezi. Ezzel szemben a fejlődő világ sokszor konfliktusokkal terhelt térségeiben, bár az élet minőségét és az egészséget meghatározó körülmények és ellátó rendszerek nem megfelelőek, mégis jelentős lakosságszám növekedés tapasztalható. A robbanásszerű lélekszám növekedés komoly gondot, megélhetési nehézséget okoz az adott fejlődő térségben. Ha e demográfiai változások összekapcsolódnak az élettér negatív változásaival, a klímaváltozás hatására fellépő elsivatagosodás, hőmérséklet és tengerszint emelkedéssel, ívó és öntözővíz csökkenésével, akkor elmondható, hogy az élettér veszélybe kerül, a megsemmisülés veszélye áll fenn. A megnövekedett és folyamatosan növekvő lélekszámot, a negatívan változó élettér, a csökkenő erőforrások és a romló környezet már nem tudja eltartani, nem tudja a megélhetéshez és megmaradáshoz szükséges feltételeket biztosítani. Konfliktusok alakulnak ki a szűkülő erőforrások ellenőrzéséért, birtoklásáért, melyek katalizátorként hatnak az egyébként is megjelenő, a pusztuló élettér elhagyók migrációjának mértékére.

A technika és technológiai fejlődés, az internet adta lehetőségek biztosítják azt, hogy a kor szellemi vívmányai gyorsan hozzáférhetőek legyenek bárki számára. E globális behálózottság és kölcsönös függés egyrészt gazdasági előnyökkel jár, de ugyan ilyen veszélyt jelentenek a pusztító és hordozó eszközök, a tömegpusztító és piszkos bombák ismeretanyagának terjedése is. A szervezett bűnözés, a terrorizmus is használja a világháború lehetőségeit. A terrortámadásokhoz, bűncselekményekhez kapcsolódó pénzmozgások nehezen követhetőek a komplex informatikai és pénzügyi rendszerekben. A pénzmosás, a törvénytelen ügyletek finanszírozása mellett az információs bőség és az álhírek megjelenése is komoly veszélyforrás.

A biztonsági környezet változása, az élettér átalakulása, a gazdasági, megélhetési feltételek változásai hatást gyakorolnak az egyén és kis-, vagy nagy közösségek magatartására. A romló környezeti körülményekben a radikalizálódás, a szélsőséges nézetek terjedése egyre gyakoribb. Az extrémizmus kialakulásához nem csak a politikai

¹⁵ Simicskó, 2017.

frusztráltság, a gazdasági, megélhetési kilátástalanság, hanem az álhírek terjedése, tudatos terjesztése is hozzájárul. Az álhírek nem csak az egyén és közösség, de állami szinten is képes a politikai, gazdasági és fizikai biztonsági folyamatok befolyásolására, torzítására, megtevesztésre. Az extrémizmus, a szélsőséges ideológiák terjedése, a marginalizálódott csoportok radikalizálódása és az álhírek jelenléte, alkalmazása új típusú veszélyeket jelentenek, melyek fellelhetőek a terrorizmus új formáiban, vagy a hibrid fenyegetések és háborúk kellékterében.

2.4 TEREK, ÉLETTEREK ÉS KONFLIKTUSAIK

A konfliktusok feltárása, a veszélyek elemzése, értékelése során rendszeresen felmerülő kérdés a különböző „terek” jellemzőinek, hatásainak, értelmezésének kérdése. A hadviselés szempontjából a teret a szárazföldre, a tengerbe és a légtérre osztva értelmeztük hosszú évszázadokon keresztül.

A NATO majd egy évtizede kibővítette fogalom- és gondolattárát, valamint újra strukturálta a térről alkotott elgondolásokat. A „globális közös terek” (Global Commons), mely meghatározók az adott régió, terület biztonsága szempontjából két főrésze, a földrajzi és a virtuális térre oszthatók. A koncepció szerint a szövetséges műveletek során az erők használják e tereket a vezetési-irányítási, csapatmozgás, logisztikai ellátás, navigáció, kommunikáció, harctevékenység és számos más funkció ellátása érdekében.¹⁶

Napjaink biztonságát, az említett különböző terekhez való hozzáférés, azok interakciója és a bennük zajló folyamatok markánsan meghatározzák. A tengerek és világóceánok, a légtér, az űr és a kibertér azok az új és alapvető jelentőségű terek, melyek meghatározzák a globális biztonság és gazdaság működésének kereteit.¹⁷

E keretek hatnak a hadviselésre, a biztonság megteremtésére és fenntartására is, determinálva a haderő-alkalmazás módját, körülményeit és viszonyait.

A valós és virtuális „látható és láthatatlan” terek értelmezése és definiálása, kölcsönhatásainak feltárása állandóan fejlődő folyamat. Más felosztás szerint a tereknek két nagy csoportja a külső és objektív, illetve a belső és szubjektív tér, melyek egymással folyamatosan kölcsönhatásban vannak, egymást folyamatosan alakítják.¹⁸

Szintén, megközelítőleg egy évtizede használt térfogalom a humán tér. A felkelés elleni-, alacsony intenzitás-, stabilizációs-, államépítési-, komplex békeműveletek egyik legfontosabb térfogalma. Az emberi, kis- és nagy csoportos viselkedést, magatartást és reakcióit befolyásoló, vagy alapvetően meghatározó tényezők rendszerbe foglalására használatos e kifejezés. Természetesen a humán tér és a fizikai (földrajzi) észlelt tér között a kapcsolat állandó, az ember, a közösség a „valós” térben él és létezik. A humán térben az egyén és közösségek cselekedetei mögött meghúzódó motiváció, hit és hagyomány, etnikai és vallási közösségtudat, egyéni és közösségi emlékezet, valamint érdekrendszerek térképezhetőek fel.

A két térforma („látható és láthatatlan”) folyamatos kölcsönhatásban vannak. Az egyik változásai módosulásokat eredményeznek a másikban. De a saját kategóriában megjelenő változások és módosulásokat generálnak

¹⁶ Babos, 2011.

¹⁷ NATO ACT (2011): ASSURED ACCESS TO THE GLOBAL COMMONS: Maritime, Air, Space, Cyber FINDINGS AND RECOMMENDATIONS. 3. old.

¹⁸ Nemes, 2009, 331. old.

ugyan azon kategória más összetevőiben. A látható, vagy valós térben végbemenő változások, módosulásokat eredményeznek a láthatatlan tér elemeiben. A klímaváltozás, vagy természeti katasztrófák a humán térben változást generálnak. Az élehetlenné váló, szűkös erőforrásokkal rendelkező látható fizikai térben emberi-csoport konfliktusok alakulnak ki az erőforrások birtoklása kapcsán. De szélsőséges esetben a drasztikus fizikai térváltozás, élehetlenné váló környezet miatt, pusztán a túlélés miatt a humán tér elhagyja az adott fizikai teret és élhető környezetet keres. Ez óhatatlanul, az „új” élettérben konfliktusokat eredményez,¹⁹ hiszen azt a látható teret már más humán tér szereplők birtokolják. Az életteret kereső, új humán tér szereplő megjelenésével megbomlik az addig fennálló status quo és a konfliktusok eredményeként egy új egyensúlyi helyzet alakul ki a látható fizikai térben a láthatatlan, humán tér szereplő között. Az új status quo kialakulása nem minden esetben békés folyamat és a konfliktus mértéke, a különbségek nagysága szerint eltérő időtartamú lehet.

A humán tér változásai is hatást gyakorolnak a látható, fizikai térre. Az érdek és érték változások, a szélsőséges ideológiák és erőszakos – konfliktusos probléma-megoldási kultúrák, a demográfiai változások tér-fizikai teret formáló hatással is bírnak. Egyrészt a konfliktusok, háborúk eredményeként pusztul a természeti és épített fizikai környezet, másrészt természeti erőforrások használatnak el. De a humán tér szereplőinek szűk földrajzi térben történő koncentrálódása is az új biztonsági helyzetet, kockázatokat és veszélyeket teremtenek.

A napjainkat egyre jobban jellemző városiasodás folyamata komoly kihívást jelent a közellátás és igazgatás, a közszolgáltatás és a közrend, közbiztonság, az élelmezés és ivóvízellátás, az egészségügy és a környezetvédelem területén. De a városiasodási folyamat, sokszínű heterogén humán tér koncentrálódása szűk földrajzi térben nem csak belbiztonsági, de külső fizikai biztonsági kihívásokat is rejtenek magukban.

A változó élettér, a fizikai tér és a humán tér interakciói folyamatosan hatást gyakorolnak egymásra, és a komplex biztonsági rendszer más alkotó elemeire is. A dinamikusan változó környezetben az érdek és értékvédelem, a döntési és cselekvési szabadság, a fiziológiai szükségletek és a fizikai biztonsági igények kielégítése, a csoport identitás, az etnikai és vallási hovatartozás, az eltérő demográfiai folyamatok, az erőforrások léte és birtoklása, a gazdagság eltartó ereje, működése mind változik. A komplex biztonsági rendszerben a látható, valós fizikai tér részeiben és egészben is folyamatos interakcióban, ön- és kölcsönös formáló viszonyban áll a láthatatlan, szubjektív, virtuális és humán térrel. E komplex viszonyrendszer állandó változásokat generál, melyben az egyes elemek változásai sokszor meghatározhatatlan mértékű modifikációkat eredményeznek más térelemeknél.

¹⁹ Bővebben bemutatva: Isaszegi, 2015.

3. A FIZIKAI BIZTONSÁG MEGTEREMTÉSÉNEK ÉS MEGTARTÁSÁNAK ESZKÖZEI

Alapvetően a fizikai biztonság szavatolása, az érdek és értékvédelem szempontjából alkalmazandó erőszak birtoklása és felügyelete állami monopólium. Az állam egyik alapvető feladata (az elvonás, elosztás, szabályozás és szankcionálás mellett) a védelem a külső és belső fenyegetésekkel szemben. A védelmi képesség, a biztonság nem a veszélyek hiányát, hanem a kezelésükhöz, a velük való együttéléshez szükséges képességek meglétét jelenti. Az állam mellett az egyének és közösségek is tehetnek és tesznek is biztonságuk növelése érdekében. Az állami és nem állami szereplők fizikai biztonság érdekében megvalósuló erőfeszítéseinek kereteit a különböző stratégiák, jogszabályok, eljárási rendek és gyakorlatok határozzák meg.

3.1 TÖRVÉNYEK ÉS STRATÉGIÁK

Magyarország Alaptörvénye²⁰ kijelöli azokat a cselekvési területeket, feladat-, hatás-, jog- és felelősségi köröket, amelyek állami szervek részére meghatározzák a veszélyek kezelését, a reagálást a fizikai biztonság szavatolására. Az Alaptörvény új feladatot rendel a Magyar Honvédség, a Rendőrség és a Nemzetbiztonsági Szolgálatok számára, melyeket további törvényekkel és egyéb jogforrásokkal pontosít, részletez. A katasztrófák elleni küzdelmet is állami szervek rendeli törvényi szabályozással.²¹

A Magyar Honvédség

„(1) Magyarország fegyveres ereje a Magyar Honvédség. A Magyar Honvédség alapvető feladata Magyarország függetlenségének, területi épségének és határainak katonai védelme, nemzetközi szerződésből eredő közös védelmi és békefenntartó feladatok ellátása, valamint a nemzetközi jog szabályaival összhangban humanitárius tevékenység végzése.

(2) A Magyar Honvédség irányítására – ha nemzetközi szerződés másként nem rendelkezik – az Alaptörvényben és sarkalatos törvényben meghatározott keretek között az Országgyűlés, a köztársasági elnök, a Honvédelmi Tanács, a Kormány, valamint a feladat- és hatáskörrel rendelkező miniszter jogosult. A Magyar Honvédség működését a Kormány irányítja.

(3) A Magyar Honvédség közreműködik a katasztrófák megelőzésében, következményeik elhárításában és felszámolásában.

²⁰ Magyarország Alaptörvénye.

²¹ 2011. évi CXXVIII. Törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról.

(4) A Magyar Honvédség hivatásos állományú tagjai nem lehetnek tagjai pártoknak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.

(5) A Magyar Honvédség szervezetére, feladataira, irányítására és vezetésére, működésére vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.²²

A rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok

„(1) A rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme.

(2) A rendőrség működését a Kormány irányítja.

(3) A nemzetbiztonsági szolgálatok alapvető feladata Magyarország függetlenségének és törvényes rendjének védelme, nemzetbiztonsági érdekeinek érvényesítése.

(4) A nemzetbiztonsági szolgálatok működését a Kormány irányítja.

(5) A rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagjai nem lehetnek tagjai pártoknak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.

(6) A rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok szervezetére, működésére vonatkozó részletes szabályokat, a titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazásának szabályait, valamint a nemzetbiztonsági tevékenységgel összefüggő szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.²³

Katasztrófavédelem

„Az Országgyűlés, a lakosság biztonságának és biztonságérzetének növelése céljából, a természeti és civilizációs katasztrófák elleni védekezés hatékonyságának fokozása, a katasztrófavédelmi szervezetrendszer erősítése, a katasztrófavédelmi intézkedések eredményességének növelése érdekében az Alaptörvény végrehajtására, az Alaptörvény XXXI. cikk (5) és (6) bekezdése, 53. cikke és 54. cikke” végrehajtása és végrehajthatósága” érdekében megalkotta a 2011. évi CXXVIII. Törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról.

„1. § **(1)** A katasztrófavédelem nemzeti ügy. A védekezés egységes irányítása állami feladat.

(2) Minden állampolgárnak, illetve személynek joga van arra, hogy megismerje a környezetében lévő katasztrófaveszélyt, elsajátítsa az irányadó védekezési szabályokat, továbbá joga és kötelessége, hogy közreműködjön a katasztrófavédelemben.

2. § **(1)** A védekezést és a következmények felszámolását az erre a célra létrehozott szervek és a különböző védekezési rendszerek működésének összehangolásával, az állampolgárok, valamint a polgári védelmi szervezetek, a gazdálkodó szervezetek, a Magyar Honvédség, a rendvédelmi szervek, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, az állami meteorológiai szolgálat, az állami mentőszolgálat, a vízügyi igazgatási szervek, az egészségügyi államigazgatási szerv, az önkéntesen részt vevő civil szervezetek és az erre a célra létrehozott köztestületek, továbbá nem természeti katasztrófa esetén annak okozója és előidézője, az állami szervek és az önkormányzatok (a továbbiakban együtt: katasztrófavédelemben részt vevők) bevonásával, illetve közreműködésével kell biztosítani.

²² Magyarország Alaptörvénye, 45.

²³ Magyarország Alaptörvénye, 46.

(2) A katasztrófavédelemben részt vevők biztosítják az állampolgárok tájékoztatásához szükséges információkat az életet, testi épséget, az anyagi javakat és a környezetet veszélyeztető hatásokról.”²⁴

A törvények adta keretek, működési rendek között a különböző stratégiák és szakstratégiák adják a fizikai biztonság, a vidéki lét biztonságának megteremtéséhez és fenntartásához szükséges tartalmi ismereteket.

A magyar vidék szempontjából számos szakstratégia meghatározó, melyek érintik a vidéki lét biztonságát, fejlődésének és minőségi életének kérdéseit. Ezek a következők:²⁵

- *Nemzeti Biztonsági Stratégia*²⁶ (továbbiakban: NBS), mint a komplex biztonsági rendszer megjelenítője,
- *Nemzeti Katonai Stratégia*²⁷ (továbbiakban: NKS) (katonai biztonság), mint a fizikai biztonság eleme,
- *Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia*²⁸ (belbiztonság), mint a fizikai biztonsági dimenzió eleme,
- *Nemzeti Felzárkóztatási Stratégia*,²⁹ mint a társadalmi és szociális biztonsági dimenzió eleme,
- *Nemzetpolitikai Alapelvek*,³⁰ mint a társadalmi és szociális biztonsági dimenzió eleme,
- *Nemzeti Vidékfejlesztési Stratégia*,³¹ mint a gazdaság biztonsági dimenzió eleme.

Az Alaptörvényben

Magyarország Alaptörvényben számos utalás, előírás, jog és kötelezettség található meg a biztonságos vidékkel, valamint a fizikai biztonsággal kapcsolatban. A nemzet egysége, a szolidaritás, a jólét, a rend és biztonság, a természeti értékek és erőforrások védelme, a környezet védelme, a jövő generációjáért viselt felelősség, valamint ezek megóvása és gyarapodása érdekében államnak és állampolgárnak közösen kell cselekednie (NEMZETI HITVALLÁS).

A magyar nemzet egységes és felelősséggel tartozunk egymásért határon innen és túl is (D).

A társadalom létének alapja az összetartozás, az elesettek és szegények megsegítése. Magyarország arra törekszik, hogy minden polgárnak szociális biztonságot nyújtson (XIX).

Magyarország és polgárai felelősséggel tartoznak a következő nemzedék életfeltételeiért, a természeti erőforrásokért. Kiemelt cél a génmódosítástól mentes mezőgazdaság, az egészséges élelmiszerhez és ivóvízhez való hozzáférés és a környezetvédelem (P, XX).

„Polgárnak és államnak közös célja a jólét, a biztonság, a rend, az igazságosság és a szabadság kiterjesztése.”
 „Magyarország védelmezi állampolgárait” (G).

²⁴ 2011. évi CXXVIII. Törvény a katasztrófavédelemlről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról, bevezetés, I. FEJEZET: ALAPVETŐ RENDELKEZÉSEK, 1. Általános szabályok.

²⁵ A vidékbiztonság alaptörvényi és stratégiai beágyazottságának bemutatásához a 2016/240/SZIE-GTK Vidékbiztonság, a biztonsági környezet hatása a vidék versenyképességére Államtudományi Kutatóműhely pályázati anyaga került felhasználásra

²⁶ 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájának elfogadásáról.

²⁷ 1656/2012. (XII. 20.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájának elfogadásáról.

²⁸ 1744/2013. (X. 17.) Korm. Határozat 1. sz. melléklete: Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia (2013-2023)

²⁹ Nemzeti társadalmi felzárkózási stratégia – mélyszegénység, gyermekszegénység, romák – (2011–2020)

³⁰ Magyar Nemzetpolitika – A nemzetpolitikai stratégia kerete.

³¹ Nemzeti Vidékstratégia 2012 – 2020 („A magyar vidék alkotmánya”).

Az Alaptörvény meghatározza a hon- és rendvédelmi szervek feladatát (45-54.) a szuverenitás, területi sértetlenség, érdek- és értékvédelem, a közrend és közbiztonság érdekében.

Az Alaptörvény rögzíti a polgárok jogait és kötelezettségeit is, ezek egy része közvetlenül is kapcsolódik a fizikai biztonsághoz, a vidékbiztonsághoz. Mindenkinnek joga (I, II, IV-VI, XI, XX, XXI) van a személyes szabadsághoz, a biztonsághoz, az önvédelemhez, a tanuláshoz, a tulajdonhoz, az egészséghez és az egészséges környezethez.

A fentiek megteremtése és megtartása érdekében mindenkinek kötelessége (XII, XIII, XXX, XXXI) a haza védelme, a hozzájárulás a közösség gyarapodásához és a közös szükségletek fedezéséhez.

A Nemzeti Vidékstratégiában

A Nemzeti Vidékstratégia által megfogalmazott, a vidéki létet, a megmaradást és gyarapodást, a termelést és versenyképességet befolyásoló *kihívásokat*, komplex rendszereket alkotnak. E veszélyeket is magában rejtő kihíváshalmaz elemei (3.1) a klímaváltozással, az ivóvízzel, élelmezéssel, génmódosítással, energiaellátással, fenntarthatósággal, demográfiával, globalizációval és lokalizációval, társadalmi és térbeli egyenlőtlenségekkel, város és vidék kapcsolatával, valamint a tudásalapú társadalommal függenek össze. A kihívások kezelése, az Alaptörvényben foglalt elvárások teljesítése érdekében a természeti értékek megőrzését, az életképes agráriumot, az élelmiszer és élelmezésbiztonságot, a vidék gazdasági létalapjának biztosítását, a vidéki közösség megerősítését és életminőségének javítását határozza meg stratégiai célként (6.2.3).

A Nemzeti Biztonsági Stratégiában

A Nemzeti Biztonsági Stratégia alkalmazza a komplex biztonság felfogást (politikai, katonai, gazdasági, társadalmi-szociális, környezeti) (I.1) és a célokat ennek szellemében határozza meg. Egyik alapvetése, hogy a biztonság komplex és elemei összefüggnek és hatnak egymásra (I.5). Meghatározza hazánk érdekeit (II), biztonságát érintő kihívásokat és azok kezelését (III) és eszközrendszerét (IV). A korábbi kutatások eredményeként a kutatók a vidékbiztonsággal kapcsolatos vizsgálati területet további dimenziókkal bővítik ki (élelmiszer, élelmezés, infrastruktúra, fenntarthatóság-megújulás, öngondoskodás).

A Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiában

A Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia meghatározza, hogy Magyarország célja a közrend, a közbiztonság és a bűnmegelőzés erősítése, a bűnügyek csökkentése, a bűnesetekkel kapcsolatban keletkezett károk enyhítése, valamint a védelem és a biztonságérzet javítása. A településbiztonság, a közösségi összetartás és a szereplők együttműködése a biztonságos és élhető vidék elengedhetetlen feltétele.

A Nemzeti Katonai Stratégiában

A Magyar Honvédség feladata a szuverenitás, az érdek és érték, az élet és vagyon, a kritikus infrastruktúra védelme, valamint együttműködés a katasztrófák kezelésében, a károk enyhítésében. A hazánkat érő komplex kihívások kezelésében a katonai erő is bevonásra kerül. A terrorizmus, a tömeges migráció, az energiabiztonság sebezhetősége, az éghajlatváltozás, az ivóvíz és élelem hiánya konfliktusok forrása, melyek kezelése katonai erőt is feltételeznek.

A Magyar Nemzetpolitikában

A Magyar Nemzetpolitika, a Nemzetpolitikai Stratégia Kerete szerint Magyarország célja, hogy a külhoni magyarság szülőföldjén gyarapodjon számban, szellemben, gazdaságban, jogokban és ehhez elengedhetetlen az öngondoskodás. A Kárpát-medence régióban a beavatkozás kutatást érintő területei a gazdaságfejlesztés, a mezőgazdaság, a környezetvédelem, a fenntartható fejlődés, a turizmus, a kultúra, a civil szervezetek és az ifjúság.

A Nemzeti Társadalmi Felzárkóztatási Stratégiában

A Nemzeti Társadalmi Felzárkóztatási Stratégia megállapítja, hogy a szegénység, a romák helyzete, a területi- oktatási- munkavállalási és lakhatási eltérések alapvetően meghatározzák a vidéki lét feltételeit. Ebben a helyzetben stratégiai cél a szegénység és újra termelődésének csökkentése, a javakhoz hozzáférés és az összetartozás növelése. E célokat az oktatás, lakhatás és a szemléletformálás útján lehet elérni.

Az Alaptörvény és a hat stratégia kiemelt elemei alátámasztják a vidékbiztonságról, mint önálló rendszerrel való gondolkodás szükségességét, alapdokumentumi szinten is bizonyítják komplexitását. A meghatározott célok elérése integrált gondolkodást és erőfeszítést igényelnek a biztonságosabb, egészségesebb, fenntarthatóbb, gyarapodó vidéki életér érdekében.

3.2 A NEMZETI BIZTONSÁGI ÉS NEMZETI VIDÉKSTRATÉGIA KAPCSOLATA

A Nemzeti vidékstratégia, mint a „magyar vidék alkotmánya” részletes helyzetbemutatót tartalmaz, feltárja továbbá a magyar vidék fejlődése és biztonsága szempontjából fontos és meghatározó lehetőségeket és kihívásokat, fenyegetéseket és a kívánatos stratégiai célokat. A szemléletes ábrákkal, térképekkel ellátott 136 oldalas, részletes dokumentum a 2012-2020 közötti időszakban az alábbi kihívásokat azonosítja be:³²

- klímaváltozás, éghajlati szélsőségek erősödése;
- ivóvíz, vízkészletek kulcsfontossága;
- élelmiszerellátás és az élelmiszerlánc biztonsága;
- génmódosított növények veszélye;
- az energiaellátás biztonsága, energetikai rendszerproblémák;
- környezeti fenntarthatóság, biológiai sokféleség, tájfenntartó mezőgazdaság;
- demográfiai válság, népesedési trendek;
- globalizáció és lokalizáció;
- társadalmi és térbeli egyenlőtlenségek;
- átalakuló város-vidék kapcsolatrendszer;
- információs kor, tudásalapú társadalom.

³² Nemzeti Vidékstratégia 2012 – 2020 („A magyar vidék alkotmánya”). 9–12. old.

A kihívások jellegéből és a szakstratégiában megjelenített leírásuk, tartalmuk alapján, megállapítható, hogy ezek a kihívások hosszútávon fennálló – tehát a 2012-2020 időintervallumon jóval túlmutató befolyásoló tényezők.

A szakstratégia bemutatja azokat a *stratégiai célokat*³³ is, melyek elérése és megtartása elengedhetetlen a vidéki lét és megélhetés, az élelmiszer- és élelmezésbiztonság, a gazdasági fejlődés és versenyképesség szempontjából:

- tájak, természeti értékek erőforrások megőrzése;
- sokszínű és életképes agrártermelés;
- élelmiszer és élelmezésbiztonság;
- a vidék gazdasági létalapjának biztosítása, a vidéki foglalkoztatás növelése;
- a vidéki közösség megerősítése, a vidéki közösség életminőségének javítása.

Tekintettel Magyarország földrajzi adottságaira, a termőföld minőségére, a megfelelő klimatikus viszonyokra és a rendelkezésre álló, öntözésre alkalmas vizekre, alapvető nemzeti és biztonsági érdek ezek fizikai megóvása és védelme is. A Nemzeti Vidékstratégiában feltárt kihívások nemcsak hazánkra jellemzőek, a világ számos pontján már zajlottak/zajlanak konfliktusok államok között, vagy éppen államokon belül, ellenérdekelt kisebb-nagyobb közösségek között. A szűkös erőforrásokért, ellenőrzésükért és birtoklásukért folytatott küzdelem több mint konfliktus az anyagi javakért. Bizonyos térségekben, a negatív irányba megváltozott élettérben ez a harc már az életben maradásért folyik. E konfliktusok, erőszakos érdekérvényesítések célja nem (csupán) a gazdasági előny szerzése, hanem az életfeltételek megteremtése és megtartása. Ez ad jelentősen más karaktert e konfliktusoknak.³⁴

A koppenhágai komplex biztonságfelfogás felhasználásával összeállított Nemzeti Biztonsági Stratégia biztonsági dimenzióiból továbbfejlesztett 9 *vidékbiztonsági* pillér egyes elemei szoros kapcsolatban állnak a vidéket érintő kihívásokkal, mint veszélyekkel, mint az azokra adható válaszok. De a komplex biztonság pillérei és a vidékstratégiai célok is szoros kapcsolatban állnak.

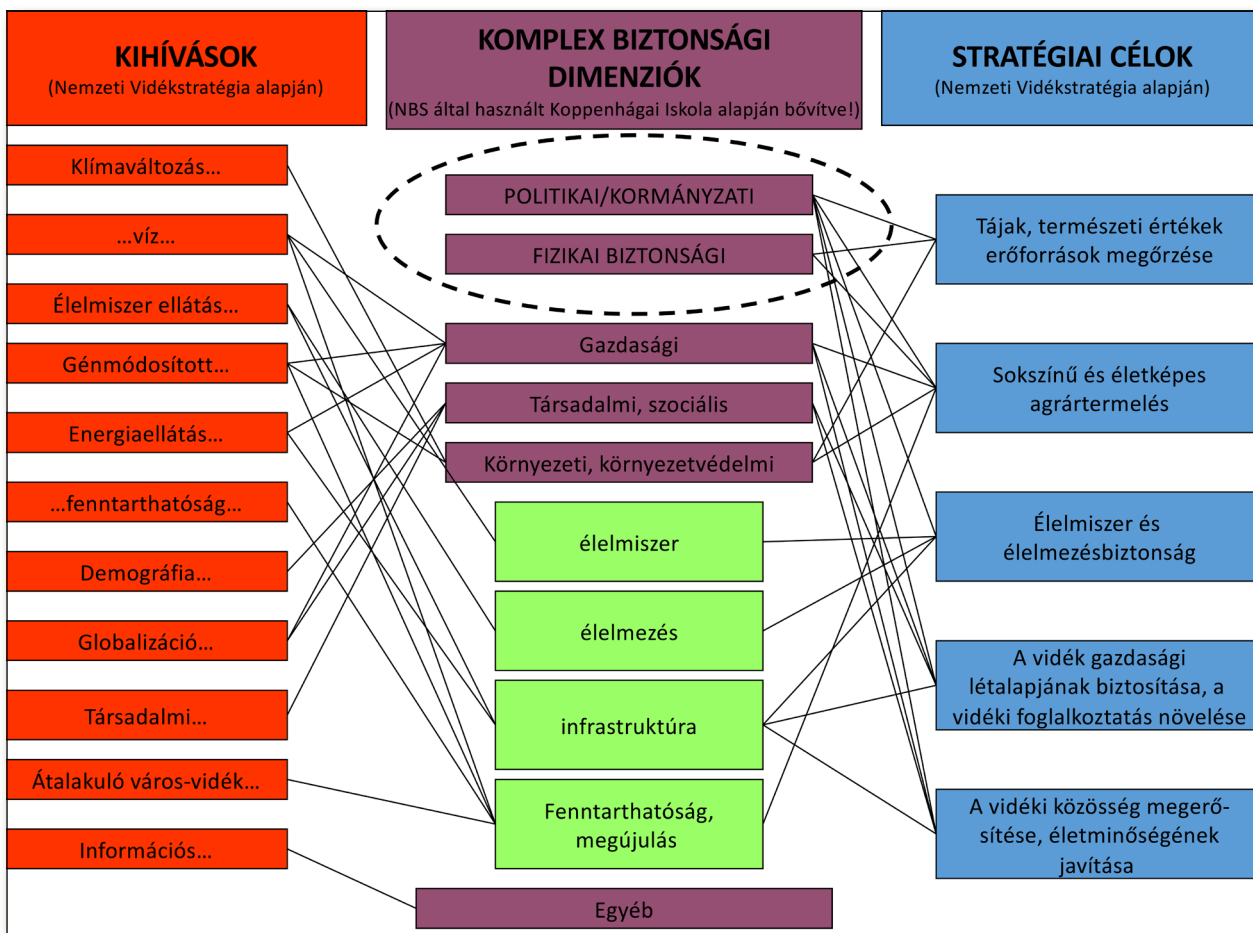
A komplex vidékbiztonság pillérei a következők:³⁵

- politikai-kormányzati;
- fizikai;
- gazdasági;
- szociális-társadalmi;
- környezeti-környezetvédelmi;
- élelmiszer-élelmezés;
- infrastruktúra;
- fenntarthatóság és megújulás;
- vidékbiztonsági öngondoskodás.

³³ Nemzeti Vidékstratégia 2012 – 2020 („A magyar vidék alkotmánya”). 58–59. old.

³⁴ Padányi, 2015. 13. old.

³⁵ Szilágyi et al. 2018. 406–413. old.



10. ábra: A Nemzeti Vidékstratégia és a vidékbiztonság pilléreinek kapcsolata.

(Szerkesztette: Boldizsár, 2017)

A magyar Nemzeti Vidékstratégia és Nemzeti Biztonsági Stratégia az ábrán megjelenített komplex értelmezése elősegíti a földrajzi térben, az agráriumban tapasztalható változások a fizikai biztonságra gyakorolt hatásainak feltárását. A kapcsolatrendszer lehetővé teszi továbbá annak a megértését is, hogy az egyes biztonsági dimenziók hogyan járulnak hozzá a stratégiai célok teljesüléséhez, ezen keresztül megteremtve, megtartva, megvédve és fejlesztve a megmaradás alapfeltételeit az ivóvíz és az élelem természet adta forrásait.

3.3 AZ EGYÉN ÉS A KÖZÖSSÉGEK SZEREPE A FIZIKAI BIZTONSÁG ÉRDEKÉBEN

A Maslow-i szükségletpiramis hierarchikus felépítésében a második alapvető fontossági igény a fizikai biztonság megléte iránt merül fel. Az alapvető fiziológiai szükségletek (élelem, ivóvíz) megléte mellett/után a fizikai biztonság tartós jelenléte a megmaradás és a fennmaradás záloga.

A történelem során, így napjainkban is az állampolgárok, az egyének önként vagy kötelezettség alapján is tesznek fizikai biztonságuk érdekében. Ahogyan az Alaptörvény is definiálja a külső fenyegetésekkel szembeni vé-

delem vonatkozásában, a honvédelem össznemzeti ügy, de az Alaptörvény jogok és kötelezettségek felsorolásai is előírják az állampolgároknak a helyes magatartást, és a tőlük elvárt cselekvést, hozzájárulást a közös biztonsághoz.

A törvények és jogforrások alapvetően államcentrikus megközelítésben határozzák meg az egyének biztonsághoz való hozzájárulásának módját és mértékét. E hozzájárulások és törvényi kereteik természetesen eltérők a külső és belső biztonság és a katasztrófaelhárítás területén. De különbségeket mutat a különböző időszakokban is, így békében, békétől eltérő és háborús viszonyok között, melyek kereteit szintén az Alaptörvény határozza meg.

Az Alaptörvényben rögzített különleges jogrendben³⁶ (rendkívüli állapot, szükségállapot, megelőző védelmi helyzet, terrorveszélyhelyzet, váratlan támadás, veszélyhelyzet) az állami szervek és szervezetek speciális feladatokat is ellátnak meghatározott irányítási és együttműködési rend szerint a normál, békehelyzet, a normál állami működés és társadalmi-, gazdasági rend visszaállítása érdekében.

Az egyén biztonsághoz való hozzájárulása nemcsak kötelezettség, de jog is. Az öngondoskodás keretében az önvédelem elve alapján, különböző megjelenési formákban lelhető fel az állampolgárok döntésén alapuló önkéntes szervezetek. Magyarországon jelenleg a rendvédelem területén a Polgárőrség és a Szomszédok Egymásért (SZEM), a katasztrófavédelem területén alapvetően az Önkéntes Tűzoltó Egyesület (ÖTE) intézményei a meghatározók. Az állam, a szakminisztérium szakmailag és törvényességi szempontból is felügyeli, irányítja ezeket az önkéntes szervezeteket.

A hon védelmében is megjelenik az önkéntesség elvének érvényesülése. A 2004-es sorkatonai szolgálat felfüggesztését elrendelő törvény óta a Magyar Honvédség csak professzionális (hivatásos és szerződéses) katonákból áll. Az országvédelmi és nemzetközi kötelezettségből, valamint a katasztrófavédelmi feladatokból eredően e professzionális „béke létszám” kiegészítése vált szükségessé az elmúlt időszakban. Az önkéntesség elvét megtartva az Önkéntes Védelmi Tartalékos (ÖVT), az Önkéntes Művelési Tartalékos (ÖMT) alrendszerek már korábban kialakításra kerültek az Önkéntes Tartalékos Rendszer (ÖTR) keretei között. A 2014-től és 2015-től tapasztalható, hazánkat érintő új típusú fenyegetésekre (hibrid, random terrorizmus, tömeges és ellenőrizhetetlen népmozgás), valamint a NATO Walesi³⁷ és Varsói³⁸ Csúcstalálkozóin megfogalmazott elvárásokra egy új koncepció, az Önkéntes Területvédelmi Tartalékos Rendszer (ÖTTR) került kialakításra, ezzel növelve az állampolgárok önkéntes elkötelezettségét. De a társadalom és honvédelem kapcsolatának megerősítése érdekében a közösségek és egyének motiválása és mozgósítása, orientálása vagy éppen toborzása érdekében is a kapcsolat újra gondolásra és vitalizálásra került. A sporton keresztül történő kapcsolatépítés és megszólítás az újonnan alakult Honvéd Sportszövetség feladata.

Az államcentrikus védelmi képesség, a társadalom és a honvédelem kapcsolatának erősítése, fejlesztése minden körülmény között hasznos a közösség fizikai védelme szempontjából. A cselekvőképes állampolgárok, tartalékos katonák, polgárőrök, önkéntes tűzoltók szaktudásuk, tapasztalatuk, elhivatottságuk alapján akár proaktívan, vagy az állami irányítás ideiglenes szünetelése (kibertámadás, ipari-természeti katasztrófa, kommunikációs rendszerek fizikai elemeinek megsemmisülése-sérülése) esetén is önszerveződő és elvárható módon képesek cselekedni. E speciális „küldetés orientált” magatartás alapja a szaktudás és a fizikai biztonság igénye, feltételeinek ismerete,

³⁶ Magyarország Alaptörvénye, 48-54.

³⁷ NATO NAC (2014): NATO Wales Summit Declaration.

³⁸ NATO NAC (2016): NATO Warsaw Summit 2016 Declaration.

valamint a helyzetfelismerés képessége és a cselekvési bátorság. Az állam működésképtelenségéről, alapvető funkcióinak ellátási képtelenségéről és azok összetevőiről a Bukott Állam Index³⁹ és a Széteső Állam Index⁴⁰ ad részletes útmutatót.

Az állam teljes vagy részleges működésképtelensége esetén az állampolgárok által kezdeményezett és megvalósított, a fizikai biztonság érdekében tett tudatos, tervezett és összehangolt cselekvés a megújulás (resilience) alapja.

3.4 A FIZIKAI BIZTONSÁG SZEREPLŐINEK EGYÜTTMŰKÖDÉSE

Az elmúlt negyedszázadban egyre gyakrabban megélt komplex fenyegetések hatásainak enyhítésére, a reagálás is komplex jellegűt kell mutatnia. A komplex reagálás sok szereplőt feltételez, hiszen valamennyi érintett biztonsági dimenzióban speciális tudású és eljárásokat alkalmazó, az adott szakterületen tevékenykedő állami, vagy nem állami szereplők közös erőfeszítések útján járulnak hozzá a stabilitáshoz, a béke és biztonság megteremtéséhez. E sokszereplős, komplex reagálóképesség kialakításának és fenntartásának elengedhetetlen eleme a szoros és összehangolt együttműködés.⁴¹ A komplex kihívásokra válaszként adott komplex reagálás szereplői egymást kiegészítve, egymás hatásait erősítve fejtik ki tevékenységüket. A fizikai biztonság területén megjelenő szereplők is egymást erősítve kell, hogy tevékenykedjenek. A komplementer rendszet elmélete szerint⁴² a rendszet, a rendvédelem rendszerében a rendőrség tevékenységét támogatja, azt kiegészíti számos más szakterületet ellátó közeg, mint például az önkormányzatok, a mezőőri szolgálat, a polgárőrség vagy a magán biztonsági cégek. A közrend és közbiztonság fenntartása tehát egy komplex, az állam és társadalom kooperációján alapuló, egymást kiegészítő tevékenység, melyben a szereplők feladat-, jog-, hatás- és felelősségi köre markánsan meghatározott. E komplementer elmélet alap gondolata és megvalósulása több ponton hasonlóságot mutat a komplex országvédelemmel, tágabban a komplex fizikai védelemmel (hiszen annak része). Az állami funkciókat ellátó állami szervek egyike az erőszak alkalmazásának monopóliumával felruházott, szoros állami felügyelet alatt álló haderő. De az ország fizikai védelmére, az érdekek és értékek megóvására széles társadalmi együttműködésre van szükség. A Magyar Honvédség Önkéntes Tartalékos Rendszere és az Önkéntes Területvédelmi Tartalékos Rendszer kiegészülve a társadalom és honvédelem kapcsolatrendszerének kulturális, sport, hagyományőrző szereplőivel, egy komplex honvédelmi képességet biztosít. A két elem, a komplex honvédelmi rendszer és a komplementer rendszet alapoz az állampolgárok cselekvési szándékára, a saját fizikai biztonságért tenni akarás igényére. A két elem együttes, összehangolt alkalmazása és fejlesztése biztosíthatja a komplex veszélyekre adott komplex reagáló képesség „kemény” biztonsági összetevőit, a fizikai biztonság garantálását.

³⁹ Wagner, 2006. 344–361. old.

⁴⁰ FUND for Peace (2017): Fragile States Index 2017.

⁴¹ Boldizsár. 2014c. 47. old.

⁴² Christián, 2018. 147. old.

A sikeres együttműködésnek több szintje is van. Az együttműködés, az ismeret és a gyakorlati tapasztalat, az együttműködési szándék és lehetőség, valamint képesség alapján az alábbi megvalósulási formák azonosíthatóak be:⁴³

- *Összekötők* alkalmazása az érintett szervezetek között, alapvetően azok döntéselőkészítő és/vagy vezetésirányító szerveihez eseti vagy állandó jelleggel.
- *Eseti végrehajtás*, olyan közös, összehangolt tevékenység ahol az érintett szervezetek egy konkrét feladat érdekében működnek együtt.
- *Koordináció* esetén az érintett szervezetek az erőfeszítéseik összehangolása során, a komplex siker érdekében megosztják a szükséges információkat egymással és kölcsönösen tájékoztatják egymást tevékenységükről, terveikről.
- *Közös végrehajtás* során a felek felismerik azt, hogy a közös, összehangolt tevékenységnek nagyobb sikere, haszna lehet, mintha az egyes részfeladatokat külön-külön végeznék el. A közös végrehajtás elmélyült előkészítést és tervezést, valamint integrált irányítást is igényel. A kapcsolódó tevékenységek során tovább erősödik a szervezetek között kialakult bizalom.
- *Közös oktatás, képzés, fejlesztés*, mint legelmélyültebb együttműködési forma, lehetőséget biztosít arra, hogy az érintett szervek tovább mélyítsék bizalmukat, ismerjék meg. Amennyiben szükséges hangolják össze szervezeti kultúrájukat, eljárásrendjeiket, szokásaikat, ezzel tovább erősítve a bizalmat és az együttműködés képességét. A komplex reagálások, feladat-végrehajtások során a hatékonyság növelése érdekében szükségessé válik az együttműködési képesség *technikai és eljárásrendi*, valamint *doktrinális* feltételeinek megteremtése is.

Az együttműködés ilyen magas szintjén, az integráció ilyen magas fokán más lehetőség nyílik a komplex reagálóképesség, az „összkormányzati” vagy az „átfogó megközelítés” elveinek gyakorlati megjelenítésére. A NATO Öszszhaderőnemi Doktrínájának különböző verzióiban (AJP 1 (D), (E))⁴⁴ hatályos és kidolgozás alatt álló már szerepel az „ügynökségek közötti együttműködés” mint fogalom a „*Multinational and Multi-Agency Cooperation*” és a „*multi-agency coalition*”. Az elmélyült, integrált együttműködés, tervezés, vezetés-irányítás és felkészítés vezet el a kormányzati szervek és ügynökségek közötti integrált együttműködési képességhez (*inter-agency operational capability*). Az együttműködés fejlesztéséhez, a képesség kialakításához minimálisan az alábbi területeken kell *elmélyült ismeretekkel rendelkezni* az együttműködő szervezetekről⁴⁵ és kell a közös vonások, képességek kialakítására törekedni:

- mandátum, küldetés;
- szervezeti kultúra;
- döntéshozatali mechanizmus;
- vezetés-irányítás;
- képességek és korlátok.

⁴³ Boldizsár, 2014a. 284–285. old.

⁴⁴ AJP-01(D) (2010): Allied Joint Doctrine 01 (D). AJP-01(E) (2017): Allied Joint Doctrine 01 (E).

⁴⁵ Boldizsár, 2014a. 284–285. old.

A komplex és gyorsan változó biztonsági környezetben a vezetés rendjének és módszerének átalakítására, fejlesztésére is szükség van. Négy, korábban is ismert fogalom válik egyre fontosabbá a hatékony és gyors reagálóképesség megteremtése és fenntartása érdekében. Az idő, a reagálás gyorsasága kulcsfontosságúvá vált a komplex veszélyek és kihívások rendszerében. A veszélyek minél gyorsabb kezelése megakadályozza azok terjedését, a komplexitásból eredő exponenciális eszkalációját. Az idő tehát létfontosságú, amely hatással van a tradicionális döntéshozatali mechanizmusokra, hatás- és jogkörökre. A döntési ciklus időbeliségének csökkentése a hatáskörök delegálásával, az információk átadásával és a bizalommal valósulhat meg a különböző vezetési szintek között. Az „egyre laposabb” hierarchia a bizalom, az információ és a cselekvési felhatalmazás birtokában biztosítja a közel valós idejű reagálást a veszélyekre. Az adott szinten meglévő döntési ciklus időigényessége határozza meg, mennyire nem lesz való idejű a reagálás, csak közelítő. De a magasabb előjárói döntési ciklusok kiiktatása a hatáskör delegálással már mindenképpen időmegtakarítást eredményez. A négy felértékelődő fogalom rendszerbe foglalva a következő:⁴⁶

- *közös céltudat*, az elérendő végállapot pontos ismerete, egyformán értelmezése;
- *megosztott tudástár*, az adatbázisok és információkhoz való hozzáférés valamennyi érintett vezetési és végrehajtási szinten;
- *cselekvési felhatalmazás*, mely biztosítja az alárendeltek azonnali reagálási képességét;
- *kölcsönös bizalom*, amely alapfeltétele a komplex, gyorsan változó biztonsági környezetben végrehajtott reagálásnak.

A küldetés orientált vezetés alapját képező bizalom természetesen előfeltételezi a szaktudást, tapasztalatot és az előbbi három tényező meglétét is.

A komplex biztonsági környezet negatív hatásai sajnos nem biztos, hogy kezelhetők az előzőekben bemutatott együttműködés illetve vezetési módszerekkel. Az elmúlt évek, évtizedek tapasztalatai mutatják, hogy a biztonság, a veszélyek gyorsan változnak. Számolni kell azzal, hogy bizonyos külső negatív behatások (például katasztrófa, kibertámadás, nagyméretű agresszív fegyveres támadás) következményeként megbénul rövidebb-hosszabb időre az állami irányítás, az állami funkciók ellátásának képessége, a fizikai védelem szavatolásának képessége. A katonai, rendészeti és polgári infrastruktúrák, informatikai rendszerek, bonyolult hálózatot alkotnak, melyek fenntartása létfontosságú az állami lét szempontjából. A honvédelem és rendvédelem szereplői nagy arányban használják a polgári, kereskedelmi infrastruktúrákat és szolgáltatásokat feladataik ellátása során. A két képesség megléte nagyban függ a harmadik, a polgári-kereskedelmi faktor teljesítőképeségétől, sebezhetőségétől, ellenállóképességétől. A NATO elvek szerint hét létfontosságú területen szükséges a „nemzeti megújulási képesség” kialakítása és fenntartása, ezek a következők:⁴⁷

- kormányzás folytonossága;
- ellenálló energia-ellátás;
- ellenálló civil kommunikációs szolgáltatások;

⁴⁶ Mcchrystal, 2016. 319. old.

⁴⁷ NATO ACT and City of Norfolk (2017): Building Resilience, Collaborative proposal to help nations and partners. 2. old.

- ellenálló ivóvíz és élelmiszer-ellátás;
- tömeges népmozgás kezelésének képessége;
- nagyszámú áldozatok ellátásának képessége;
- ellenálló civil szállítási, közlekedési rendszerek.

A fenti alapvetések a fizikai biztonság a közegészségügy és az újjáépítés szempontjából az alábbi három kategóriával egészíthető ki:

- belrend, belbiztonság fenntartásának képessége;
- járványok megakadályozásának, kezelésének képessége;
- a közép- és hosszú távú újrakezdés képességének megtartása.

3.5 ÖSSZEGZÉS

A fenti biztonság megteremtése, megtartása és fejlesztése az egyéni, közösségi és állami lét alapja. A komplex biztonsági környezet veszélyei komplex reagálóképességet igényelnek, mely során az állami és nem állami szereplők az eddigiektől elmélyültebb együttműködésére van szükség.

Az új biztonsági környezetben a vezetés-irányítás rendszerét is át kell alakítani a kihívások jellegének megfelelően. Az esetlegesen bekövetkező központi- állami ideiglenes működésképtelenség esetén az egyén és közösségek kulcsszerepet töltenek be a megújulás folyamatában.

A komplex vidékbiztonság rendszere elképzelhetetlen az összehangolt szakstratégiák megértése és folyamatos fejlesztése nélkül. Az egyén, a közösség, az egész társadalom élelmiszerrel és ivóvízzel történő ellátása és a fizikai biztonság szavatolása a lét az emberi lét minimuma.

4. A VERSENYKÉPESSÉGRE HATÓ KEMÉNY BIZTONSÁGI KIHÍVÁSOK

A technikai fejlődés, a föld lakosságának rohamos növekedése, a mindent átszövő világháló, a nagy földrajzi távolságokban és eltérő gazdasági helyzetben lévő területeket pillanatok alatt összekötő kibertér, a 21. század kihívásai és veszélyei egyre komplexebbé teszik világunkat. A koppenhágai iskola komplex biztonságfelfogása⁴⁸ ma is érvényes, egyre meghatározóbb. A fogalmakat alapul véve, azok kiegészíthetők, pontosíthatók, hogy napjaink veszélyeire, – a múlt tapasztalatait is alapul véve – még pontosabban reagálva definiálják azt. A komplex biztonságfelfogás régi és „új” elemei folyamatosan változó rendszert alkotnak, belső dinamikájuk és környezetükkel meglévő külső interakcióik határozzák meg mindennapjaink biztonságérzetét, a biztonsági környezetét. A komplex biztonságfelfogás elemei:

- A politikai, amely bővíthető a hatalmi ágak megosztása, az állam és közigazgatás, a kormányzás témaköreivel.
- A katonai, amely tovább osztható, illetve pontosítható a külső és a belső biztonsági területekkel.
- A gazdasági, amely egyes alkotói számtalanszor önálló, meghatározó szerepet töltenek be hosszabb-rövidebb ideig. A 2008-as gazdasági válság, a pénzpiac összeomlása, a stratégiai nyersanyagellátások válsága, az energiaellátás időről-időre veszélybe kerül és ezért a komplex rendszer egésze szempontjából meghatározóvá válik.
- A társadalmi-szociális, amely alrendszerei az egyén, a kis és nagy közösségek magatartásának akcióinak és reakcióinak feltárásában nyújtanak eligazodást. A világban tapasztalható integrációs és dezintegrációs folyamatok az adott közösség, nemzet, szövetség érdekei mellett az értékek mentén is determináltak. Az adott közösséget alkotók nyelvi, etnikai, vallási, történelmi örökségei, hagyományai és szokásai, bevésődései meghatározóak magatartásuk szempontjából. Ezen érdekek az állami szinten, az állami funkciók keretében is megnyilvánul a közösség érték és érdekvédelmében.
- A környezeti, melynek egyes elemei radikálisan változtatják meg mindennapjainkat, az életteret, az élet feltételeit és így hozzájárulnak társadalmi-politikai és katonai veszélyekhez is. A globális klímaváltozás következményeként az élhetetlenné váló, terméketlen életterek lakossága új teret keres, ez pedig konfliktushoz vezet, felborítva a korábban kialakult status quo-t.
- Az egyéb dimenzióként ismert kategória széles körben foglalja magába a tudomány és technika fejlődésében rejlő lehetőségeket és veszélyeket, a kibertér és információ áramlás robbanásszerű fejlődését.

A vidékbiztonság szempontjából specifikusan a klasszikus koppenhágai biztonságfelfogás kiegészül még az *élelem és élelmiszer, az infrastruktúra, a fenntarthatóság és megújulás, a vidékbiztonsági öngondoskodás* biztonsági dimenzióival.

⁴⁸ Gazdag, 2011. 22. old.

A komplex biztonságfelfogás értelmében jellemzőik alapján látható, felismerhető és elfogadható, hogy e rendszer egyes dimenzióik folyamatos interakcióban vannak, egymásra hatnak. A rendszer statikusan, egyes elemeit kiragadva nem értelmezhető, hiszen az egyik dimenzió változása hatással van egy vagy több más területre is. A távolinak tűnő dimenziók modifikálása akár nagyságrendekkel nagyobb változásokat is eredményezhetnek. Ez a komplexitás sajátossága, hogy rendszer elemei folyamatos interakcióban vannak, bővülnek és szűkülnek a meghatározó területek, valamint a kimenet nem kiszámítható, jó esetben becsülhető több várható scenárió felvázolásával. A jövő környezetének vizsgálata a scenáriók meghatározása elképzelhetetlen a múltban kezdődő, a jelenben tapasztalható és a jövőt alakító trendek felismerése és meghatározása nélkül. A komplex rendszer vizsgálata, a scenárió és trendkutatás is folyamatosan változó tevékenység, de ez az egyetlen lehetőség, a biztonságosabb jövő és világ megteremtése és fenntartása érdekében.

Az elmúlt fél évszázad európai és a válságövezetekben végzett gazdasági fejlesztéseinek egyik nagy megtapasztalása, hogy „ahol a biztonság, ott a fejlődés”.⁴⁹

A fizikai biztonság megteremtésével lehetőség nyílik arra, hogy az emberi tudás és erő a fejlesztés, fejlődés érdekében munkálkodjon. Egyrészt a szükséges szabályozás, infrastruktúra, kommunikáció, termelés és szolgáltatás, a jövőbe mutató kutatás-fejlesztés és innováció területei technikai- és humántőke igényesek. Másrészt a fejlődéshez szükséges feltételeknek és viszonyoknak is van fizikai megjelenése. Ezek fenntartása és megtartása szintén erőforrásokat, fizikai biztonságot igényelnek. A virtuálisnak tekinthető kibertérnek vagy kommunikációs rendszereknek, az információ áramlásnak is megvannak a maguk fizikai megjelenéseik, melyek a szükséges védelem és fenntartás nélkül nem használhatók, értelmezhetetlenné válnak.⁵⁰ A vezetékhalozatok, antennák átjátszó állomások, szerverek és terminálok, az energiaellátásuk mind a fizikai feltételek kategóriájába tartoznak. A virtuális tér tehát a fizikai térelemek, megjelenési formák nélkül nem életképes.

A fizikai biztonság és a gazdaság folyamatos kapcsolatban áll és hat egymásra a komplex biztonsági rendszerében, ahogyan az a vidék biztonság 9 pillére, dimenziója esetében is meghatározó jelentőséggel bír.

A versenyképesség nagymértékben függ tehát az adott földrajzi egység (tér) gazdasági lehetőségeitől, fizikai biztonságától, az állam szabályozó és szankcionáló tevékenységétől. De külső tényezők is hatnak az adott tér versenyképességére, melyek szintén gazdasági, kormányzati és fizikai biztonsági jellemzők lehetnek. A versenyképesség az adott földrajzi térben, önmagában nem értelmezhető teljes egészében, hiszen a helyi, regionális és globális kereskedelem, termelés, szolgáltatás, információ áramlás eredményeként a „külső tér”, külső kapcsolatok által is determinált.

A vidékbiztonság komplex rendszere három alapvető kérdésre ad választ, melyek az egyén, a kis és nagyközösségek megtartását és döntéseit markánsan meghatározzák.

- „Lehet élni”: a Maslow szükségletpiramis első két szintjének teljesülésére fókuszál ez a tényező. Az élelem és ivóvíz (mint fiziológiai szükségletek) mellett a fizikai biztonság léte és tartós jelenléte adja a feltételeket, hogy az élet, tartósan lehetséges az adott térben.

⁴⁹ Ezt az összefüggést tartotta szem előtt az Afganisztán Baghlan tartományának komplex fejlesztéséért (közigazgatás, gazdaság, fizikai biztonság) felelős Magyar Honvédség Tartományi Újjáépítési Csoportja is 2006-2013 közötti tevékenysége során.

⁵⁰ NATO ACT (2011): ASSURED ACCESS TO THE GLOBAL COMMONS: Maritime | Air | Space | Cyber FINDINGS AND RECOMMENDATIONS. 7. old.

- „Érdemes élni” elve szerint olyan gazdasági tevékenység folytatható a térben, aminek eredményeként a fenntartás, megmaradás mellett fejlődés is elérhető. Érdemes az adott tér, a vidék gazdaságában keresni a lehetőségeket és alakítani a versenyképességi feltételeket, hogy még vonzóbbá váljon.
- „Jó élni” olyan minőségi kulturális, társadalmi, közösségi élet is kialakult melyben a szellemi élet, az emberi igények és magasabb szintű szükségletek is teljesülnek. A munka mellett a mentális és fizikai regenerálódás feltételei is adottak, eltérően a különböző célcsoportok elvárásainak megfelelően.

A vidéki lét, a megmaradás és a fejlődés szempontjából e három tényező meghatározó: gazdasági lehetőség, fizikai biztonság és minőségi szabadidő.

4.1 VERSENYKÉPESSÉG

A versenyképesség vizsgálata során sokféle szempontrendszer ismert. A komplex biztonságfelfogás értelmében az egyes dimenziók és alrendszerek is komplexnek tekinthetők, hiszen a rendszeren belülről és kívülről érkező impulzusok folyamatosan hatnak az adott alrendszerre. A versenyképesség tekinthető a gazdasági biztonsági dimenzió alrendszerének így nem vonatkoztatható el a többi dimenzió folyamatos behatásaitól.

Jelen fejezetben a fizikai biztonság és a versenyképesség kapcsolatának feltárása a cél. A versenyképesség mérésére hazai és nemzetközi szinten is többféle módszer létezik. Hazai viszonylatban a Jó Állam Jelentés államcentrikus megközelítését érdemes alapul venni a komplex rendszer vizsgálatához.⁵¹

Maga a Jó Állam Jelentés is évről évre komplex módon, 6 hatásterületen és 30 dimenzióban vizsgálja az állam teljesítményét. Hatásterületek:

- biztonság és bizalom a kormányzatban;
- közösségi jóllét;
- pénzügyi stabilitás és gazdasági versenyképesség;
- fenntarthatóság;
- demokrácia;
- hatékony közigazgatás.

A pénzügyi stabilitás és gazdaság versenyképesség vonatkozásában, az alábbi dimenziókban a megadott indikátorokra építve értékel a Jelentés.⁵²

⁵¹ Kaiser, 2017.

⁵² Uo. 3. old.

Dimenziók:

- pénzügyi stabilitás;
- gazdasági diverzifikáltság;
- beruházás és humán tőke;
- innováció;
- termelékenység és hatékonyság indikátorok.

Indikátorok:

- a nemzetgazdaság GDP-arányos nettó finanszírozási képessége;
- a nemzetgazdaság legfontosabb adósságmutatói;
- a devizatartalékok értéke az egy éven belül lejáró külföldi adóssághoz képest;
- az államháztartás GDP-arányos bruttó finanszírozási igénye;
- az államadósság GDP-arányos kamatkidadásai;
- a gazdaság ágazati szerkezete;
- a technológia-intenzív („high-tech”) feldolgozóipari és tudás-intenzív szolgáltatási ágazatok részesedése a bruttó hozzáadott értékből;
- a technológia-intenzív („high-tech”) feldolgozóipari és tudás-intenzív szolgáltatási ágazatok részesedése a foglalkoztatásból;
- a kis- és közepes vállalkozási (kkv) szektor részesedése a bruttó hozzáadott értékből;
- a GNI értéke a GDP százalékában;
- gépi és technológiai beruházások értéke a GDP-hez mérve;
- felnőttképzésben való részvétel (lifelong learning) a 25–64 éves korcsoportban;
- a kormányzati szektor GDP-arányos éves oktatási kiadása;
- a természetes fogyás mértéke;
- a műszaki és természettudományi végzettséget szerettek száma;
- a K+F-re fordított teljes összeg (állami és vállalati együtt) a GDP arányában;
- a K+F-ben foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatotton belül;
- a kockázati-tőke befektetések GDP-arányos értéke;
- innovatív vállalkozások aránya;
- az innovációból származó árbevétel aránya a vállalkozások összes árbevételének százalékában;
- az egy foglalkoztatottra jutó GDP és a fejlettségi mutató;
- az export értéke az import értékének arányában;
- a cserearány változása;
- az értékláncok hossza;
- a gazdaság energiaintenzitása.

A nemzeti alapú és szemléletű államcentrikus Jó Állam Jelentés mellett célszerű megvizsgálni egy nemzetközi értékelési rendszert, indexálást is. A tanulmányban e rendszert használva kerül bemutatásra a versenyképesség és a fizikai biztonság kapcsolata. A hazai és a nemzetközi példa a két értékelő rendszer természetesen azonosságokat mutat az alábbi vizsgálati területeken:

- pénzügyi;
- gazdasági;
- beruházási;
- humán tér;
- termelékenység és hatékonyság;
- innováció;
- technikai és technológiai fejlettség;
- makro környezet.

A Globális Versenyképességi Jelentés⁵³

A nemzetközi térben a jelentésben rögzített módszertan alkalmazásával vizsgálja az egyes országok teljesítményét és állítja rangsorba azokat. A jelentés alapvetően 12 jól meghatározott dimenzióban végzi el az értékelést és az egyes dimenziók eltérő súlyozással történő számítása alapján határozza meg az adott évben a rangsort. A jelentés 2004 óta a Világgazdasági Fórum (World Economic Forum) állítja össze és publikálja.

A jelentés összeállítása során alkalmazott módszereket és az alkotó pilléreket, a számítási rendeket és az egyes pillérek súlyozását bemutatja a következő fejezetrész.

A versenyképesség pillérei

A versenyképességet olyan intézmények, politikák és eljárások, tényezők csoportjaként határozzuk meg, amelyek determinálják az ország termelékenységét. A termelékenység szintje viszont meghatározza a gazdaság által elérhető jólét szintjét. A termelékenység szintje meghatározza a gazdaságba való befektetések megtérülési rátáit is, amelyek viszont a növekedési ütem alapvető mozgatórugói. Más szóval, egy versenyképesebb gazdaság olyan, amely az idő múlásával gyorsabban növekszik.

Ezt a metódust a Jelentésen belül rögzítik oly módon, hogy számos különböző összetevő súlyozott átlagát tartalmazza, amelyek mindegyike a versenyképesség különböző szempontjait mérlegeli. Az összetevők 12 kategóriába sorolhatók, a versenyképesség pillérei a következők:⁵⁴

- intézmények;
- infrastruktúra;
- makrogazdasági környezet;
- egészségügy és alapfokú oktatás;
- felsőoktatás és képzés;
- árupiac hatékonysága;
- munkaerőpiac hatékonysága;
- pénzügyi fejlődés;
- technológiai felkészültség;

⁵³ World Economic Forum (2017): Global Competitiveness Report 2017–2018.

⁵⁴ World Economic Forum (2017): Global Competitiveness Report 2017–2018.

- piac mérete;
- üzleti élet „kifinomultsága”;
- innováció.

1. pillér: Intézmények

Egy ország intézményi környezete az állami és a magánszféra érdekeltjeinek hatékonyságától és magatartásától függ. A jogi és közigazgatási keret, amelyen belül az egyének, a vállalatok és a kormányok egymással kölcsönösen hatnak, határozza meg az ország közintézményeinek minőségét, és erősen befolyásolja a versenyképességet és a növekedést. Ez befolyásolja a befektetési döntéseket és a termelés szervezését, és kulcsszerepet játszik abban, hogy a társadalmak milyen módon terjesztik az előnyöket, és viselik a fejlesztési stratégiák és politikák költségeit. A jó magánintézmények szintén fontosak a gazdaság szilárd és fenntartható fejlődéséhez. A 2007-2008-as globális pénzügyi válság számos vállalati botrány mellett kiemelte a számviteli és beszámolási standardok és az átláthatóság jelentőségét a csalás és a rossz gazdálkodás megelőzése, a felelősségteljes kormányzás és a befektetők és a fogyasztók bizalmának megőrzése érdekében.

2. pillér: Infrastruktúra

Az átfogó és hatékony infrastruktúra létfontosságú a gazdaság működésének biztosításához. A hatékony közlekedési módok – beleértve a kiváló minőségű utakat, vasutakat, kikötőket és a légi közlekedést – lehetővé teszik a vállalkozók számára, hogy termékeiket és szolgáltatásaikat biztonságos és időben piacra juttassák és megkönnyítsék a munkavállalóknak a legmegfelelőbb munkahelyekre történő eljutást. A gazdaságok a villamosenergia-ellátásoktól is nagymértékben függenek, amelyek folyamatosan biztosítottak a stabil vezetékrendszeren, hogy a vállalkozások és a gyárak akadálytalanul működhessenek. Végül egy stabil és széleskörű távközlési hálózat lehetővé teszi a gyors információáramlást, amely növeli az általános gazdasági hatékonyságot, mivel biztosítja, hogy a vállalkozások kommunikáljanak és a gazdasági szereplők döntéseket hozzanak, figyelembe véve az összes rendelkezésre álló releváns információt.

3. pillér: Makrogazdasági környezet

A makrogazdasági környezet stabilitása fontos a vállalkozások számára és ezért jelentős az ország általános versenyképessége szempontjából. Bár minden bizonnyal igaz, hogy a makrogazdasági stabilitás önmagában nem növelheti egy nemzet termelékenységét, azt is felismerték, hogy a makrogazdasági zavarok ártanak a gazdaságnak, ahogy azt az utóbbi években, az Európában is láttuk és megtapasztaltuk. A kormányzat nem képes a szolgáltatásokat hatékonyan biztosítani, ha a múltbéli jelentős adósságait meg kell fizetnie. A költségvetési hiányok lefedése korlátozza a kormány jövőbeli képességét az üzleti élet változására való reagálásra. A vállalatok nem tudnak hatékonyan működni, ha az inflációs ráták nem keretek között tartottak. Összességében a gazdaság nem képes fenntartható módon növekedni, ha a makro környezet nem stabil.

4. pillér: Egészségügy és alapkü oktatás

Az egészséges munkaerő létfontosságú az ország versenyképessége és termelékenysége szempontjából. A beteg dolgozók nem képesek a teljesítőképességük maximumát nyújtani és kevésbé lesznek hatékonyak. A rossz egészségi állapot jelentős költségeket okoz az üzleti életben, mivel a beteg munkavállalók gyakran hiányoznak, vagy

alacsonyabb szintű hatékonysággal működnek. Az egészségügyi szolgáltatások nyújtásában való befektetés ezért kritikus fontosságú a világos gazdasági és erkölcsi szempontokból is. Az egészségen kívül ez a pillér figyelembe veszi a lakosság által megszerzett alapfokú oktatás mennyiségét és minőségét, amely a mai gazdaságban alapvető. Az alapfokú oktatás, a megszerzett tudás minden egyes munkavállaló hatékonyságát növeli.

5. pillér: Felsőoktatás és képzés

A minőségi felsőoktatás és képzés kulcsfontosságú azok számára a gazdaságok számára, amelyek az értékláncot egyszerű termelési folyamatokon és termékeken kívül akarják növelni. Különösen a mai globalizálódó gazdaság arra készíti az országokat, hogy olyan jól képzett munkavállalókból álló csoportokat alkalmazzanak és továbbképzésekkel támogassanak, akik képesek komplex feladatokat ellátni és gyorsan alkalmazkodni a változó környezethez, továbbá a termelési rendszer változó igényeihez. Ez a pillér a felsőfokú beiskolázási arányokat, valamint az üzleti vezetők által értékelt oktatás minőségét méri. A munkaerő képzésének elterjedését és színvonalát szintén figyelembe veszi ez a pillér, a szakképzett és folyamatos munkahelyi képzés fontossága miatt – amelyet számos gazdaságban elhanyagolnak – a munkavállalók készségeinek és képességeinek folyamatos javítása érdekében.

6. pillér: Árupiac hatékonysága

A hatékony árupiacal rendelkező országok jó helyzetben vannak ahhoz, hogy a termékek és szolgáltatások megfelelő kombinációját a sajátos keresleti és kínálati feltételeknek megfelelően hozzák létre, valamint biztosítják, hogy ezekkel a termékekkel a gazdaságban a leghatékonyabban tudjanak kereskedni. Az egészséges piaci verseny, mind a hazai, mind a külföldi, fontos a piaci hatékonyság növelésében, és ez által az üzleti termelékenységben, mivel biztosítja, hogy a piac által „kiválasztott” legeredményesebb cégek termelékenyebbek legyenek. A piaci hatékonyság függ a kereslet körülményeitől is, mint például az ügyfél-orientáció vagy a vásárlók igényessége. Kulturális vagy történelmi okokból az ügyfelek igényesebbek lehetnek egyes országokban, mint másokban. Ez jelentős versenyelőnyt teremthet, mivel arra kényszeríti a vállalatokat, hogy innovatívabbak és ügyfélközpontúak legyenek, és ez által növelhetik hatékonyságukat a piacon.

7. pillér: Munkaerőpiac hatékonysága

A munkaerőpiac hatékonysága és rugalmassága kritikus fontosságú annak biztosítása érdekében, hogy a leghatékonyabb használják fel a munkaerőt a gazdaságban és ösztönzőkkel biztosítsák a lehető legnagyobb erőfeszítést a munkahelyeken. A munkaerőpiacoknak tehát rugalmasnak kell lenniük ahhoz, hogy a munkavállalókat egy gazdasági tevékenységből a másikba gyorsan és alacsony költséggel áthelyezhessék a társadalmi rend megzavarás nélkül. A hatékony munkaerőpiacnak továbbá egyértelmű erőteljes ösztönzőket kell biztosítania a munkavállalók számára és egyenlőséget kell biztosítania a női és a férfi munkavállalók között üzleti, gazdasági életben. Ezek a tényezők együttesen pozitív hatást gyakorolnak a munkavállalók teljesítményére és az ország vonzerejére, a tehetőségre, a munkaerőpiac két olyan aspektusára, amelyek egyre fontosabbá válnak.

8. pillér: Pénzpiaci fejlődés

A hatékony pénzügyi szektor összekapcsolja a lakosságot, a hazai és külföldi gazdaságok megtakarításait, valamint a magas jövedelmezőségű, reménytelen vállalkozói vagy beruházási fejlesztéseket. Az üzleti befektetés létfontosságú a termelékenység szempontjából. Ezért a gazdaságok olyan kifinomult pénzügyi piacokat igényelnek, amelyek

tőkét bocsátanak rendelkezésre az ilyen forrásokból származó magán szektor befektetésekhez, mint például a megbízható bankszektorból származó hitelek, jól szabályozott értékpapír-tőzsdék, kockázati tőke és más pénzügyi termékek. Mindezen funkciók teljesítése érdekében a bankszektornak megbízhatónak és átláthatónak kell lennie, és – amint az a közelmúltban egyértelművé vált – a pénzügyi piacoknak megfelelő szabályozást igényelnek a befektetők és más szereplők széles körű védelme érdekében.

9. pillér: Technológiai színvonal

A technológiai színvonal bemutatja azt a tevékenységet, amelyben a gazdaság a meglévő technológiákat alkalmazza az iparágak termelékenységének növelése érdekében, különös hangsúlyt fektetve annak kapacitására, hogy teljes mértékben kihasználja az információs és kommunikációs technológiákat a napi tevékenységekben és a termelési folyamatokban a hatékonyság növelése és az innováció a versenyképesség érdekében. Az, hogy az alkalmazott technológiát a nemzeti határokon belül fejlesztették-e ki vagy sem, nem bír jelentőséggel a termelékenység növelésének szempontjából. A központi kérdés az, hogy az országban tevékenykedő cégeknek hozzáférést kell biztosítani a fejlett technológiához, a tervekhez és azok felhasználáshoz. A külföldi technika fő forrásai között gyakran a külföldi közvetlen tőkebefektetés játszik kulcsfontosságú szerepet, különösen a technológiai fejlődés szempontjából kevésbé fejlett országokban.

10. pillér: Piac mérete

A piac mérete befolyásolja a termelékenységet, mivel a nagy piacok lehetővé teszik a vállalatok számára, hogy kihasználják a méretgazdaságosságot. Hagyományosan a vállalatok rendelkezésére álló piacokat a nemzeti határok korlátozzák. A globalizáció korában a nemzetközi piacok felváltják a hazai piacokat és azok korlátozottságát, különösen a kis országok esetében igaz e megállapítás. Így az exporttal az ország cégeinek kapacitása növelhető, más országok piacára kihelyezhető az áru és szolgáltatás, melynek eredményeként a termelés hatékonysága növelhető.

11. pillér: Üzleti élet „kifinomultsága”

Az üzleti szofisztikáció két olyan elemet érint, amelyek szorosan kapcsolódnak egymáshoz: az országot behálózó üzleti kapcsolatok minősége, illetve az egyéni vállalkozások működésének és stratégiáinak minősége. Ezek a tényezők különösen fontosak a fejlett fejlődési szakaszban lévő országokban, amikor nagymértékben kimerülnek a termelékenység javításának alapvető forrásai. Az ország üzleti hálózatainak és támogató iparának minősége, a helyi beszállítók mennyisége és minősége, valamint az üzleti kapcsolatok mértéke alapján kiemelt jelentőséggel bír. Ha egy adott szektorból származó vállalatok és beszállítók földrajzilag közel álló csoportokba kapcsolódnak, az úgynevezett klaszterek, fokozzák a hatékonyságot, nagyobb folyamatok és termékek innovációs lehetőségei jönnek létre, valamint az új cégek piacra jutásának akadályai csökkennek.

12. pillér: Innováció

Az utolsó pillér az innovációra összpontosít. Az innováció különösen fontos a gazdaságok számára, mivel megközelítik az ismert tudás határait. Ezekben a gazdaságokban a cégeknek meg kell tervezniük és fejleszteniük az élvonalbeli termékeket és folyamatokat a versenyelőny fenntartása és a még hozzáadott értéknövelt tevékenységek felé való elmozdulás érdekében. Ez a fejlődés olyan környezetet igényel – melyet támogat mind az állami, mind a magánszektor – amely elősegíti az innovatív tevékenységet. Különösen fontos beruházást jelent a kutatás és fej-

lesztés (K + F) terén, alapvetően a magánszektorban a kiemelkedő tudományos kutatóintézetek jelenléte, amelyek képesek az új technológiák kifejlesztéséhez szükséges ismereteket feltárni; valamint a kiterjedt együttműködés az egyetemek és az ipar közötti kutatási és technológiai fejlesztések terén; továbbá a szellemi tulajdon védelme.

A 12 pillér közötti kölcsönhatás

A versenyképesség 12 pillérének eredményeit külön-külön mutatja be a Jelentés, fontos megjegyezni, hogy nem függetlenek: erősítik egymást, és az egyik területen tapasztalható gyengeség gyakran negatív hatást gyakorol másokra. Az egyes pillérek tehát rendszert alkotnak, belső dinamikájuk és a külső környezethez való viszonyuk (input és output) feltérképezésével, törvényszerűségeinek feltárásával és az adott évben, években adatokkal történő feltöltésével megfelelő tájékoztatást biztosít a nemzetközi térben mérhető versenyképesség meghatározása és további stratégiai döntések előkészítése során.

A fejlesztés folyamatai és a súlyos index

Bár a fentiekben ismertetett összes pillér bizonyos mértékig minden gazdaság számára jelentőséggel bír, egyértelmű, hogy a különböző gazdaságokat különböző módon érintik az egyes pillérek és azok interakciói.

A fejlettségi szintek jól ismert gazdasági elméletével összhangban a Globális Versenyképességi Jelentés azt feltételezi, hogy az első szakaszban a *gazdaság faktor-vezérelt*, és az országok versengenek, elsősorban a képzetlen munkaerő és természeti erőforrások felhasználása (1. pillér), a jól fejlett infrastruktúra (2. pillér), a stabil makrogazdasági környezet (3. pillér), valamint az egészséges munkaerő, amely legalább egy alapfokú oktatásban részesült (4. pillér) képességeik alapján.

Ahogy az ország versenyképesebbé válik, a termelékenység növekedni fog és a bérek emelkedni fognak a fejlődés előrehaladásával. Az országok akkor lépnek majd be a *hatékonyág-vezérelt* fejlesztési szakaszba, amikor el kell kezdeniük a hatékonyabb termelési folyamatok kialakítását és a termékminőség javítását, mivel a bérek emelkedtek és nem emelhetik az árakat. Ezen a ponton a versenyképességet fokozatosan a felsőoktatás és képzés (5. pillér), a hatékony áru piacok (6. pillér), a jól működő munkaerőpiacok (7. pillér), a pénzügyi piacok (8. pillér), az előnyök kiaknázása (9. pillér), és nagy hazai vagy külföldi piac (10. pillér) befolyásolják.

Végezetül, amikor az országok az *innováció által vezérelt* szakaszba lépnek képesek lesznek fenntartani a magasabb béreket és a hozzájuk kapcsolódó életszínvonalat úgy, hogy vállalkozásaik képesek leginkább kifinomultabb termelési folyamatokat alkalmazni (11. pillér) és kiaknázni az innovációban (12. pillér) rejlő lehetőségeket.

A Nemzeti Vidékstratégia is meghatároz számos, az agráriumra jellemző versenyképességet befolyásoló tényezőt. A versenyképesség vizsgálata során e tényezők és a korábban bemutatott versenyképességi pillérek szoros kapcsolatban állnak, azokat nemzet- és tájspecifikus szemlélettel definiálja.

- „A magyarországi agrár- és élelmiszergazdaság versenyképességi tényezői:⁵⁵ a versenyképességhez szükséges természeti erőforrások, kiemelten a talaj és a vízbázisok mennyisége, állapota;
- az agrártermelés biológiai alapjai;
- az agrár- és élelmiszergazdaság, vidékfejlesztés emberi tényezői (szaktudás, szemlélet, innovativitás, együttműködési készség);

⁵⁵ Nemzeti Vidékstratégia 2012 – 2020 („A magyar vidék alkotmánya”). 56. old.

- korszerű technológia;
- magas hozzáadott érték;
- sokszínű, alkalmazkodóképességgel rendelkező termelési szerkezet;
- hálózatos együttműködés, piacra jutást biztosító szövetkezeti rendszer;
- a helyi gazdaságba ágyazott működés.”

4.2 A FIZIKAI BIZTONSÁG HATÁSA A VERSENYKÉPESSÉGRE

A versenyképességet, a gazdasági biztonságot a komplex biztonsági rendszer többi eleme folyamatosan befolyásolja. A komplex, dinamikusan változó biztonsági rendszer egyes elemei állandó interakcióban állnak egymással. Az egyes elemek folyamatosan változnak a többi elem hatására, minek eredményeként azok is visszahatnak és alakítják a rendszer többi elemét. A komplex biztonság elemei, a gazdasági biztonságra gyakorolt hatásuk alapján alapvetően az alábbiak szerint határozhatók meg.

Politikai, közigazgatási biztonsági dimenziói

A törvényi szabályozás és felügyelet, az ellenőrzés és szankcionálás rendszere, amely megfelelő és kiszámítható igazgatási környezetet teremt a gazdaság működéséhez, a gazdasági törvényszerűségek szerinti megvalósulásához. A megfelelő politikai, kormányzati, törvényességi környezet, stabilitás megfelelő környezetet biztosít a gazdasági folyamatok alakulásához, a versenyképesség növekedéséhez.

Társadalmi-szociális biztonsági dimenzió

A megfelelő társadalmi béke és nyugalom, az együtt élő társadalmi csoportok békés konfliktuskezelési kultúrája biztosítja a közrend és közbiztonság fenntartásának lehetőségét, így hozzájárul a stabilitáshoz is. Az egyének, a kis- és nagy csoportok tudásszintje, iskolázottsága és szakmai gyakorlata, tapasztalata, valamint adaptív és innovációs képessége szintén a gazdaság fejlődésének és stabilitásának fontos eleme. A társadalom egészségügyi állapota a munkaerő teljesítményére és megbízhatóságára, így szintén meghatározó elemként jelennek meg a versenyképesség vizsgálata során.

A környezeti biztonság dimenziói

E biztonsági dimenzió több összetevőből álló alrendszer, amely magába foglalja a természeti kincseket és erőforrásokat, valamint azok védelmét és megőrzését. Továbbá a természeti jellegű veszélyek felismerésének, megelőzésének és kezelésének rendszereit, valamint a környezeti biztonság megteremtésének és fenntartásának törvényi szabályozását és azok betartásának intézményrendszereit is. Ezen utóbbi területen szoros kapcsolat van a politikai, közigazgatási biztonsági dimenzióval, de az állampolgárok környezettudatos, környezetkímélő magatartása, a fenntartható fejlődésről való gondoskodás elválaszthatatlan kapcsolatban áll a fizikai és tapasztalatokon alapuló „tudatosság” (érzékenység) részterületeivel, melyek a társadalmi-szociális biztonság keretei között fejtik ki hatásaikat.

Az egyéb biztonsági dimenzió

E kategóriába tartozik a tudomány és a technika fejlődése és terjedése. A fejlett gyártás, a know-how térnyerése. A kibertében megjelenő veszélyek felismerése és kezelése, a számítógép és hálózat alapú kommunikáció védelme elengedhetetlen feltétele a 21. század gazdasági fejlődésének, versenyképesség növekedésének. Nemcsak a pénzügyi cselekmények nem létezhetnek fejlett informatikai háttér, hálózatok nélkül, hanem a termelés és feldolgozás, a minőségbiztosítás, nyomon követés, élelmiszer védelem és biztonság sem létezhetnek.

A fizikai biztonsági dimenzió

A fizikai biztonsági dimenzió magában foglalja a külső és belső veszélyek felismerésének és kezelésének lehetőségeit is. Alapvetően meghatározó, hogyha a nemzetközi térben külső, negatív behatás éri az országot, az nem a piaci lehetőségek kihasználására irányuló, a szabad cselekvés adta lehetőségek kihasználásával védi érdekeit és értékeit, hanem „kényszerpályán” mozog. A külső, negatív behatás folyamatosan erőforrásokat (humán, anyagi és szellemi) von el a gazdaságból, a versenyképesség fejlesztésétől, az életszínvonal és gazdasági stabilitás növelésétől. A belső fizikai biztonsági tényezők is hasonló hatással bírnak a gazdaság biztonságára. A piac, a gazdaság sajátos törvényszerűségei szerinti működését befolyásolja a nem tisztességes piaci szereplők megjelenése, térnyerése. Az állam szabályozó és szankcionáló feladatainak hatékony teljesítése szintén erőforrásokat von el, egy nem tisztességes piaci szereplőkkel telített gazdaságban. A közrend és közbiztonság, a gazdaság tisztasága, a jogkövető magatartás így hat közvetlen és közvetett módon is a versenyképességre. A nem megfelelő fizikai biztonság veszélyezteti a befektetések megtérülését, de a megmaradását, a létét is. Ebben az esetben a befektetés nagy kockázatúnak tekintendő, amiért extra hasznot kíván realizálni a befektető. A kockázati felár attól függ, hogy mennyire van veszélyben a befektetés. A veszélyek lehetnek több forrásból eredőek, hatásai önállóan is károsítják a gazdaság működőképességét és hatékonyságát. A veszélyek komplex hatásai, egyidejű egymást erősítő jelenléte kiszámíthatatlan a gazdasági biztonság területén. A gazdasági biztonság tehát nem vizsgálható a többi biztonsági dimenzió hatásainak értelmezése, a rendszer belső és külső kölcsönhatásainak feltárása nélkül.

Ahol a biztonság, ott a fejlődés elve alapján a fejlesztési lehetőség, a befektetési szándék is a biztonságos, fizikailag is biztonságos területeken jelenik meg. Az államnak elengedhetetlen feladata van a fizikai biztonság, a szabályozás és szankcionálás, mint állami funkciók két fontos eleme, alkalmazásával a gazdaság működőképességének és stabilitásának megteremtése érdekében. A rövid, közép- és hosszútávon is öfenntartó biztonság szükséges a fejlődés, a kedvező versenyképesség kialakításához és fejlesztéséhez.

A fizikai biztonság minden összetevője valamilyen módon hatást gyakorol a versenyképességre. Az összefüggés fordítva is igaz, a gazdasági helyzet nehézségei annak rendellenes működése kedvez a nem tisztességes piaci szereplők és módszerek megjelenésének.

A kibertérben megjelenő biztonságnak is van fizikai megjelenési formája, az informatikai infrastruktúrában, vagy az áramellátásban, melyek fizikai veszélyeztetése megkérdőjelezi a kibertér biztonságát.

Az áru, szolgáltatás, tőke munkaerő és információ szabad áramlása is függ nagymértékben a fizikai biztonságtól. Csökkenése esetén „felár” szükséges ahhoz, hogy a kialakult kockázat ellenére, mégis legyen befektetési hajlandóság. De az őrzés-védelem, a szállítmány-kísérés, az esetlegesen fellépő további, illegális kiadások (védelmi pénz, korrupciós költségek, hadisarc) további növelik a költségeket, melyek megtérülése annál kockázatosabb, minél kiszámíthatatlanabb a piaci környezet és a fizikai biztonság. Az instabil környezet ugyanis elriasztja a piac tisztességes szereplőit.

Nem megfelelően szabályozott és szankcionált, nem megfelelően biztonságos piaci és fizikai biztonsági térben megjelenő különböző eredetű (hazai, külföldi, nemzetközi, ellenérdekelt országból) szervezett bűnözői csoportok is tovább gyengítik a két kiemelt biztonsági dimenzióban a stabilitást.

A korrupció és a pénzmosás megléte negatívan hat mindkét biztonsági dimenzióra.

Az illegálisan végzett termelés, kitermelés és kereskedelem (például tájhasználat, bányászat, fakitermelés, csempészet, kábítószer, ember- és szervkereskedelem) szintén a gazdasági és fizikai dimenziók romló biztonsága, stabilitása esetén megjelenő és terjedő tevékenységek, melyek tovább rontják – multiplikátor módon – a biztonsági helyzetet.

A kilátástalan helyzetben lévők, a rászorultak kihasználása szintén a romló helyzetben megjelenő és szinte valamennyi biztonsági dimenzióra negatívan ható tényező. A természeti és ember alkotta nemzeti kincsek és értékek elrablása, vagy áron aluli megszerzése, a szervkereskedelem, a modern kori rabszolga-kereskedelem és munka, valamint a szex-rabszolgaság léte és virágzása nem lenne lehetséges ilyen tömeges mértékben, ha a piac és a fizikai biztonság megfelelő szintű lenne.

A konfliktusoknak és háborúknak minden korban megvannak és voltak a haszonélvezői az érintett környezetben. Az élelem, a víz és az egészségügyi ellátás, a szükséges anyagok és áruk csempészete és felárral értékesítése extra profitot termel. A fizikai biztonság megteremtése és fenntartása, vagy a veszélyes területekről a kimenekítés szervezése és lebonyolítása szintén jelentős haszonnal járó, bár kockázatos és illegális tevékenység.

A kockázatos, veszélyes időszakokban felhalmozott vagyon, áru, pénz, anyag legalizálása a korrupció és a pénzmosás útján történik meg a fizikai biztonság helyreállása, az állami funkciók, főként a szabályozás és szankcionálás helyreállása idején.

A veszélyek és a veszélyre adott válaszok, a fizikai biztonság megteremtése érdekében tett lépések erőforrásokat (anyag, emberi, szellemi, kutatás-fejlesztési) vonnak el a gazdaságból és csatornázódnak be egy speciális piaci szegmensbe, az állami és magán biztonsági szektorba, iparba. Igaz ez a folyamat pozitív hatást gyakorol a gazdaságra, de a helyzet normalizálódása, a fizikai biztonság kialakulása után részben feleslegessé válik, leépül és visszaesést eredményez.

A jó színvonalú oktatás, képzés, egészségügy nem csak a piac, a termelés és szolgáltatás számára képes megfelelő munkaerőt biztosítani, hanem az országvédelem számára is megfelelő fizikai adottságú, elkötelezett, új ismeret befogadni képes és innovatív humán tőkét jelent.

A fejlett, versenyképes gazdasághoz elengedhetetlen infrastruktúra nemcsak az áru, szolgáltatás, tőke, munkaerő és információ, valamint energia áramoltatására alkalmas, hanem a fizikai biztonság érdekében tevékenykedő biztonsági (külső és belső) erők számára is nélkülözhetetlen.

4.3 ÖSSZEGZÉS

A piacok, a termelés, a kereskedelem, a szolgáltatás és az információ, a technika és a technológia nemzetközivé válása, a globalizáció hatására a gazdaság, a versenyképesség is a komplexitás jellegét mutatja. A gazdasági biztonság dimenziójába tartozó versenyképesség a komplex biztonság más területeivel is folyamatos interakcióban van, hatnak egymásra. A versenyképesség értelmezése tehát elképzelhetetlen ezen kapcsolatok és hatások feltárása nélkül. A fizikai biztonság, mint minden fejlődés alapja meghatározó jelentőséggel bír a versenyképességre. A nemzetközi

összehasonlító Világ Versenyképességi Jelentés szempontjainak és a fizikai veszélyek azokra gyakorolt hatásainak bemutatás volt e fejezet célja. A fizikai biztonság romlása, a veszélyek felerősödése azonnali hatással bírnak a gazdasági dimenzió biztonságára, a versenyképességre. A bizonytalanság, a fizikai veszély léte óvatossá teszik a gazdasági élet szereplőit, csökkentik befektetéseiket, termelésüket, illetve megkezdik az értékek (pénz, mobilizálható áru) biztonságosabb helyre történő átcsoportosítását, de ha nem is történik meg a termelés, szolgáltatás, áru kivonása, akkor is az őrzés-védelem, a fizikai megóvás, az élet és vagyónvédelem extra költségekkel jár, növeli az értéknövekedés arányát – csökkenti a hasznot. A fizikai veszélyek esetén csökken az állam szabályozó és szankcionáló hatása is. Így az egyre kockázatosabb piacon kétes háttérű gazdasági szereplők is megjelennek, akik nem a szabad piaccgazdaság szabályai és elvei, logikája és módszerei alapján tevékenykednek. A szervezett bűnözői körök, a hadurak vagy éppen extrémista szervezetek bevételük megszerzése és megtartása érdekében sajátos módszereket alkalmaznak. A fizikai veszélyeztetettségnek kitett térből a tisztességes piaci szereplő kivonul, vagy csökkenti jelenlétét, de a megüresedő helyet, a szabályozás és szankcionálás – állami funkció – gyengülésének következményeként nem tisztességes szereplők foglalják el. Az általuk alkalmazott nem-tisztességes módszerek tovább rontják a helyzetet és a szabálykövető piaci szereplők teljes mértékben kivonulnak. A fizikai biztonság, a veszély lehet a politikai (igazgatási, kormányzati, tömegalkotási) dimenzión keresztül is ható a gazdasági biztonságra, a versenyképességre. A kockázatosabb, veszélyesség váló gazdasági térben a szereplők csak kockázati felárral, illetve magasabb bekerülési költséggel hajlandók tevékenységüket folytatni. Az emelkedő költségek (például őrzés-védelem) az extra profit (hiszen kockázatos befektetés) árfelhajtó hatással bír. Emelkednek az árak, melyek a gazdaság más területére, de a társadalmi-szociális biztonsági dimenzióra is hatnak, mely a politikai biztonságon keresztül újabb dimenziót érint. Az emelkedő árak, a szűkülő lehetőségek és erőforrások versengő helyzetet alakítanak ki a lakosság és a piaci szereplők csoportjain belül. Megkezdődik a harc a szűkös erőforrásokért, a hatalom forrása a szűkös erőforrások ellenőrzése, birtoklása. Ebben az erőforrás küzdelemben, a gazdasági érdekeket meghaladva egyre nagyobb jelentőséggel bír az etnikai, vallási, nyelvi, kulturális azonosság és összetartozás. Egyre fontosabbá válik az identitás keresése a közös érdekvédelem (erőforrások birtoklása) az érték azonosság (etnikai, vallási, nyelv, kultúra) alapján valósul meg.

Legszélsőségesebb esetben az élettér radikális változásának hatására, az élethetlenné vált (például erőforrás hiány termelés feltételeinek hiánya: víz, termőföld) területekről tömeges és ellenőrizhetetlen népmozgás indul el. Ez a migráció újabb konfliktusokat generál az élhető és már birtokolt életterekben. Összecúszik az élhető fizikai tér és annak tradicionális birtoklója, valamint az életteret kereső, fizikai tér nélkül létező migráló tömeg, mely markánsan eltérő etnikai, vallási, nyelvi, kulturális jellemzőkkel bírhat. Az élettérváltozás, az életfeltétel megszűnése (víz, föld, élelem, fizikai biztonság, a Maslow-piramis első és második szintje) olyan konfliktushelyzetet alakít, melyben a helyváltoztatás, az új élettér keresés oka az életben-maradás. Ennek megfelelően, az élet, mint tényező egészen más típusú elszántságot, eszköz- és módszerhasználatot vetít előre.⁵⁶

Az információ, tudás, technika, áru, szolgáltatás, emberek (mint munkaerő) szabad, de legalábbis ellenőrzött áramlása folyamatos veszélyeknek vannak kitéve, de nem csak a fizikai térben, hanem a kibertérben is. E virtuális térnek is megvannak a maga fizikai megjelenései, hiszen a működéséhez szükséges elemek (kábel, szerver, terminál, antenna, energiaforrás) a fizikai térben léteznek.

⁵⁶ Marshall, 2018. 139. old.

A gazdasági versenyképesség és a fizikai biztonság kapcsolatát a nemzetközi térben is több tényező alakítja. Egyrészt az értéknövekedés, az értéklánc általában a globalizálódott gazdaság és a költség-haszon elv szem előtt tartása miatt nem egy országra esik, tehát gazdaságilag függ más országoktól, multinacionális (nem állami) szereplőktől is.

Az importált áruk, erőforrások és szolgáltatások a piac szabályai az ár-érték, kiszámíthatóság és megbízhatóság szem előtt tartásával történik békében, biztonságos környezetben. Tehát a béke idejű, prosperáló gazdaságokban nem, vagy csak kevésbé érvényesülnek a fizikai biztonságra és a nemzetbiztonságra vonatkozó megfontolások.

Másrészt az adott országok politikai és katonai szövetségek tagjai az ENSZ Alapokmány szerinti önvédelmi jog, a kollektív önvédelem, a kollektív biztonság elve alapján. A nemzetközi térben, békében eltérők a politikai-katonai (fizikai biztonsági) és a politikai-gazdasági szövetségek, valamint a gazdasági kapcsolatok. Amennyiben a szövetségek és kapcsolatok között azonosság vagy nagy átfedés van, úgy a békétől eltérő időszakban, a fizikai veszélyek korában is fenntartható a gazdaság működőképessége, csak szövetségeseitől (azonos érdek és érték mentén alakított tartós kapcsolatok) függ, de nem a veszélyforrásokat jelentő „külső világ szereplőitől”. Amennyiben a fenti szövetségek és kapcsolatok nagy eltérést mutatnak, a veszély fokozódása, a válságok, konfliktusok és háborúk esetén kiszolgáltatottá válik az ország. Ebben a helyzetben politikai – mint legmagasabb rendező és érdek-értékképviselő – és katonai/belbiztonsági (fizikai biztonság) döntései a kiszolgáltatott gazdaság, a gazdasági függőség fogságában születnek meg.

5. JAVASLAT A VERSENYKÉPESSÉG FOKOZÁSÁNAK EGY LEHETSÉGES MÓDJÁRA

Az előző fejezetben részletesen kifejtettük, hogy a versenyképesség nagymértékben függ: az adott földrajzi egység (tér) gazdasági lehetőségeitől, fizikai biztonságától, az állam szabályozó és szankcionáló tevékenységétől. De külső tényezők is hatnak az adott tér versenyképességére, melyek szintén gazdasági, kormányzati és fizikai biztonsági jellemzők lehetnek.

A versenyképesség az adott földrajzi térben, önmagában nem értelmezhető teljes egészében, hiszen a helyi, regionális és globális kereskedelem, termelés, szolgáltatás, információ áramlás eredményeként a „külső tér”, külső kapcsolatok által is determinált.

A továbbiakban – a fentiekre adandó egy válaszként – a nagyvállalkozások, kis- és középvállalkozások, mikro vállalkozások, oktatási és kutatási intézmények, önkormányzatok, non-profit szervezetek valamint magánszemélyek versenyképesség fokozásának egy lehetséges módjára teszünk javaslatot.

A javaslat lényege: *Vidékbiztonsági/Vidékfejlesztési Innovatív Tudástranszfer Klaszter(ek) létrehozása*. (A továbbiakban: Vidékfejlesztési Innovatív Tudástranszfer Klaszter).

5.1 ÁLTALÁNOS FOGALMAK

A klaszter általános fogalma

A klaszter jelentése: az angol kifejezés (cluster, ejtendő: klaszter), jelentése: csoport, halmaz. Átvitt értelemben a kifejezés jelentése: társulás, egységbe tömörülés, összefogás, szövetkezés. A klaszterek olyan iparági, gazdasági horizontális szakmai szerveződések, ahol a tagok együttműködési pontokat keresnek a közös és kölcsönös előnyök megszerzése érdekében.

A vidék fogalma

Az Európai Unió (EU) értelmezésében az a terület számít vidéki térségnek, ahol a népsűrűség 100 fő/ km² alatt van, és ahol a lakosság jelentős hányada mező-, erdő-, vad- vagy halgazdaságból él.

A vidékfejlesztés fogalma

A vidékfejlesztés mindazokat a tevékenységeket takarja, amelyek a vidéki térségekben élő lakosság életminőségét javítják, a környezet és a természeti táj, valamint a kultúr-táj megőrzését szolgálják, valamint megteremtik a vidéki térségek fenntartható fejlődését a vidék adottságainak, sajátosságainak megfelelően.

A vidékfejlesztés nem egy ágazat, sokkal inkább azok összessége, együttes hatása. Felöleli a mezőgazdaságot, az ipart, a mikro-, kis- és középvállalkozásokat, a vidéki turizmust, a területfejlesztést, az önkormányzati- és szociálpolitikát, nem utolsósorban pedig a humán erőforrások és a közösségek fejlesztése is ide tartozik.

A vidékfejlesztés célja

Fő célja a vidéki népesség elvándorlásának megelőzése, a lakosság számára vonzó élet- és munkakörülmények megteremtése a helyi erőforrások átgondolt, integrált és fenntartható hasznosításával, a városi környezetben megszokott szolgáltatások minél nagyobb mértékben elérhetővé tételével.

A vidékfejlesztés további fontos célja a lakosságot arra ösztönözni, hogy a mezőgazdaságból származó jövedelmeforrásokon túl alternatív megélhetési és foglalkoztatási lehetőségeket találjanak, például a vállalkozásfejlesztési támogatások segítségével. Fontos felismerni, hogy a vidéki térségek épített, kulturális és természeti értékeinek megóvása és megújítása a vidéki környezetet nem csak az ott élők számára teszi vonzóbbá, hanem a vidéki turizmus és az ehhez társuló kereskedelmi szolgáltatások fejlesztéséhez is hozzájárul.

A sikeres vidékfejlesztés magában hordozza az ágazatok együttműködését, a térségben megvalósítandó fejlesztések egymásra épülését, a helyi vállalkozói, civil, önkormányzati szférák összefogását, és a jövőképpel rendelkező aktív vidéki társadalom kialakulását.

5.2 A VIDÉKFEJLESZTÉSI INNOVATÍV TUDÁSTRANSZFER KLASZTER

A Klaszter fogalma

A Vidékfejlesztési Innovatív Tudástranszfer Klaszter egyenrangú klasztertagok szervezett tömörülése, a vidéki térségek fenntartható fejlődésében potenciálisan érdekelt jogi és nem jogi személyek, szervezetek kölcsönös előnyökön nyugvó együttműködése.

Az együttműködés segítséget nyújt tagjainak abban, hogy szolgáltatásaikat, illetve termékeiket könnyebben ismertethessék meg a piac többi szereplőjével, együttműködésük révén közös projekteket hozzanak létre, közös beruházásokat valósítsanak meg, növeljék a versenyképességüket. Mindezek által hozzá járulnak a vidéki térségek épített, kulturális és természeti értékeinek megóvásához és megújításához, a vidéki környezet vonzóbbá válásához, a vidéki turizmus és az ehhez társuló kereskedelmi szolgáltatások fejlesztéséhez, valamint a jövőképpel rendelkező aktív vidéki társadalom kialakulásához.

A Klaszter célja

A Vidékfejlesztési Innovatív Tudástranszfer Klaszter célja, hogy összefogja a hazai kis és középvállalkozásokat, hatékonyan növelje a vidéki térségben rejlő gazdasági potenciált, hozzájáruljon a versenyképességének fokozásához a szoros együttműködés, gyors információszolgáltatás új K+F projektek generálása által. A Klaszter által létrehozott új termékek piacképességére és garantált minőségére biztosítékot fog jelenteni a tudományosan megalapozott szakszerű mentori, szaktanácsadási munka, amelyet egyetemi szintű „Mentor Tudásközpont” és magas színvonalú „Média és Marketing” háttér támogat.

A Klaszter feladatai

A Klaszter céljai megvalósítása érdekében az alábbi feladatokat kívánja megvalósítani:

- a Klaszter működési feltételeit támogató infrastruktúra biztosítása és fejlesztése;
- közös klaszterpolitika, stratégia és „Arculati Kézikönyv” kialakítása;
- a tagok fejlődéséhez való hozzájárulás a fenntartható fejlődés jegyében, a pályázati, szakértői, kompetencia, termelési, innovációs, beszállítói és logisztikai adatbázisok által biztosított eszköztár segítségével;

- a tagok támogatása széleskörű és alapos piacelemzésekkel;
- benchmarking klub üzemeltetése, melynek segítségével a tagok teljesítménye könnyen összemérhetővé válik, ezáltal elősegítve a jó megoldások feltárását és adaptálását;
- üzletember találkozók szervezése;
- szakmai és kompetenciafejlesztő programok indítása, konferenciák, szakmai fórumok szervezése a tapasztalatok átadására;
- különböző hazai és külföldi konferenciákon, tanulmányutakon való részvétel, amely biztosítja az azonos vagy hasonló területen működő más szervezetek tapasztalatainak, legújabb kutatási eredményeinek, eljárásainak megismerését. A kutatás fejlesztés területen szerzett tapasztalatok összegyűjtése és rendszerezése.
- a széleskörű információszolgáltatás révén a szervezetek tájékozottságának növelése, együttműködési hajlandóságuk növelése. A tagok kulcsfontosságú erőforrásokhoz történő hozzáférése, és lehetőségeinek elősegítése.
- támogatások elnyerése új innovatív projektek elősegítésére;
- projektgenerálás, közös kutatás-fejlesztési tevékenység (termék- és technológiafejlesztés) megszervezése, közös projektek előkészítése és továbbfejlesztése.

5.3 A KLASZTER SZERVEZETE

A Klaszter a szervezetét és működési rendjét szervezeti és működési szabályzatban (SZMSZ) határozza meg, melyet az alapító tagok aláírásukkal fogadnak el. A Klaszter nyitott ahhoz, hogy a céljainak elérésében közreműködni kívánó más nagyvállalkozások, kis- és középvállalkozások, mikro vállalkozások, oktatási és kutatási intézmények, önkormányzatok, nonprofit szervezetek, továbbá magánszemélyek is csatlakozhatnak, melyek tevékenységüket alapvetően az alábbi területeken fejtik ki:

a) Agrártagozat

Tagjai általában élelmiszer előállítás területén fejtik ki tevékenységüket.

Mezőgazdaság (szántóföldi növénytermesztés, kertészet, állattenyésztés)

- erdőgazdaság;
- vadgazdaság;
- halgazdaság.

b) Ipari tagozat:

Tagjai általában gépesített termelést végeznek, céljuk a fogyasztók szükségleteinek kielégítés a legkisebb ráfordítással; ipari tagozathoz tartozhat még az ipari termeléshez kapcsolódó szolgáltatói tevékenység.

- ipar és ipari szolgáltatás;
- élelmiszeripar és könnyűipar;
- építőipar;
- közlekedés.

c) Kereskedelmi tagozat:

Tagjai kis- és nagykereskedelmi, vendéglátási tevékenységgel, valamint kereskedelmi ügynöki tevékenységgel foglalkoznak.

- élelmiszer és vegyes nagy- és kiskereskedelem;
- egyéb kereskedelem;
- vendéglátás;
- idegenforgalom;
- szállodaipar.

d) Szolgáltatási tagozat:

Szolgáltatói tevékenységgel foglalkozó vállalkozásoknak „terméke” általában kézzel nem megfogható, fogadójának mégis értéket jelent.

- közüzemek, távközlés és informatika;
- ingatlanszakmai, gazdasági- és pénzügyi szolgáltatások;
- oktatási, egészségügyi, kommunikációs, kulturális és más szolgáltatások.

e) Kézműipari tagozat:

Tagjai általában önállóan vagy kevés alkalmazottal végzik tevékenységüket, közvetlenül részt vesznek a munkafolyamatban; a hagyományok, a művészeti értékek megőrzésére, az egyéni igények kielégítésére törekednek.

f) Önkormányzati tagozat:

- megyei;
- járási;
- települési.
- Védelmi tagozat:
- személyvédelem;
- vagyonvédelem;
- magánnyomozás.

A Klaszter nem jogi személy.

A Klaszter működési modelljét a 11. számú folyamatábra mutatja be.

5.4 KLASZTER MENEDZSMENT

A Klaszter Menedzsment alapvető céljai

Mozdítsa elő a vállalkozások, oktatási és K+F intézmények, valamint gazdasági szereplők közötti, ágazati Klaszter formában megvalósuló együttműködést:

- fejlődjön és bővüljön a Klaszter szolgáltatási palettája, teremtsen meg az összhangot a közös szolgáltatások kínálata és kereslete között;

- járuljon hozzá a definiált akkreditációs követelmények teljesítéséhez szükséges tovább fejlődéshez;
- erősítse a Klaszter együttműködések menedzsment-szervezeteinek létrehozását a támogatott projektek keretében;
- mozdítsa elő a közös beruházásokat, amelyek segítik a Klaszter tagjai versenyképességének növelését.

A Klaszter Menedzsment közvetlen céljai

A gyors és pontos információáramlás elősegítése, állandó tudáscsere:

- technológiai és szervezési tapasztalatok megismerése;
- közös marketing kialakítása, egységes megjelenés a partnerek érdekében;
- a specializálódás és hatékonyság következtében a szolgáltatások ár/érték arányának növelése. A közös tevékenységek kockázatainak csökkentése;
- közös kutatások és fejlesztések indítása;
- a gyors piaci alkalmazkodás elősegítése;
- az innovációs kapacitások növelése;
- költségek csökkentése;
- informatikai szolgáltatás (közös portál) működtetése, marketing, PR, reklám, lobby, pályázati tanácsadás, pályázatfigyelés, képzés, projekttanácsadás, menedzselés és szaktanácsadás.

A Klaszter Menedzsment feladatai

- adminisztráció, kapcsolattartás, új tagok felkutatása;
- benchmarking klub üzemeltetése, jó megoldások feltárása és adaptálása;
- projektgenerálás, közös kutatás-fejlesztési tevékenység (termék- és technológiafejlesztés) megszervezése, közös projektek előkészítése és továbbfejlesztése;
- előadások, konferenciák, tanulmányutak, kiállítások és üzletember-találkozók szervezése, ezeken való közös bel- és külföldi részvétel;
- a Klaszter tevékenységéhez kapcsolódó pályázati és szakértői kompetencia, termelési, innovációs, beszállítói, logisztikai adatbázisok létrehozása;
- stratégiaalkotás;
- az ágazati technológiai igényekhez kapcsolódó újdonsághoztatás, technológiatranszfer előmozdítása;
- marketing, piacelemző és -kutató tevékenység, közös arculat kialakítása, igényfeltáró kutatások;
- a humán erőforrás-igények feltérképezése és közvetítése, kompetencia-adatbázis összeállítása és üzemeltetése.

5.5 A KLASZTERTAGOK JOGAI ÉS KÖTELEZETTSÉGEI

a) Jogok:

- a Klaszter éves közgyűlésén való részvétel és döntés;
- a Klaszter vezetőinek megválasztása;
- a Klaszter programjaiban való részvétel, a tagokat megillető kedvezmények figyelembevételével;
- hivatalos és céges irataikon, honlapjukon a Klaszter logójának és a klasztertagságra vonatkozó információk megjelenítése.

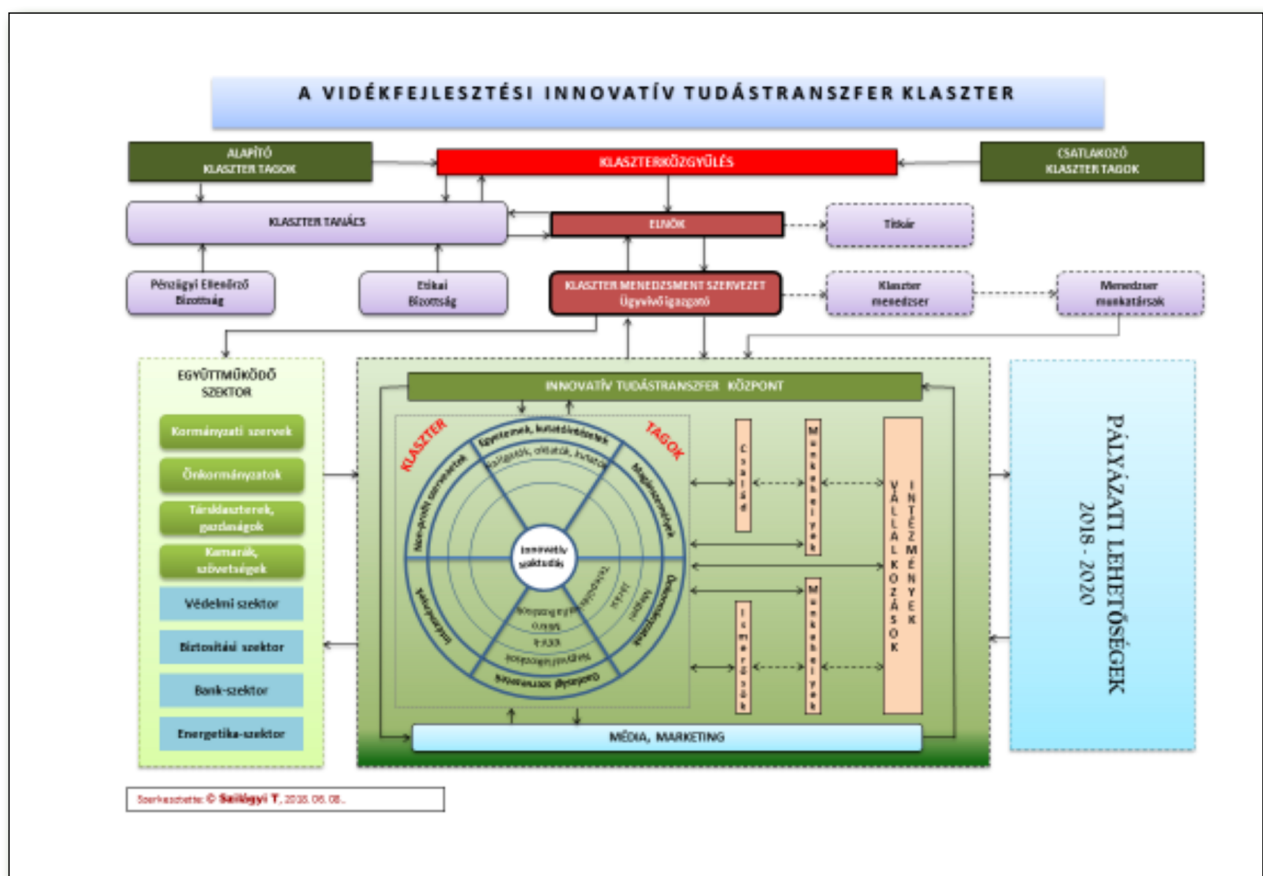
b) A tagok kötelezettségei:

- a Klaszter Szervezeti és Működési Szabályzatában foglaltak betartása;
- a meghatározott mindenkori éves tagdíj előírt módon történő megfizetése.

c) A tagsági viszony megszűnése:

- természetes személy esetén a tag halálával;
- vállalkozás esetén a vállalkozás megszűnésével;
- a tag kilépésével.

A következőkben bemutatjuk a klaszter tervezett működési modelljét.



11. ábra: A Vidékfejlesztési Innovatív Tudástranszfer Klaszter működési modellje.

(Szerkesztette: Szilágyi, 2018)

Jelenleg Európában több mint 7000 különböző klaszter lelhető fel. A vállalkozások, szervezetek vezetői felismerték, hogy vállalkozásaik, szervezeteik a globális piacon, egy kritikus tömeg elérése nélkül egyszerűen nem észrevehetőek. Tapasztalták, hogy már nem az egymással való konkurálás a fő veszélyforrás, hanem a máshol már kialakult együttműködések megerősödött piaci szereplők potenciálja és térhódítása az igazi kihívás. Felismerték továbbá, hogy egymás segítségével, vagyis egy laza hálózatos együttműködésben, az egységes fellépésben határozott

előnyök rejlnek, melyek bizonyos együttműködési normák betartása mellett kiaknázhatók, komoly versenyelőnyt jelenthetnek. Az együttműködés gyakorisága és szorossága a kölcsönös előnyök miatt folyamatosan fejlődik, míg a közös beszerzésektől és közös értékesítésektől eljut a közös logisztikáig.

Fontos, hogy a résztvevők megőrizhetik autonómiájukat, nem kell feladni önállóságukat. Egy tolerálható alkalmazkodás mellett kölcsönös előnyökön alapuló együttműködést hoznak létre, élvezve a nagyvállalatok összes előnyét, egyben megtartva a kis-közepes cégek rugalmasságát, így növelve az együttműködésben résztvevők jövedelmezőségét és versenyképességét.

6. JAVASLAT A VIDÉKBIZTONSÁG ISMERETRENDSZERE EGYES ALKOTÓELEMEINEK VIZSGÁLATÁRA, LEÍRÁSÁRA

6.1 VIZSGÁLATI SZEMPONTOK

Ezen fejezetben azt kívánjuk bemutatni, hogy az 1. Függelékben található VIDÉKBIZTONSÁG, A BIZTONSÁGI KÖRNYEZET HATÁSA A VIDÉK VERSENYKÉPESSÉGÉRE CÍMŰ ÁLLAMTUDOMÁNYI KUTATÓMŰHELY kutatói – vezetésünkkel – hogyan járultak hozzá a vidékbiztonsági ismeretrendszer egyes alkotóelemeinek tudományos vizsgálatához, a vidék versenyképességének növeléséhez. Ezekkel összhangban az egyes kutatók eredménytermékeit az alábbi szempontok alapján elemeztük:

1) A kutatómunkája során milyen összefüggéseket, sajátosságokat, esetlegesen új elemeket tárt fel a vidék biztonságának komplex rendszerében?

- politikai-kormányzati,
- fizikai,
- gazdasági,
- szociális-társadalmi,
- környezeti-környezetvédelmi,
- étel-miszer-élelmezés,
- infrastruktúra,
- fenntarthatóság és megújulás,
- vidékbiztonsági öngondoskodás.

2) A kutatómunkája során milyen összefüggéseket, sajátosságokat, esetlegesen új elemeket tárt fel a Nemzeti Vidékstratégia által bemutatott kihívások rendszerében?

- klímaváltozás, éghajlati szélsőségek erősödése,
- ivóvíz, vízkészletek kulcsfontossága,
- étel-miszerellátás és az étel-miszerlánc biztonsága,
- génmódosított növények veszélye,
- az energiaellátás biztonsága, energetikai rendszerproblémák,
- környezeti fenntarthatóság, biológiai sokféleség, tájfenntartó mezőgazdaság,
- demográfiai válság, népesedési trendek,

- globalizáció és lokalizáció,
- társadalmi és térbeli egyenlőtlenségek,
- átalakuló város-vidék kapcsolatrendszer,
- információs kor, tudásalapú társadalom.

3) A kutatómunkája során milyen összefüggéseket, sajátosságokat, esetlegesen új elemeket tárt fel a Nemzeti Vidékstratégia által meghatározott célok rendszerében?

- tájak, természeti értékek erőforrások megőrzése,
- sokszínű és életképes agrártermelés,
- élelmiszer és élelmezésbiztonság,
- a vidék gazdasági létalapjának biztosítása, a vidéki foglalkoztatás növelése,
- a vidéki közösség megerősítése, a vidéki közösség életminőségének javítása.

4) Eredménytermékei milyen hatást gyakorolnak a vidék versenyképességének növelésére?

6.2 VIZSGÁLT TÉMACSOPORTOK

1. BIZTONSÁG ÉS GAZDÁLKODÁS (SZILÁGYI – JANKOVICS 2018)

- Vidéki település biztonság és gazdálkodás összefüggései.

2. ÉLELMISZERBIZTONSÁG (NAGYNÉ 2018)

- Helyi élelmiszerek piacra jutását segítő árujelzők előírásrendszere.
- Ökológiai élelmiszer-előállítás élelmiszerbiztonsági összefüggései.
- Élelmiszerjelölés jelentősége a vidék élelmiszer előállításban.
- A fenntartható termék-előállítás előírásrendszerének alkalmazása a vidéki élelmiszer-előállításban.
- A helyi gazdaság szereplőinek együttműködési lehetőségei a vidéki térségek versenyképességének fokozására.

3. HELYI GAZDASÁG- ÉS VÁLLALKOZÁSFEJLESZTÉS (NAGY 2018)

- Mi a magyarországi vidéki területeken a humán erőforrás-potenciál a fenntartható fejlődés elérése érdekében?
- A helyi gazdasági tevékenységet szolgáló jó kormányzás a vidéki területeken.
- A helyi gazdaság- és vállalkozásfejlesztés szerepe és lehetőségei a vidékbiztonság megteremtésében.

4. KATASZTRÓFAVÉDELEM (KUTI 2018)

- A katasztrófavédelmi kirendeltségek és a járási hivatalok szerepe a vidék biztonságának növelésében.
- A katasztrófavédelmi felkészítés és a vidékbiztonság kapcsolata.
- A vidék biztonságát növelő katasztrófavédelemmel összefüggő fejlesztési lehetőségek és megoldások.

5. KORMÁNYZÁS (KÁPOSZTA 2018)

- A jó kormányzás regionális összefüggései a vidéki térben.
- Az endogén források szerepe a vidék jó kormányzásának rendszerében.
- Térbeli struktúrák változásainak hatása a vidékgazdaság fejlődésére.

6. RENDÉSZET (CHRISTIÁN 2018)

- A vidékbiztonság rendészeti szereplői és együttműködésük I.-II.
- A közrend és közbiztonság fenntartásának komplex lehetőségei I., II. (GIRHINY-TIRTS 2018)

7. SZAKTANÁCSADÁS (KOZÁRI 2018)

- A vidék versenyképességét segítő szaktanácsadás módszertanának vizsgálata.
- A szaktanácsadási hálózatok szerepe a vidék gazdaság biztonságának megteremtésében.
- A szaktanácsadás jelentősége a vidék verseny-képességének javításában.

8. TÖRTÉNELMI ÉS NEMZETKÖZI KITEKINTÉS A VIDÉKBIZTONSÁG VÁLTOZÁSAIRÓL A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN ÉS AFRIKA SZARVÁN

- A cigány–magyar együttélés mintázatai. (Kihívások és konfliktusok a 15. századtól napjainkig – a vidékbiztonság szemszögéből) (KOTICS 2018)
- A vidék biztonságának történeti földrajza a Kárpát-medencében (földrajzi környezet, természeti csapások, társadalmi struktúrák) (FRISNYÁK – BOLDIZSÁR 2018)
- A vidékbiztonság történelmi megközelítésben (KALÓ 2018)
- Lessons we learnt from Horn of Africa conflicts caused by changed living, Afrika Szarván” lezajlott, a változó élettér okozta konfliktusok tapasztalati. (SIGATU 2018)

9. TURIZMUS (MOLNÁR 2018)

- A vidékbiztonság turisztikai aspektusai.

10. VESZÉLYEK ÉS VÁLASZOK (BOLDIZSÁR 2018)

- Veszélyek és válaszok, globális, regionális, lokális veszélyek, a fizikai biztonság és a haderő.

11. VIDÉKBIZTONSÁG RENDSZERSZEMLELETŰ VIZSGÁLATA (BOLDIZSÁR – SZILÁGYI 2018)

- Vidékbiztonság rendszerszemléletű vizsgálata, ismeretrendszerének megalapozása.

12. VIDÉKBIZTONSÁG TELEPÜLÉSI DIMENZIÓI (TÓTH 2018)

- A közösségépítés települési dimenziói.
- Gazdaságfejlesztési lehetőségek a jól működő településeken.
- Sikeres/jó önkormányzati működés gazdaságbiztonsági és szociális/társadalmi biztonsági dimenziói.

13. VIDÉKGAZDASÁG (RITTER 2018)

- A vidéki társadalom különleges jellemzői és problémái Magyarországon.
- Vidéki foglalkoztatás, mint a vidék gazdasági biztonságának alapja.
- A vidékgazdaság foglalkoztatási szerkezete Magyarországon.
- A vidékbiztonság vidékgazdasági alapjai.

14. VIDÉKI TÉR BIZTONSÁGI ASPEKTUSAI (JANKOVICS 2018)

- Az individuum biztonsága vidéki térben.
- Vidékbiztonság törvényi-szervezeti rendszere.
- Vidéktámogatási stratégia-támogatási rendszerek.

15. ZÁRT ANYAGÁRAMOK HATÁSA (HORVÁTH 2018)

- A zárt anyagáramok hatása a vidék fenntarthatóságára.
- A helyi termelési rendszerek szerepe a fenntartható fogyasztói magatartás megalapozásában.
- Társadalmi átalakulás a fenntartható anyagáramok irányába.
- Fenntartható termelési rendszerek jó gyakorlatainak alkalmazási lehetőségei a magyar vidéki környezetben – egy energiatermelési üzleti modell esettanulmánya.
- A zárt anyagáramú vidéki termelési rendszerek alkalmazhatósága Magyarországon.

6.3 VIZSGÁLT TÉMÁK

6.3.1. Biztonság és gazdálkodás

6.3.1.1. Vidéki település biztonság és gazdálkodás összefüggései (SZILÁGYI – JANKOVICS 2018)

Bevezetés

Az államok biztonságpolitikájának fontos feladata, hogy a biztonság dimenzióiban meghatározzák azoknak a körét, amelyek ellen az egzisztenciális fenyegetés az állam és a társadalom létfontosságú érdekeit érinti, és amelyek megsemmisülését minden eszközzel meg kívánják akadályozni. A biztonság korábbi szűk katonai és politikai felfogása az állam kizárólagos kompetenciájává tette a biztonsági problémává minősítés aktusát. A szélesebb értelmezés, különösen a gazdaság és a környezetvédelem bevonásával megnyitotta a lehetőséget a nem állami szereplők számára is, hogy hatást gyakoroljanak a biztonságpolitikára. A gazdaság szereplői és a tudomány képviselői olyan helyzetben vannak, hogy szakmai területük szemszögéből hatékonyan érvelhetnek a politikai és szakmai problémák biztonsági problémákká nyilvánítása mellett.

Célkitűzés

A szerzők a vidék adta biztonság kérdéskörét járták körbe. A biztonság és a gazdaság kapcsolatára kívántak rámutatni az egyén és annak különböző szintű, helyzetű és összetettségű csoportjai, támogatási rendszerének bemutatása és vizsgálata által.

Anyag és módszer

A kutatási eredménytermék módszere a dokumentumelemzés és az ebből levonható összefüggések vizsgálata volt, segítségül hívva a hazai és a nemzetközi statisztikai adatbázisok rendszereit.

Eredmények

A mű alapoz a már meglévő kutatási eredményekre, a közel- és a régmúlt kapcsolódó hazai és nemzetközi történéseinek feldolgozására. A kutatások eredményeként összeálló tudástartalom megjelenhet mindkét egyetem oktatásában, valamint az állami és nem állami szereplők képzésében, mint átadható differenciált tudástartalom.

Következtetés

Az írásmű államcentrikus megközelítéssel hozzájárul a biztonság-kultúra fejlesztéséhez, az állam és polgárok biztonság-szemléletének emeléséhez, a vidék versenyképességének növeléséhez. Rendszerbe foglalja és leírja a vidék biztonságának összetevőit, definiálja az állam és a vidékbiztonság kapcsolatrendszerét, jellemzőit, környezetét különös tekintettel a fizikai és a gazdasági biztonsági dimenziók kapcsolatára, melynek eredménye a biztonságos, élhető és versenyképes vidéki életér.

Eredménytermékei milyen hatást gyakorolnak a vidék versenyképességének növelésére?

Az eredménytermékek rávilágítanak arra, hogy a kormányok politikai gyakorlatában a kereskedelempolitika és a pénzügyek mindig szorosan összekapcsolódnak a biztonsági és védelmi problémákkal. A nemzetközi biztonsági paradigma elfogadottá válásával erősödött a biztonsági tanulmányok multidiszciplináris jellege a történelem, a közgazdaságtan, a politikatudomány és a pszichológia eredményeinek adaptációja nyomán. A történelmi szemlélet dinamizálta a korábbi egyoldalú statikus teoretizálást. A közgazdaságtanból átvett modellek segítettek rávilágítani a régiók közötti kooperációban rejlő lehetőségekre. Egyre fontosabbá válik a gazdálkodás biztonságának tanulmányozása. A gazdasági dimenziókban nehezebb egyértelműen meghatározni a gazdálkodás biztonságának problémáját, mert a gazdaság területén a szereplők közötti versengés vagy kooperáció dinamikája és annak következményei lényegesen eltérnek a hagyományos biztonsági (rendészet stb.) területektől. Gazdasági vállalkozások esetében a versenyképesség fontosabb, mint a létbiztonság, mert ezt követelik meg a gazdaság törvényei. A gazdaság a szereplők versengése következtében kiszámíthatatlan és kockázatokat rejt magában. Eredményeivel vagy kudarcaival jelentős hatást gyakorol a biztonságra. A rurális térség biztonságát azonban nem lehet gazdasági vállalkozáshoz hasonlóan kezelni, és létét függővé tenni a hatékonyságtól. A vidéki közösség biztonsága érdekében még a rosszul működő szervezetek, gazdasági egységek létét is állami támogatások rendszerével, de meg kell őrizni. Művünk ennek a fontos felismerésnek kíván hangot adni.

6.3.2. Élelmiszerbiztonság

6.3.2.1. Helyi élelmiszerek piacra jutását segítő árujelzők előírásrendszere (NAGYNE 2018)

Bevezetés

Nemcsak hazánkban, hanem az Európai Unió más országaiban is sokféle árujelző alkalmazása jöhet szóba a helyi termékek esetén. Ezek előírásrendszere eltérő, mégis felfedezhetők közös vonások, minőségbiztosítási funkciók.

Célkitűzés

A védjegyrendszerek sokféleségének bemutatása, a helyi termékek esetében jól alkalmazható védjegyek rendszerezése és minőségbiztosítási funkciójának értékelése a fellelhető nemzetközi és hazai publikációk alapján.

Anyag és módszer

A hazai és nemzetközi szakirodalom felhasználásával rendszerezni a helyi termékek esetében jól alkalmazható védjegyeket, valamint értékelni minőségbiztosítási funkciójukat.

Eredmények

Abban az esetben, amikor a termelő saját gazdaságában, vagy a termelői piacon értékesíti termékét, valóban nem nagy jelentőségű az árujelzők szerepe, hiszen ilyenkor egyik fő funkciójukat, a „bizalomkeltést” átveszi a termelő és a fogyasztó közötti rendszeres és legtöbbször hosszú távú kapcsolat. Ezen árujelzők megkülönböztető szerepe és alapvető minőségbiztosítási funkciója akkor válik igazán fontossá, amikor a helyi élelmiszertermék elhagyja a hagyományos közvetlen értékesítési csatornát.

Következtetés

A fentiek kapcsán, EU szinten felmerült egy közösségi rendszer kialakításának a lehetősége. Az új Uniós jelölési rendszer igazán csak akkor jelenthet hozzáadott értéket a helyi termékek számára, ha azok elhagyják a közvetlen értékesítési csatornákat, valamint, ha a tagállamok biztosítani tudják, hogy kiegészítő intézkedések is kapcsolódnak hozzá, mint szaktanácsadás, minőségbiztosítás, együttműködés.

6.3.2.2. Ökológiai élelmiszer-előállítás élelmiszerbiztonsági összefüggései (NAGYNÉ 2018)

Bevezetés

Általában úgy érezzük, hogy az ökológiai gazdálkodásból származó termékek biztonságosabbak, mint a konvencionális gazdálkodásból származók, főleg az elővigyázatosság elve miatt, amely egyrészt az ökológiai gazdálkodásra vonatkozó szabályokban, másrészt az élelmiszerbiztonsági kockázatelemzésben érvényesül.

Célkitűzés

A hazai ökopiaci fogyasztók fogyasztói magatartásának feltárása és összevetése az átlagos magyar háztartás jellemzőivel, a következtetések levonásához a helyi ökopiaci élelmiszerek jövőbeli értékesítési lehetőségeit illetően. Fontos vizsgálati célkitűzés még az ökopiaci fogyasztók élelmiszerbiztonsági elvárásainak és ismereteinek feltárása.

Anyag és módszer

Szakirodalmi feldolgozás alapján kerül ismertetésre az ökológiai termékek élelmiszerbiztonsági jellemzői, valamint az ökológiai termékek fogyasztásának fő motíváló tényezői. Az ökológiai termékek hazai fogyasztásának jellemzőit és élelmiszerbiztonsági összefüggéseit ökopiaci fogyasztók felmérése és véleménye segítette.

Eredmények

Az ökoélelmiszer vásárlások főként a környezetvédelmi megfontolásoknak és az élelmiszerbiztonsági vonatkozásoknak tulajdoníthatók. Az ökopiaci fogyasztók a legveszélyesebb tényezőnek az élelmiszerek szennyezőanyag-tartalmát ítélték.

Következtetés

Az egészségtudatosság és az élelmiszerbiztonsági követelmények erősödése általános jellemzője a hazai piacnak, amely további lehetőségeket rejt a helyi kistermelői élelmiszerek, ezen belül különösen az ökológiai gazdálkodásból származó élelmiszerek számára.

6.3.2.3. Élelmiszerjelölés jelentősége a vidék élelmiszer előállításában (NAGYÉNÉ 2018)

Bevezetés

A helyi élelmiszer termékek és a bioélelmiszerek esetén megfigyelhető, hogy a közvetlen termelői – fogyasztói kapcsolat helyettesíti az élelmiszercímket és a tanúsító védjegyet. Ilyen esetekben jelentősége kevésbé fontos.

Célkitűzés

A kistermelői élelmiszer termékekre, ezen belül is az ökológiai élelmiszerekre vonatkozó jelölési szabályok bemutatása, valamint a címke szerepének vizsgálata a vásárlói döntéshozatalban.

Anyag és módszer

A szakirodalom és a vonatkozó jogi anyag feldolgozása alapján ismertetésre kerül a kistermelői élelmiszerjelölési előírások, valamint az ökológiai élelmiszerek speciális jelölési szabályai. Az ökológiai termékek jelölési követelményeinek fogyasztók általi megítélését, a fogyasztók által fontosnak tartott követelményeket, információkat az ököpiaci fogyasztók felmérésével és véleményével kerül támasztásra.

Eredmények

Az élelmiszer címkéjén feltüntetett adatok közül leginkább befolyásolja az ököpiaci fogyasztók vásárlási döntését az összetevők és az adalékanyagok mennyisége. Legkevesbé a márkanév foglalkoztatja őket. Az ökológiai védjegy csak a vásárlói döntéshozatal tényezőinek listájának közepén található.

Következtetés

Az ökológiai élelmiszerfogyasztás sajátossága, hogy a márkanév kevésbé befolyásoló tényező, hiszen az ökológiai termékek piacán nincsenek erős márkanévek, az egyes márkanévekhez nem tartozik erős marketing tevékenység. Az ökológiai védjegy csekély befolyásoló szerepe egyértelműen az információ hiányra utal és felhívja a figyelmet azokra a kezdeményezésekre, amelyek az ökoélelmiszerek egyértelmű azonosítását kívánják segíteni.

6.3.2.4. A fenntartható termék-előállítás előírásrendszerének alkalmazása a vidéki élelmiszer-előállításban (NAGYÉNÉ 2018)

Bevezetés

A fenntartható élelmiszer-előállítási rendszereknek élelmiszerbiztonsági szempontból is magasabb követelményeknek kell megfelelniük, viszont sok esetben merülnek fel higiéniai problémák e termék előállítási rendszerekben is. Mivel a fogyasztói bizalom megrendülése még több kárt okoz e termék kategóriák esetén, mint az iparszerű élelmiszerek esetén, ezért különösen fontos a hiányosságok okainak feltárása és megszüntetése.

Célkitűzés

A monográfia célja a fenntartható élelmiszertermelési rendszerekkel kapcsolatos követelmények bemutatása és hatásuk vizsgálata a helyi élelmiszer-előállításra, valamint a kihívások feltárása.

Anyag és módszer

A hazai ökológiai élelmiszer értékesítési csatornák főbb jellemzőinek feltárására felmérés személyes interjú keretében a legnagyobb hazai ökopiacon a Biokultúra Ökopiacon. A vizsgálatra 2018 februárjában került sor. Az előzőn kívül, a Szent István Egyetem kapcsolódó kurzusainak hallgatói segítségével 811 kérdőívet dolgoztak fel.

Eredmények

Az egyik legfontosabb témához kapcsolódó eredménye az empirikus vizsgálatnak, hogy mindhárom vizsgált fogyasztói csoportban a legnépszerűbb közvetlen értékesítési csatorna, ahol a leggyakrabban vásárolnak a fogyasztók helyi élelmiszert, az ökológiai élelmiszert is ideértve, a hagyományos piac volt.

Következtetés

Ez a tény ugyanakkor rávilágít a közvetlen termelő-fogyasztó bizalmi kapcsolat problémára, hiszen a hagyományos piacon nemcsak a termelők, hanem a kereskedők is szép számmal jelen vannak. Bár ez az állítás a biopiacra is igaz.

Eredménytermékei milyen hatást gyakorolnak a vidék versenyképességének növelésére?

A helyi termékek iránti növekvő kereslet kielégítését célzó kezdeményezések erősíthetik és fejleszthetik a vidéki területek versenyképességét. A helyi termék rendszerek ellátása ugyanis nem csak a mezőgazdasági termelők számára jelent értékesítési lehetőséget, hanem érinti a feldolgozó, vendéglátó és kereskedelmi tevékenységet is, ezáltal multiplikátor hatást fejt ki a helyi közösségre. A rövid ellátási láncok használata munkaerő-igényesebb más értékesítési rendszerekhez viszonyítva a feldolgozási, csomagolási és értékesítési tevékenységeknek köszönhetően. Fontos prioritás, hogy a fogyasztók bizalma ne rendüljön meg a helyi élelmiszerek kapcsán, azok biztonsága folyamatosan biztosított legyen.

6.3.3. Helyi gazdaság- és vállalkozásfejlesztés

6.3.3.1. A helyi gazdaság szereplőinek együttműködési lehetőségei a vidéki térségek versenyképességének fokozására (NAGY 2018)

Bevezetés

A vidéki térségek leghatékonyabb fejlesztését felülről lefelé, illetve alulról felfelé irányuló fejlesztések kombinációjaként kell elképzelni. Azaz szükséges jól átgondolt, az ország területi sajátosságait figyelembe vevő nemzeti szintű stratégiák megfogalmazása és alkalmazása, valamint ehhez igazodó, a keretrendszerbe beleillő, de a helyi viszonyokat, feltételeket szem előtt tartó helyi kezdeményezések rendszere.

Célkitűzés

A tanulmány célja annak feltérképezése, hogy a vidéki – a magyarországi helyzetet alapul véve legtöbbször hátrányos helyzetű – térségek esetében a helyi szereplők milyen módon tudnak részt venni a térségek komplex felzárkóztatásában a vidékbiztonság kilenc pillérét figyelembe véve.

Anyag és módszer

A humán erőforrás vizsgálatára fókuszálva az Eurostat adatbázisából, a magyar régiókra vonatkozó adatokat összegyűjtése. A számos kapcsolódó adat közül azok kerültek kiválogatásra és bemutatásra, melyek – a szerző szerint – a humán erőforrás kifejezetten alacsony voltát hangsúlyozzák.

Eredmények

Az Észak-Magyarországi régióban a legsúlyosabb a helyzet a humán erőforrás tekintetében, hiszen országosan a legmagasabb (és növekvő) azon fiatalok aránya, akik az iskolából kimaradnak. Itt a legjelentősebb azok aránya is, akik nem tanulnak és nem is dolgoznak.

Következtetés

A sikeres fejlesztéseknek helyi szinten kell indulniuk és a fejlesztési ötleteknek a helyiek igényein és a helyi erőforrásokon kell alapulniuk, és a megvalósításban elsősorban a helyiek részvételére számítanak. A lokális fejlesztéseknek nem kizárólag gazdasági jellegű célokat kell szolgálniuk, hanem kiemelt figyelmet kell, hogy kapjon a társadalom fejlesztése is.

6.3.3.2. Mi a magyarországi vidéki területeken a humán erőforrás-potenciál a fenntartható fejlődés elérése érdekében? (NAGY 2018)

Bevezetés

A humán tőke fejlesztése hosszú távú folyamat, de elkerülhetetlen befektetés, bár a gazdaságban nem eredményez rövidtávon jelentős hozzáadott értéket. Az erőforrás specialitása miatt ráadásul nem is egyszerű technikai célú befektetés, hanem jelentős erőfeszítéseket kíván már az igény és a motiváció megteremtése is az emberekben a fejlődéshez, valamint a nemhez, korhoz, képességekhez, kompetenciákhoz stb. leginkább igazított fejlesztés lehetőségének biztosítása.

Célkitűzés

A tanulmány fókuszában a humán tőke, a humán erőforrás szerepének és lehetőségeinek vizsgálata áll a vidéki térségek felzárkóztatásában, a fenntartható fejlődés elérésében.

Anyag és módszer

A humán erőforrás potenciál vizsgálatához a magyar megyék kerültek górcső alá, melynek adatai az Eurostat adatbázis 2007–2013-as időszak volt az elsődleges időszak, de a legfrissebb rendelkezésre álló adatok is bekerültek a vizsgálatba.

Eredmények

Az adatok egyértelműen mutatják az országon belül kialakult és folyamatosan formálódó területi különbségeket, a belső vándorlás célterületeit, valamint a közfoglalkoztatás szerepét a leghátrányosabb helyzetű megyékben.

Következtetés

Magyarország megyéinek humán erőforrás ellátottsága változatos képet mutat, a fejlesztése kiemelt prioritást kell, hogy kapjon, hiszen leginkább közép- és hosszútávon hozhat majd előre mozdulást. A fejlesztés két célrégiója Észak-Magyarország és Észak-Alföld kell, hogy legyen.

6.3.3.3. A helyi gazdasági tevékenységet szolgáló jó kormányzás a vidéki területeken (NAGY 2018)

Bevezetés

A jó kormányzás gyakorlata lehetővé teszi a felelős kormányzatok, szervezetek illetve a vezetők számára, hogy helyes döntéseket hozzanak a leghatásosabb eredményeket elérve. A jó kormányzás családi, közösségi, helyi, nemzeti és nemzetközi szinten is megvalósítható.

Célkitűzés

A tanulmány célja a jó kormányzáshoz kapcsolódó fogalmi rendszer áttekintése nemzetközi szakirodalmak felhasználásával, különös tekintettel annak szerepére a vidéki térségek felzárkóztatásában.

Anyag és módszer

A tanulmány elsősorban szakirodalmi feldolgozás dokumentumelemzés módszerével.

Eredmények

A szakirodalmak áttekintéséből kiderül, hogy az európai és a hazai szakpolitikáknak nem sikerült látványos eredményeket elérni a vidéki térségek felzárkóztatásában, ezért a jó kormányzás kiegészítője kell, hogy legyen ezen politikáknak élhető környezetet teremtve a vidéki társadalmak számára.

Következtetés

Magyarországon, mint egy hagyományosan egyközpontú országban nehezebb a jó kormányzás lokális megvalósítása, de az mindenképpen csak a helyi önkormányzat, a helyi vállalkozások, a helyi civilek és nem utolsósorban a helyi társadalom bevonásával valósulhat csak meg a fenntartható fejlődés érdekében.

6.3.3.4. A helyi gazdaság- és vállalkozásfejlesztés szerepe és lehetőségei a vidékbiztonság megteremtésében (NAGY 2018)

Bevezetés

A helyi gazdaságfejlesztés és a vidékbiztonság egymástól elválaszthatatlan fogalmak, hiszen a vidék biztonságának, élhetőségének, fenntartható fejlesztésének egyik vitathatatlan alapja a helyi gazdaság és társadalom fejlesztése endogén fejlesztési stratégia alkalmazásával.

Célkitűzés

A kismonográfia célja, hogy a globális folyamatok áttekintésétől indulva eljusson a lokális folyamatok bemutatásáig, kitérve a helyi gazdaságfejlesztés koncepcionális áttekintésére, gyakorlati példák bemutatására.

Anyag és módszer

Nemzetközi és hazai szakirodalmi áttekintés, dokumentumelemzés mellett egy több évet átfogó, településszinten elvégzett statisztikai adatgyűjtés elemzésének eredményei is olvashatók Magyarország vonatkozásában, melynek célja bemutatni a hazánkban – az elmúlt évek során – végbement gazdasági és társadalmi átalakulásokat.

Eredmények

A statisztikai adatok egyértelműen arra világítanak rá, hogy a magyar vidéki térségekben súlyos, egymással ok-okozati összefüggésben lévő kedvezőtlen gazdasági és társadalmi folyamatok zajlottak le és zajlanak ma is. Ezek a folyamatok azt eredményezték, hogy hazánk bizonyos területein haladéktalan beavatkozások szükségesek, hogy a komplex biztonság megvalósulhasson.

Következtetés

A vidéki térségekben a jó kormányzás elengedhetetlen, hiszen olyan állapotban vannak a térségek hazánkban, hogy sok esetben már önmaguk nem ismerik fel az adottságaikat és lehetőségeiket. Szükség van integrált megközelítésre, komplex látásmódra, mellyel az endogén fejlesztésük megvalósulhat és biztonságos környezet teremthető vidéken.

Eredménytermékei milyen hatást gyakorolnak a vidék versenyképességének növelésére?

Az elkészült publikációk nagymértékben hozzájárulnak ahhoz, hogy a vidéki térségek versenyképességét növelni tudjuk, hiszen komplex módon tárják fel a helyi gazdaság szerepét és jelentőségét. Az elvégzett kutatások elsősorban a humán erőforrás helyzetét vizsgálta, mely természetesen a társadalomhoz kapcsolódó kihívásokban és a stratégiai célok között is közvetetten megjelenik, de a szerző eredményei arra hívják fel a figyelmet, hogy a humán erőforrás komplex fejlesztése, azon belül is az oktatás, a képzés jelentősége vitathatatlan. Sajnos a tendenciák arra utalnak, hogy komoly és évek óta tartó degradálása figyelhető meg a humán erőforrásnak, különös tekintettel a fiatalok helyzetére, akik között nagy arányban vannak, akik még alapfokú végzettséggel sem rendelkeznek, illetve akik nem tanulnak és nem is dolgoznak. Amennyiben a fiatal, aktív korosztály a munkaerőpiacra ilyen feltételekkel lépne be, ha egyáltalán belép, az nem járul hozzá ahhoz, hogy fenntartható fejlődés valósulhasson meg a vidéki térségekben. A humán erőforrás fejlesztése, a helyi gazdaságfejlesztésnek is része kell, hogy legyen, ami a foglalkoztatás bővüléséhez járulhat hozzá. Azonban helyben csak akkor fognak létesülni és működni vállalkozások, amennyiben a számukra szükséges humán erőforrás rendelkezésre áll.

6.3.4. Katasztrófavédelem

6.3.4.1. A katasztrófavédelmi kirendeltségek és a járási hivatalok szerepe a vidék biztonságának növelésében (KUTI 2018)

Bevezetés

A vidékbiztonság kutatása aktuális kérdés. A biztonság fenntartásában közreműködő szakmai szervezetek tevékenységének fejlesztése, a folyamatos változások által okozott kihívások kezelése, a jövőbeli fejlesztési irányok kijelölése, fontos, aktuális feladatok. Ebben a cikkben a katasztrófavédelmi kirendeltségek és a járási hivatalok szerepét, tevékenységét elemzi a szerző a biztonság növelésének szempontjából, keresve a fejlesztési lehetőségeket.

Célkitűzés

A kutatási eredmények bemutatásával hozzájárulni a vidékbiztonság növeléséhez, a jelentkező kihívások kezeléséhez, a vizsgált szervezetek hatékony működéséhez.

Anyag és módszer

Első lépésként a témához kapcsolódó szakirodalmi források, felkutatását, csoportosítását, analízisét, a kiválasztott adatok összehasonlító elemzését végezte el a szerző. A vidékbiztonság növelésében közreműködő szervezetek közül a katasztrófavédelmi kirendeltségek és a járási hivatalok szerepét, tevékenységét elemezte a biztonság növelésének szempontjából.

Eredmények

A szerző rávilágított, hogy mindkét vizsgált szervezet fontos szerepet tölt be a katasztrófák megelőzésében, ugyanakkor az esetleges kárfelszámolási tevékenységben történő közreműködésük által is nagyban hozzájárulnak a vidék biztonságához. Felhívta a figyelmet arra is, hogy fontos hazánk védelmi rendszerének tudományos alapú vizsgálata, annak érdekében, hogy az új kihívásokat komplex módon lehessen kezelni. Az elemzések eredményeinek figyelembevételével rámutatott a lehetséges fejlesztési irányokra.

Következtetés

A vidékbiztonság előtérbe helyezése, a biztonságtudatos szemlélet kialakítása az ország működése és a vidék szempontjából is kiemelkedő feladatként jelentkezik. Térségi szemszögből nézve is fontos, hogy az egyes területekhez kapcsolódó kockázatok, veszélyek értékelése/értelmezése, továbbá az azokra történő reagálás magas szinten történjen. A folyamatosan változó biztonsági környezetben a nemzet és vidékbiztonságot érintő kihívások és kockázatok kezeléséhez kollektív munkára van szükség a biztonság fenntartásában résztvevő szervezetek és az állampolgárok részéről is.

6.3.4.2. A katasztrófavédelmi felkészítés és a vidékbiztonság kapcsolata (KUTI 2018)

Bevezetés

Magyarországon napjainkban a komplex biztonság fenntartása szempontjából a katasztrófavédelem nagy hangsúlyt helyez a lakosságra veszélyt jelentő tényezők tekintetében megvalósuló lakosságtájékoztatásra és felkészítésre. A vidékbiztonság fenntartása szempontjából fontos felkészülni a területet érintő katasztrófavédelmi kihívások, kockázatok kezelésére melynek fontos eleme a katasztrófavédelmi felkészítés.

Célkitűzés

Feltárni és vizsgálni a lakosságfelkészítés és a vidékbiztonság közötti összefüggéseket, továbbá a kapcsolódó területeket. További cél a katasztrófavédelmi felkészítés tudományos alapú vizsgálata, a jövőbeli fejlesztési irányok kijelölése.

Anyag és módszer

Első lépésként a témához kapcsolódó szakirodalmi források, felkutatását, csoportosítását, analízisét, a kiválasztott adatok összehasonlító elemzését végezte el a szerző. Vizsgálta továbbá a katasztrófavédelmi felkészítés szerepét, a hatékonyságát, feltárta a lehetséges fejlesztési irányokat.

Eredmények

A szerző megállapította, hogy a rendszer működését biztosító jogszabályi környezet egységes keretbe foglalja a katasztrófavédelmi szempontú lakosságfelkészítést, valamint az önkéntesség fokozását. Rámutatott, hogy a magyar katasztrófavédelmi rendszer egyik fő feladata a lakosság katasztrófavédelmi felkészítése, amely tevékenység nem lenne hatékony a közreműködők aktív részvétele nélkül. Megállapította, hogy a hatékony, magas szintű felkészítés a megelőzésben és a károk csökkentésében is szerepet játszik.

Következtetés

A katasztrófák elleni védekezésben új feladatok jelentkeztek, amelyek megoldásában komoly feladat hárul a lakosságra is. Ezeket a feladatokat csak akkor tudják hatékonyan elvégezni, ha megfelelő katasztrófavédelmi felkészítésben részesültek. Arra a következtetésre jutott a szerző, hogy egy bekövetkező katasztrófa káros hatásainak felszámolását, az emberi életek mentését is nagyban segíti a megfelelő célirányos lakosságfelkészítés. A megfelelően felkészített lakosság szerepe a vidékbiztonság fenntartásában rendkívül fontos.

6.3.4.3. A vidék biztonságát növelő katasztrófavédelemmel összefüggő fejlesztési lehetőségek és megoldások (KUTI 2018)

Bevezetés

Egyértelműen megállapítható, hogy a XXI. századra a civilizációs és technikai változások következtében is egyre több olyan veszélyhelyzet alakul ki, amelyek biztonsági kockázatokat jelentenek. Magyarországon a káresemények jelentős része vidéken következik be, ennek következtében kisebb-nagyobb mértékben hatást gyakorol a vidékbiztonságra, melynek fenntartása az ország működése szempontjából rendkívül fontos. Ebben a műben a vidékbiztonságot fenyegető katasztrófavédelmi kihívások és lehetséges megoldások kerülnek bemutatásra.

Célkitűzés

Vizsgálni a vidék biztonságát növelő katasztrófavédelemmel összefüggő fejlesztési lehetőségeket és lehetséges megoldásokat. A vidék magasabb szintű biztonságának elérése érdekében áttekintette a szerző a Magyarországon jelentkező, vidékbiztonságot érintő katasztrófavédelmi kockázatokat és kihívásokat, továbbá a katasztrófák elleni védekezés feladatrendszerét meghatározó alapvető jogszabályok keretei között megvalósítható megoldásokat és módszereket bemutatni.

Anyag és módszer

Első lépésként a témához kapcsolódó szakirodalmi források felkutatását, csoportosítását, analízisét, a kiválasztott adatok összehasonlító elemzését végezte el a szerző, annak érdekében, hogy a legmegfelelőbb adatok szerepeljenek az általa elkészített műben. Vizsgálta a katasztrófavédelmet érintő új kockázatokat és kihívásokat, feltárta a feladatrendszert érintő változásokat. Az adatok ismeretében rámutatott a vidékbiztonság növelését célzó lehetséges fejlesztési irányokra.

Eredmények

A szerző rámutatott a katasztrófák elleni védekezésben jelentkező új feladatokra, továbbá arra a fontos tényezőre, hogy ezek végrehajtásában komoly feladat hárul a hivatásos szervezeteken kívül a civil lakosságra is. Megállapította, hogy ezeket a feladatokat csak a magas szinten képzett hivatásos állomány és a tevékenységüket támogató

megfelelő katasztrófavédelmi felkészítésben részesült lakosság képes hatékonyan elvégezni. Kutatásai során megállapította a szerző, hogy hazánkban az álla megteremtette a katasztrófavédelmi rendszer működését biztosító jogszabályi környezetet, amely egységes keretbe foglalja a lakosságfelkészítést, valamint a teljes megelőzési és védekezési folyamatot, ezzel is hozzájárulva hazánk biztonságához.

Következtetés

A téma tudományos vizsgálata elengedhetetlen ahhoz, hogy új megoldások kerüljenek kidolgozásra a területet érintő katasztrófavédelmi kihívások, kockázatok kezelésére a biztonság fenntartása érdekében. A kutatási tapasztalatok nagyban segítik a szükséges fejlesztési irányok meghatározását is, ugyanis folyamatosan új és jelentős kihívásokkal kell szembenézni.

6.3.5. Kormányzás

6.3.5.1. A jó kormányzás regionális összefüggései a vidéki térben (KÁPOSZTA 2018)

Bevezetés

A vidékgazdasági stratégiák készítése, a tervezés napjainkban új értelmet talált, hiszen a globalizáció térnyerésével számos új tényező került az elemzések látókörébe. Azt is beláttuk, hogy napjainkban egy adott térségen belül a gazdasági változást részben külső erők határozzák meg – melyekre magán a térségen belüli szereplők nincsenek hatással –, részben pedig a helyi szereplők döntései és cselekedetei befolyásolják. Mindezen összefüggések is jól mutatják, hogy a jó kormányzás kialakulásához, működtetéséhez és fejlesztéséhez számos belső és külső tényező együttes kapcsolatrendszerére van szükség.

Célkitűzés

A tanulmányban célja, hogy rávilágítson, milyen irányú változások kívánatosak a jó kormányzás kialakításához, illetve feltétlenül szükséges-e változás, azaz mik lehetnek a regionális gazdaságpolitika legfontosabb célkitűzései, melyek segíthetik a vidéki térben a jó kormányzás fejlődését.

Anyag és módszer

A kutatási eredménytermék módszere a dokumentumelemzés és az ebből levonható összefüggések vizsgálata.

Eredmények

A területfejlesztés és a jó kormányzás együttes gazdaságpolitikájának alapvető célkitűzései az egyéni jólét, az esélyegyenlőség, az igazságosság és a társadalmi egyetértés támogatása jegyében működnek. Ezek összességé adja a jó kormányzás minden olyan szegmenség, ami a vidékgazdaság fejlesztésének pilléréként említhetünk.

Következtetés

Egy régió igazi lényege a tevékenységek és érdekek szoros összefüggésében rejlik, ezek a kölcsönhatások pedig különösen kritikusak egy sűrűn lakott városi vagy városkörnyéki területen. Egy adott tevékenységben bekövetkezett bármilyen változás hatására különféle külső gazdasági, társadalmi hatások jelentkeznek, amely hatások egyaránt lehetnek hasznosak és károsak is. Mindezek együtt alapfeltételei a jó kormányzás kialakításának.

6.3.5.2. Az endogén források szerepe a vidék jó kormányzásának rendszerében (KÁPOSZTA 2018)

Bevezetés

Napjainkban olyan gazdasági változásokon megyünk át, amik alapjaiban változtatják meg a világgazdaság körülményeit, hiszen kimerültek a korábbi növekedési források, a termelőtőke hozamai visszaestek, ennek megfelelően mérséklődött a beruházási kedv, mindezt tetézte a pénzügyi válság sokkoló hatása. A jelentős ipari államok gazdasági magterületein egyre súlyosabb feszültségek halmozódnak fel, részben a környezeti problémák előtérbe kerülése miatt, részben pedig a tradicionális termelési bázisok válsága következtében. Mindezek együttese rendszert alkotva alapjában befolyásolja a jó kormányzás rendszerét.

Célkitűzés

Tanulmány célja az endogén forrásokra alapozott gazdasági fejlesztések összefüggéseinek, illetve a helyi piacok fejlesztésének rendszerének vizsgálata, hiszen együttesük befolyásolja a jó kormányzás kialakulását és működését.

Anyag és módszer

A kutatási eredménytermék módszere a dokumentumelemzés és az ebből levonható összefüggések vizsgálata.

Eredmények

A helyi termékek előállításának ösztönzése elsősorban a térség lakosságának ellátását szolgálja, de a beavatkozások az értékesíthető termékek fejlesztését is célozhatják. Ehhez szükséges a helyi adottságok, hagyományok figyelembevétele, a helyi értékek és készségek feltárása, értékkataszter, értékleltár készítése, melyek elkészítésében, folyamatos bővítésében rendkívül nagy szerep hárul a jó kormányzás intézményrendszerére. A helyi termékek fejlesztése során kiemelkedő jelentőségű az értékláncok alapján történő szerveződés elősegítése, amely a promóció és értékesítés elősegítése mellett kiterjed a feldolgozás, raktározás, szállítás tevékenységeire is.

Következtetés

Mindezek alapján fontos tényező a vidék gazdaságában a helyi piacok kialakulása, a helyi értékesítésre irányuló kezdeményezések megvalósulása, az ezeket elindító helyi együttműködés, a helyi értékesítést magában foglaló helyi gazdaságfejlesztési stratégiák megfogalmazása. A kialakuló gazdaságfejlesztési stratégiák megvalósulásához szükséges a helyi termelési kapacitás, a helyi igények, értékesítési lehetőségek felmérése, a termelési és értékesítési folyamatok összekapcsolása (szövetkezetek, éttermek, közétkeztetés, önkormányzatok együttműködései), a termelés tervezhetősége. Fontos továbbá a helyi piacok, vásárok pavilonos értékesítés lehetőségének biztosítása mellett a helyi termék védjegyrendszerek bevezetése, és a helyi termékekkel kapcsolatos szemléletformálás.

6.5.3.3. Térbeli struktúrák változásainak hatása a vidékgazdaság fejlődésére (KÁPOSZTA 2018)

Bevezetés

Nyugodt lelkiismerettel állíthatjuk, hogy a világban a nemzeti kormányok nagyban érdekeltek a területi fejlesztés eredményeiben, nagy ráhatással rendelkeznek ennek a fejlődésnek a befolyásolásában, és hasonlóan nagy a felelősségük abban, hogy ezt a fejlődést a társadalmilag megkívánt irányba vigyék, mégis kevés olyan kormány van, amely valaha is következetes politikát folytatott volna a területi tervezést illetően. Ennek értelmében fontos a térbeli struktúrák változásainak vizsgálata.

Célkitűzés

A térbeli összefüggések alapján fontos a vidékgazdaság változásainak vizsgálata, valamint versenyképességének elemzése, hiszen a térbeli struktúrák módosulása folyamatosan alakítja a vidéki térstruktúrákat. Ezért a könyv célja – a teljesség igénye nélkül –, hogy bemutassa a vidékgazdaság változásait befolyásoló egyes térstruktúrák hatásait, valamint azok gazdasági, társadalmi összefüggéseit, ezzel segítve a vidékgazdasági stratégiák lokális kidolgozásait, és összefüggéseiknek jobb megértését.

Anyag és módszer

A kutatási eredménytermék módszere a dokumentumelemzés és az ebből levonható összefüggések vizsgálata, segítségül hívva a hazai és a nemzetközi statisztikai adatbázisok rendszereit.

Eredmények

A rendszerváltás óta eltelt közel két évtized társadalmi-gazdasági változásai jelentősen átrendezték hazánk fejlettségi térképét; vannak térségek, amelyek a nyertesek lettek, míg mások szenvedő alanyaivá váltak az átalakulásnak. Ezzel szoros összefüggésben áll az a tény, hogy napjainkban a legfejlettebb területeken a legintenzívebb az urbanizálódás folyamata. A régiók között fejlettségi különbségek kialakulását a természeti adottságok mellett jelentősen befolyásolják az adott térség gazdasági jellemző, a humán erőforrás mennyisége és minősége, a régió megközelíthetősége, infrastruktúrája, és a helyi életminőség. Magyarországon egy új térszerkezet alakult ki, mely két folyamatra bontható, és egészen a rendszerváltozásig vezethető vissza.

Következtetés

A népesség világméretű növekedése nehézségeket vetít előre az élelmiszer- és ivóvízellátásban, a lakhatásban, a foglalkoztatásban, a természeti erőforrások használatában, az egészségügyi és a szociális rendszerek fenntartásában. A vidéki térségek szempontjából ez több szempontból is kritikus: a lakosság előregszik, a jelenlegi kiöregedő társadalomnak nem lesz megfelelő utánpótlása, az inaktív népesség aránya rendkívüli terheket ró az aktív népességre. A smart vidék számára kulcskérdés lesz, hogy legyenek olyan fiatalok, akik a vidéki életet és a vidéken való gazdálkodást/vállalkozást választják. Ehhez a vidéken megvalósuló innovatív fejlesztések adhatnak olyan alapot, amivel lassítani lehet az elvándorlási trendek nyomasztó hatásait, illetve a smart fejlesztések megvalósulásával az elvándorlási tendencia is megfordíthatóvá válhat.

Eredménytermékei milyen hatást gyakorolnak a vidék versenyképességének növelésére?

A szerző eredménytermékei hozzájárulnak a vidékgazdaság fejlődésének, alternatív irányainak kutatásához, illetve a stratégiai tervek készítői számára a kutatás összefüggéseinek keresztül segítséget nyújt az ismeretek jobb szintetizálásához, a hazai és a nemzetközi rendszerek megértéséhez, adaptálásához. Kutatásai rámutattak arra, hogy világviszonylatban jelenleg rendkívüli és növekvő mértékű társadalmi egyenlőtlenség tapasztalható. A szegények közel fele napjainkban vidéki környezetben él, a halmozottan hátrányos helyzetben lévő lakosság esetében pedig kétharmados a vidéki arány. A kérdés további vizsgálata a fiatalok lakosság ruralitási indexének vizsgálata esetében még nagyobb leszakadási arányokat mutat, amit tovább nehezít a területi megoszlás jelentős koncentrációja. Mindezek alapján kulcsfontosságú a vidéki lakosság számára olyan smart foglalkoztatási, jövedelmi lehetőségek biztosítása, amely felzárkózásukat és a további szegénység kialakulásának megakadályozását jelentik. A szerző ku-

tatásai alapján megfogalmazható, hogy a foglalkoztatásban nemcsak önmagában a munkalehetőség, hanem az értékteremtő munka lehetőségének biztosítása is cél, így ebben a folyamatban kiemelkedő szerepet fog kapni az innovatív smart vállalkezési környezet kialakítása, a smart települések rendszerének kidolgozása.

6.3.6. Rendészet

6.3.6.1. A vidékbiztonság rendészeti szereplői és együttműködésük I.-II. (CHRISTIÁN 2018)

Bevezetés

A vidék biztonsága kapcsán alapvető jelentőséggel bír, hogy milyen a rendészet szereplői közötti együttműködés, és a bűnmegelőzés elvei, módszerei miként érvényesülnek a városokban és a vidéki Magyarországon.

A két tanulmány a közrend, közbiztonság megteremtésének egy eddig kevésbé kutatott aspektusára fókuszál, konkrétan a vidékbiztonságra, illetve ezen tevékenységben érintett legfontosabb rendészeti szereplőket mutatja be. A kutatás során külön figyelmet kapott a vidék biztonsága szempontjából kiemelt jelentőségű, ugyanakkor a tudományos érdeklődés által teljesen elhanyagolt részterületek és szereplők vizsgálata, különös tekintettel az önkormányzati rendészetekre, az egyes rendészeti feladatok ellátókra, a külterületek rendjének, a vidék biztonságának megteremtésében érintett fontos szereplőre a mezei őrszolgálatra. A mezei őrszolgálatoknak több évszázados hagyományai vannak, azt is mondhatjuk, hogy a rendészet itthoni intézményesülésében meghatározó szerepet játszott az mezei rendőrség.

Célkitűzés

A tanulmányok célja a komplementer rendészet elvének alkalmazásával a vidék biztonságához hozzájáruló rendészeti elemek és kapcsolatainak bemutatása, különös tekintettel a mezőri szolgálatra.

Anyag és módszer

A tanulmány egy többfázisú empirikus kutatás eredményeire támaszkodik, amelynek részét képezték interjúk és fókuszbeszélgetések (rendőri vezetők, önkormányzati rendészeti vezetők, polgármesterek, jegyzők, polgárőr vezetők, mezőőrök, természetvédelmi őrk bevonásával), továbbá egy online kérdőíves kutatás, valamint hazai és külföldi tapasztalatszerzés, terepmunka is.

Eredmények

A két tanulmányban röviden bemutatásra került a rendészet intézményrendszere, különös tekintettel azon szereplőkre, akiknek tevékenysége alapvetően érinti a vidéki Magyarország biztonságát. A rendőrség jelentős leterheltsége miatt növekvő mértékben kellene támaszkodni az egyes rendészeti feladatokat ellátókra, az önkormányzati rendészetekre és a civil bűnmegelőzés szervezeteire.

Következtetés

A rendészeti feladatokat ellátó szervezetek hatékonyabb együttműködése érdekében szükséges egy számos feltárt probléma kezelése. Hazánkban évszázados hagyománya van a mezei őrszolgálatnak. A vidék Magyarországon 843 mezőőr dolgozik azért, hogy a külterületek, a megművelt termőföldek, legelők, gyümölcsösök és erdők esetében minél kevesebb jogsértés következzen be, azok elhárítása a leggyorsabban megtörténjen. Szinte nélkülözhetetlen

a mezőőrök munkája, helyismeretük, speciális tudásuk és tapasztalatuk okán. A közrend, közbiztonság fenntartásának kulcsszereplője, a rendőrség üdvözlik a mezei őrszolgálatok tevékenységét.

További jogalkotói ösztönző, különösen további kormányzati finanszírozási segítség kellene az önkormányzatoknak, hogy élni tudjanak a mezei őrszolgálatok jelenleginél szélesebb körű alkalmazásával.

6.3.6.2. A közrend és közbiztonság fenntartásának komplex lehetőségei I., II. (GIRHINY-TIRTS 2018)

Bevezetés

A közrend, közbiztonság kollektív társadalmi érték, melynek fenntartása a nemzet feladata, ezért a kritikus helyzetekre komplex több szervezet, hatóság, álláspontját képviselő választ kell adni nemzeti szinten is.

Célkitűzés

A két tanulmány célja a közrend és közbiztonság, az élet és vagyonvédelem, a megelőzés, a kármentés kárenyhítés érdekében tevékenykedő szervezetek integrált értesítési-riasztási rendszerének átfogó bemutatása volt.

Anyag és módszer

A szerzők a tanulmányok elkészítése során felhasználták a vonatkozó jogi szabályzókat, saját szakmai tapasztalataikat és interjúk keretében bővítették ismereteiket.

Eredmények

A rendészeti szerveket és szervezeteket integrált rendszerbe foglaló riasztási-értesítési rendszer bemutatása a vidék biztonsága szempontjából.

Következtetés

A rendszer alkalmazása során feltárt tapasztalatok feldolgozása és a fejlesztésbe való beépítése elengedhetetlen a hatékony működés szempontjából. Ugyanakkor szükséges, hogy az állampolgárok is ismerjék a rendszer alkalmazhatóságát, hasznosíthatóságát a vidéki lét biztonságának növelése érdekében.

6.3.7. Szaktanácsadás

6.3.7.1. A vidék versenyképességét segítő szaktanácsadás módszertanának vizsgálata (KOZÁRI 2018)

Bevezetés

A helyi sajátosságokhoz alkalmazkodó, a személyre és a vidéki közösségekre egyaránt szabott megoldások feltárása, valamint a korszerű tudáshoz való hozzáférés biztosítása nélkülözhetetlen a vidék hosszú távú biztonságának szavatolásához. A vidéki vállalkozók és lakosok ismereteit bővítő tudásátadás nemzetközi szinten kialakult eszköze a vidéki szaktanácsadási hálózatok kialakítása, működtetése.

Célkitűzés

A tanulmány a vidék gazdasági biztonságának megteremtését támogató szaktanácsadási hálózatok szerepét és lehetőségeit vizsgálja.

Anyag és módszer

A monográfia a vidéki szaktanácsadás fejlesztését szolgáló átfogó tanulmány egyik fontos fejezetére épül. Vizsgálatait Ausztriában és Magyarországon végezte a szerző. Az irodalmi adatfeldolgozás mellett saját vizsgálatokra, elsősorban mélyinterjúk lefolytatására és kérdőíves adatfeldolgozásra támaszkodott.

Eredmények

A hatékony szaktanácsadót a kommunikációs csatornák használatát illetően rendkívüli sokoldalúság jellemzi. A módszerek megfelelő arányú kombinációjára van szükség a feladatok teljesítése során. Különös gondot kell fordítani arra, hogy a kiválasztott kommunikációs módszer megfeleljen a célközönség elvárásának, ugyanakkor jól szolgálja a szaktanácsadói program sikeres megvalósulását.

Következtetés

A szaktanácsadónak személyre szólóan, az ügyfél igényeinek megfelelően kell az ismeret-átadás módszerét kiválasztani, hogy az ügyfélnek a tanácsadás tárgyában meglévő – sok esetben hibás – tradicionális hozzáállása megváltozzék, illetve a döntést megalapozó segítség optimális legyen.

6.3.7.2. A szaktanácsadási hálózatok szerepe a vidék gazdaság biztonságának megteremtésében (KOZÁRI 2018)

Bevezetés

A mezőgazdaság alacsony jövedelemtermelő képessége miatt a vidék folyamatosan elveszti munkaerő megtartó képességét. Ennek elkerülése érdekében meg kell találni mindazokat a lehetőségeket, melyek ebbe a tökeszegény, gyakran alulképzett társadalmi rétegbe könnyen és gyorsan adaptálhatók. Az endogén, másképpen a belső erőforrásrendszeren alapuló a vidéki térségek fejlesztésének egyik kiemelkedően fontos bázisa lehet a szaktanácsadás.

Célkitűzés

A tanulmány a vidék gazdasági biztonságának megteremtését támogató szaktanácsadási hálózatok szerepét és lehetőségeit vizsgálja. A kutatás részletesen tárgyalja és bemutatja a vidéki szaktanácsadás különböző funkcióit az egyéni és családi, valamint a közösségi és önkormányzati szinten.

Anyag és módszer

A szerző kutatásai során összegyűjtötte minden olyan számára elérhető információt, amely a mezőgazdasági szaktanácsadás nemzetközi gyakorlatával kapcsolatos. Közvetlenül adatokhoz jutott az általa felkeresett országok szaktanácsadói irodáitól, illetve a meglátogatott mezőgazdasági egyetemek szaktanácsadási tanszékein dolgozó kollégáktól. Így munkája során 115 országra vonatkozó adatot sikerült összegyűjtenie, feldolgozni és kiértékelni.

Eredmények

A társadalom hozzájárulásának mértéke a technikai haladáshoz igazából nem a szaktanácsadás specifikus kérdése, hanem a jelenlegi költségek jövőbeni megtérülésük alapján való értékelésének általános problémája. A szaktanácsadásnak a gazdaságra, a humán erőforrásra és a vidéki életre kiterjedő hatását a tudományos kutatások egyértelműen kimutatják.

Következtetés

Megállapítható, hogy a szaktanácsadás szerepét nem lehet pusztán a hozamok növelését segítő tevékenységnek tekinteni. E szolgáltatások alapvető szerepet kell, hogy játszanak a kínálat piaci igényekhez való igazításában, és a mezőgazdasági bevételek elfogadható szinten való tartásában. Ez azonban képzés és átfogó tanácsadás nélkül nem hajtható végre.

6.3.7.3. A szaktanácsadás jelentősége a vidék verseny-képességének javításában (KOZÁRI 2018)

Bevezetés

A helyi sajátosságokhoz alkalmazkodó, a személyre és a vidéki közösségekre egyaránt szabott megoldások feltárása, valamint a korszerű tudáshoz való hozzáférés biztosítása nélkülözhetetlen a vidéki vállalkozások hosszú távú versenyképességének és biztonságának szavatolásához.

Célkitűzés

A tanulmány a vidék gazdasági biztonságának és versenyképességének megteremtését támogató szaktanácsadási hálózatok szerepét és lehetőségeit vizsgálja.

Anyag és módszer

A szerző adatokat kért és kapott az Egyesült Nemzetek Mezőgazdasági és Élelmezési Szervezetétől (FAO), a Világ Banktól, az USAID-től és más olyan nemzetközi szervezetektől, melyek felvállalták a mezőgazdasági szaktanácsadás nemzetközi támogatását. A statisztikai elemzések során 82 állam, 124 jelentősebb tanácsadó szervezetére vonatkozó adatokkal dolgozott.

Eredmények

A kutatás eredményeit bemutató monográfia feltárta a vidéki szaktanácsadás gazdasági és társadalmi célkitűzéseit, a szaktanácsadásban alkalmazható ismeretátadási módszerek körét, az ismereti és információs rendszer helyét a szaktanácsadásban, valamint a nemzetközi gyakorlatban elterjedt stratégiák adaptálásának lehetőségeit.

Következtetés

A vidéki/mezőgazdasági szaktanácsadási hálózatok, rendszerek egyszerűbben, vagy jól strukturált változatokban szinte valamennyi országban megtalálhatóak. Az élelmiszer stratégiai termék. A szükséges mennyiségben való előállítását háborúk, természeti katasztrófák, újabban a klímaváltozás, vagy a megművelhető földterület drasztikus csökkenése akadályozhatja. Az élelmiszer előállításban résztvevőknek tehát minden támogatást meg kell adni. Ennek egyik eszköze a szaktanácsadás.

A szerző eredménytermékei milyen hatást gyakorolnak a vidék versenyképességének növelésére?

A helyi sajátosságokhoz alkalmazkodó, a személyre és a vidéki közösségekre egyaránt szabott megoldások feltárása, valamint a korszerű tudáshoz való hozzáférés biztosítása nélkülözhetetlen a vidék hosszú távú biztonságának szavatolásához. A vidéki vállalkozók és lakosok ismereteit bővítő tudásátadás nemzetközi szinten kialakult eszköze a vidéki szaktanácsadási hálózatok kialakítása, működtetése. A szerző tanulmányai során a vidék gazdasági biztonságának megteremtését támogató szaktanácsadási hálózatok szerepét és lehetőségeit vizsgálta. Kutatásai

részletesen tárgyalják és bemutatják a vidéki szaktanácsadás különböző funkcióit az egyéni és családi, valamint a közösségi és önkormányzati szinteken. Elemezte azokat az ismeretátadási módszereket is, melyek nagy hatékonysággal alkalmazhatóak a vidéki szaktanácsadásban, biztosítva ezzel a vidék versenyképességének növelését elősegítő ismeretek disszeminációját. A kutatás kitér továbbá a vidék versenyképességét biztosító döntési folyamatok és az újítások elterjedését elősegítő folyamatok elemzésére. Kutatásai alapján megállapítható, hogy azokban az országokban, amelyekben hatékony, jól szervezett szaktanácsadói hálózat működik, a vidéki vállalkozások a társadalmi és gazdasági kihívásokra gyorsabban reagálnak, fejlődésük töretlenebb és jelentős pozitív hatást gyakorolnak a vidéki élet társadalmi megítélésének javításában.

6.3.8. Történelmi és nemzetközi kitekintés a vidékbiztonság változásairól a Kárpát-medencében és Afrika szarván

6.3.8.1. A cigány–magyar együttélés mintázatai (kihívások és konfliktusok a 15. századtól napjainkig – a vidékbiztonság szemszögéből) (KOTICS 2018)

Bevezetés

A mai Magyarországon a köznévelkedés és a médiamegjelenítés igen erős konfliktuspotenciált tulajdonít a cigány-magyar együttélésnek. Ezeket az etnikainak tekintett konfliktusokat a vidéki településekhez kapcsolják. A monográfia arra vállalkozott, hogy a cigány-magyar együttélés mintázatait rajzolja meg s azt a 600 éves együttélés teljes időszakára vonatkozóan vizsgálja. A XIX. század végéig a cigány-magyar kapcsolatviszonyok alapvetően nem voltak konfliktusosak. A XIX. század végén, de különösen az 1990-es politikai fordulat után a cigány népesség marginalizálódott, elszegényedett és a vidéki terekben nőtt a koncentrációja, megnövekedett a konfliktusok száma.

Célkitűzés

A munka célja a cigány-magyar együttélés vonatkozásában az eltérő diszciplináris kutatások kapcsolódási pontjainak megtalálása volt, emiatt a történettudományi, szociológiai és kulturális antropológia források és módszerek együttes vizsgálatára és alkalmazására tett benne kísérletet a szerző.

Anyag és módszer

A szerző nagyszámú szakirodalmat dolgozott fel és vetett össze több évtizedes saját elméleti és terepen végzett kutatási eredményeivel.

Eredmények

A roma-magyar együttélést meghatározó társadalmi folyamatok a vidékbiztonság szempontjából elsődlegesen a társadalmi egyenlőtlenségek növekedéséhez, a térségi különbségek növekedéséhez, az etnikai átrétegződéshez, az előregedő, kihaló aprófalvak problémáihoz, az etnikumközi (cigány-magyar) konfliktusok növekedéséhez, a szegregációhoz és a fizikai biztonságérzet veszélyeztettségéhez, valamint az élettér és életforma veszélyeztettségéhez kapcsolódnak.

Következtetés

A cigány-magyar együttélés során megjelenő konfliktusok kezelése, feloldása, tartós rendezése komplex feladat. A konfliktusok kiváltó okait – rendszerszemlélettel vizsgálva – fel lehet tárni a komplex kezelési, megelőzési rendszer használatával. Az egyes kiváltó okok önálló, elszigetelt vizsgálata és kezelése nem vezet tartós és fenntartható megoldásra.

6.3.8.2. A vidék biztonságának történeti földrajza a Kárpát-medencében (földrajzi környezet, természeti csapások, társadalmi struktúrák) (FRISNYÁK – BOLDIZSÁR 2018)

Bevezetés

A Kárpát-medence ezeréves történelme során számtalanszor került veszélybe nemzeti létünk, a különböző közösségek megmaradása és boldogulása. A politikai, társadalmi események, a hatalmi viszonyok változásai és a földrajzi táj folyamatosan hatottak és hatnak mai is biztonságunkra. A kötet szerzői tudományterületük ismert szakértői, egy kivétellel a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomföldrajzi Tudományos Bizottság Történeti Földrajzi Albizottságának tagjai. Szerkesztők Prof. Dr. Frisnyák Sándor és Dr. Boldizsár Gábor.

Célkitűzés

A vidék biztonságának történeti földrajzi megközelítése és vizsgálata a jelzett térben és időben olyan folyamatok definiálása, melyek ok-okozati összefüggések felismerésén keresztül feltárják a tér és a közösség kapcsolatrendszerét, a vidék biztonságára gyakorolt hatását.

Anyag és módszer

A könyv műfaját tekintve történeti földrajz, amelyben az emberi tevékenységek térben releváns folyamatait és azzal összefüggésben, az ország- és határvédelem, a rendvédelem és egyéb védelmi intézkedéseket, valamint az emberek veszélyelhárító-önvédekező tevékenységét is megjelenítik a szerzők, hiszen számos esetben a múlt összefüggései, „trendjei” érzékelhetők napjainkban is és alakíthatják jövőnket.

Eredmények

A kutatás során a szerzők fontosnak tekintették a különböző történeti korok konfliktusainak feltárását a földrajzi tér, a hatalmi-kormányzati és gazdaság viszonyok rendszerében. E történelmi és földrajz centrikus tapasztalatgyűjtés elősegíti a múltban kezdődő, a jelenben és a jelenre is ható, a jövőt formáló trendek megismerését.

Következtetés

A 21. században az eltérő tudományterületek jótékony, fejlesztő hatással vannak egymásra, a tudomány ilyen típusú integrálása hasznos tudás megteremtését teszi lehetővé az élhető és biztonságos élettér kialakítása, fenntartása és fejlesztése érdekében. E könyvben megjelenő, a két tudományterületet (hadtudomány és történeti földrajz) összekapcsoló közös, teljes mértékű ismeret feltárása és a komplex vidékbiztonság, a biztonság tudatosság fejlesztése további kutatómunkát igényel, melynek megvalósítására a szerzők erejük és tudásuk, elkötelezettségük szerint szívesen vállalkoznak.

6.3.8.3. A vidékbiztonság történelmi megközelítésben (KALÓ 2018)

Bevezetés

Monográfia megírása során történelmi megközelítésben, kronológiai sorrendben haladva vetette elemzés alá a kutatóműhely által meghatározott biztonsági dimenziókat a szerző.

Munka egy hosszantartó folyamat első állomásának tekinthető, amely nem nélkülözheti a multi- és interdiszciplináris megközelítést, ezzel újabb elemzési szempontoknak adva helyet.

Célkitűzés

Az egyes fejezetek, esettanulmányok kiválasztása, azok mélysége és terjedelme a szerzői szubjektív mértéke alapján lett meghatározva, ezért méltán képezhetik vita tárgyát. Azonban éppen ez volt a szándék: új aspektusból, komplex biztonságfelfogással – alapvetően politikai, fizikai és gazdasági dimenziókban –, történelmi megközelítéssel kívánta vizsgálni vidék és város viszonyát, a vidék „kemény” biztonsági kihívásait, ezzel elősegítve a vidékbiztonság mint új fogalom tudományos igényű diszkusszióját.

Anyag és módszer

A város és vidék nyugat-európai fókuszú egyetemes gazdaság- és társadalomtörténeti bemutatását követően a magyar történelem egy-egy általunk meghatározónak tekintett korszakából merített példákat a *lessons learned* módszerét véve alapul. A Kárpát-medence vidékbiztonságának magyar történelmi vonatkozású elemzéséhez a következő esettanulmányokat használta fel: honfoglalás és letelepedés; tatárjárás; a kiskirályok, a feudális anarchia időszaka; középkori parasztfelkelések; a három részre szakadt Magyarország időszaka; a nemzetőrség szerepe a vidékbiztonság megteremtésében 1848/49-ben és 1956-ban; valamint a Szeretfalva-Déda vasútvonal megépítése.

Eredmények

A tapasztalati feldolgozás módszerét alkalmazva a magyar történelem a vidéki lét, megmaradás szempontjából meghatározó példáinak elemzése útján bizonyított, hogy a vidékbiztonság rendszere történelmi távlatokban is csak komplex módon értelmezhető.

Következtetés

A vidék és város viszonya, biztonsági helyzetének alakulása folyamatosan, a politikai, gazdasági, fizikai biztonsági, környezeti és társadalmi viszonyok változásától függően módosul. A feldolgozott történelmi példák igazolják a vidék és város, valamint a komplex biztonság dimenzióinak folyamatos kapcsolatát, egymást formáló hatásait.

6.3.8.4. „Afrika Szarván” lezajlott, a változó élettér okozta konfliktusok tapasztalati. (SIGATU 2018)

Bevezetés

Afrika szarvának lakosságának több mint a kétharmada vidéki élettérben él, és az elmúlt korszakokban, időszakokban a legtöbbször ők szenvedtek fegyveres konfliktusok miatt. E fegyveres konfliktusok államok közötti és államon belüliek (polgárháborúk) is, számos közülük ma is jelen van, lappang. A legtöbb konfliktus a térség etnikai sokszínűségéből ered, amiket felerősít a változó élettér, a szűkülő erőforrásokhoz való hozzáférés lehetősége, az eltérő tájhasználat (nomád-legeltetés, földművelés) és a vízhez való korlátozott hozzáférés.

Célkitűzés

A monográfia célja volt a szakirodalom feldolgozása, valamint a saját tapasztalatok rendszerezése és bedolgozása útján elemezni az élettér változása, a klímaváltozás és a természeti környezet pusztulása és a konfliktusok viszonyrendszerét.

Anyag és módszer

A tanulmány elkészítése során a szerző feldolgozta, majd átfogó megközelítéssel elemezte az Afrika Szarvát, alapvetően Etiópiát is érintő konfliktusok szakirodalmait, könyvészeti, publikációs és internetes forrásait. A szerző etióp kutató, így a helyismeret, a helyi-szakirodalmi hozzájárulás is megjelenik a monográfiában, ezzel is erősítve annak értékeit.

Eredmények

Az Etiópiában élő mindkét vidéki életet élő, nomád-legeltető és földműves csoportok szenvedték el a legtöbbet az ember okozta konfliktusok és természeti csapások következtében. A romló életfeltételek, a folyamatos küzdelem szűkülő erőforrásokért eredményeként a fiatal lakosság egyre nagyobb mértékben hagyja el a térséget, keresve új és élhető életteret.

Következtetés

A szerző alapvető megállapítása, hogy ahol a termőföld korlátozott mértékben elérhető, illetve hozzáférhető, ott mindig konfliktusok fognak kialakulni. Más megfogalmazás szerint, Afrika Szarván a konfliktusok „térképei” lefedik a megváltozott (romlott) életteret „térképeit”.

A szerző további munkái

A szerző a Kutatóműhelyben további három angol nyelvű, rövidebb publikációban is feldolgozta, elemezte és bemutatta a monográfia témájához, Afrika Szarvának konfliktusaihoz kapcsolódó eredményeit. A cikkek feltárják a jelen és a közelmúlt konfliktusainak történelmi, etnikai, vallási, eltérő tájhasználati, szűkös erőforrásokból eredő okait, összevetve a globális klímaváltozások és a geopolitikai kihívásokkal és geostratégiai elhelyezkedések hatásaival. A cikkek megjelenítik a konfliktusok kezelésének egyes módozatait is.

- Conflict among border communities: the case between Ethiopia and Kenya and Ethiopia and South Sudan
- No peace no war: Ethiopian-Eritrean war
- UNISFA: conflict over abyei and the exclusive Ethiopian peacekeeping mission

6.3.9. Turizmus

6.3.9.1. A vidékbiztonság turisztikai aspektusai (MOLNÁR 2018)

Bevezetés

A komplex értelemben vett biztonság a turizmus általános feltételei közé tartozik és az utazási célterület kiválasztásában is egyre nagyobb szerepet kap. A turisztikai fogadóterületeknek fokozott figyelmet kell fordítani a vendégek biztonságára és biztonságérzetére, ami nem csak a vendégek alapvető elvárása, de etikai és jogi kötelezettsége is.

Célkitűzés

A turizmus aspektusainak bemutatása és több szempontú vizsgálata a vidék biztonságának komplex rendszerében, valamint a Nemzeti Vidékstratégia által bemutatott kihívások és meghatározott célok összefüggéseiben.

Anyag és módszer

Hazai és nemzetközi szakirodalmak és jogszabályok, statisztikai elemzések, kérdőíves megkérdezés, mélyinterjúk, terepbejárások.

Eredmények

A vidékbiztonság turisztikai aspektusainak bemutatása fogalomként, szemléletként és cselekvési programként a vidéki turisztikai fogadóterületek, vállalkozások és a látogatók (turisták) szempontjából. A témában kiemelt jelentőségű összefogás és együttműködési lehetőségek bemutatása. Szinergiák feltárása a versenyképesség erősítése érdekében.

Következtetés

A biztonság a turizmus összetevői közül az a faktor, melynek elemei közvetlen vagy közvetett módon befolyásolják egy adott turisztikai fogadóterület látogatottságát, tehát fontos versenyképességi tényezőnek tekinthető. A környezeti kihívások a vidékbiztonság tényezőit is érintik, új típusú gondolkodásmódot, a felelősségi rendszerek és cselekvési lehetőségek újragondolását igénylik a turizmusban is. A turizmus a NVS által bemutatott kihívások és meghatározott célok rendszerében is vizsgálható és vizsgálandó a vidékbiztonság 9 pilléren nyugvó komplex rendszerének összefüggéseiben.

Eredménytermékei milyen hatást gyakorolnak a vidék versenyképességének növelésére?

Az eredménytermékek összefoglalják a vidék versenyképessége szempontjából több vonatkozásban is vizsgálható turizmus vidékbiztonsági tényezőit, vagy másik oldalról közelítve a kérdést, a vidékbiztonság turisztikai aspektusait.

A biztonság és a kutatás során értelmezett és bemutatott vidékbiztonság a turizmus összetevői közül az a faktor, melynek elemei – a szubjektív biztonságérzetre hatva, vagy egy negatív esemény megvalósulásával – közvetlen vagy közvetett módon befolyásolják egy adott turisztikai fogadóterület (desztináció) látogatottságát, tehát fontos versenyképességi tényezőnek tekinthető. A biztonság nem csak egy a kínálati elemek közül, de az egész rendszerre kiterjeszhető, megfogalmazódik nemcsak a közigazgatás valamennyi szintjén, a vállalkozói szférában és a lakosság vonatkozásában, de a vidéki térségeket ideiglenesen, turisztikai céllal felkereső látogatók is egyre komplexebben értelmezik.

A fizikai biztonság az élet- és vagyonbiztonság, az egészségbiztonság és a katasztrófavédelem kérdéseit veti fel, melyben a rendészeti szervek (beleértve az állami, önkormányzati és civil rendészeti szerveket), és a turizmus szakma képviselői (köztük az irányító szervezetek, szakmai szövetségek, vállalkozások) összehangolt együttműködése elengedhetetlen.

A gazdasági biztonság turisztikai fogadóterületek és vállalkozások szempontjából kiemelt kérdéskörei a nyersanyagokhoz és az energiahordozókhoz való hozzájutás lehetősége és az energiaellátás folyamatossága, az értékesítés-, valamint a finanszírozás biztonsága (nemzetközi és hazai forrásbevonás lehetősége), a jelenleg számos területen megoldandó munkaerőpiaci biztonság, a stabil és kiszámítható gazdasági szabályzórendszer (adópolitika) is.

A környezeti és környezetvédelmi szempontok, a fenntarthatóság kérdésköre napjainkban egyre hangsúlyosabb a turizmusban is. Ide tartozik elsősorban az éghajlatváltozás, melynek hatásai az általa okozott feszültségek miatt előbb-utóbb biztonsági kockázatot jelenthetnek. A kialakuló szélsőséges időjárási helyzetek azonnali választásokat kívánnak az élet szinte valamennyi területén, és a (vidéki)turizmus fejlesztésében sem hagyhatók figyelmen kívül. A klímaelemek lehetővé tehetik vagy korlátozhatják bizonyos turisztikai tevékenységek folytatását.

Tekintettel arra, hogy a vendéglátás és a gasztronómia a vidéki turizmusban is kiemelt szolgáltatás, az ételminőség- és élelmiszerbiztonság fontos elem. A falusi vendégasztal és a kistermelői vendégasztal szolgáltatásait egyre többen keresik és igénybe veszik. Sok turista vásárolja meg a helyi termelők állati- és nem állati eredetű, csomagolatlan és csomagolt termékeit is, főleg a tájjellegű, illetve a magyar nemzeti értékekről és a Hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény hatálya alá tartozó termékeket. Az ökológiai gazdálkodás kapcsán érdemelnek említést az öko- és bioporták.

Biztonságos alpinfrastruktúra nélkül – beleértve elsősorban a desztináció megközelíthetőségét és a fogadóterületen belüli mozgást lehetővé tevő közlekedési infrastruktúra jellemzőit illetve a turisztikai vállalkozások, vállalkozók, helyi lakosok és a látogatók számára is fontos közműhálózatot a kommunikációs lehetőségekkel együtt – a turizmus nem fejleszhető. A turisztikai infra- és szuprastruktúra, így elsősorban a szállás- és vendéglátóhelyek, valamint a kiskereskedelmi hálózat, a bankhálózat, a személyi és egyéb szolgáltatások megléte és minősége (minőségbiztosítása) a versenyképesség meghatározói.

A fenntarthatóság a vidékbiztonság és a turizmus szempontjából is fontos tényező. Értelmezhető fizikai, ökológiai, gazdasági, társadalmi a pszichológiai értelemben, a területen élő lakosok, a vállalkozások (esetünkben turisztikai vállalkozások) és a turizmus esetében a területet ideiglenesen felkeresők (látogatók) szemszögéből egyaránt. A teherbíró képesség figyelembevétele már a fejlesztési és beruházói döntések meghozatalakor elengedhetetlen. A fenntarthatóság elvei mentén, a környezettudatos vállalkozói és fogyasztói magatartás erősítése érdekében hozott jogszabályok, a meghatározott pályázati kiírások, valamint a működtetett vállalkozások a jövő zálogai.

6.3.10. Veszélyek és válaszok

6.3.10.1. Veszélyek és válaszok, globális, regionális, lokális veszélyek, a fizikai biztonság és a haderő (BOLDIZSÁR 2018)

Bevezetés

A komplex környezet hatásai az egyének és közösségek állandó alkalmazkodást igényelnek a megmaradás érdekében. A lehetőségek és a veszélyek felismerése, értékelése, a kezelés képességének kialakítása, valamint a cselekvés ismétlődő körforgása maga az alkalmazkodás. Az elmúlt időszakban új veszélyek fenyegetik hazánkat és régióinkat, melyek egy része már közvetlenül is negatív hatást gyakorol az egyénre, és a kisközösségekre. Az új típusú terror, a hibrid hadviselés kezdeti időszakában az egyén és a kisközösség válik célponttá. A fenyegetés iránya megváltozott, ugyanis nem csak az állam és intézményei, hanem a humán tér is közvetlen célponttá vált. A fizikai biztonság nélkül már rövidtávon is veszélyben van a létezés, ezért szükséges annak vizsgálata, hogy miként lehet kezelni e fenyegetéseket az emberi szerveződések valamennyi szintjén. Az egyén szerepe felértékelődik az új biztonsági környezetben, célponttá vált és valami új képességre van szüksége, hogy az állammal együtt megvédje fizikai biztonságát.

Célkitűzés

Az egyén, a közösség, az állam a biztonság és azon belül a fizikai biztonság szereplői komplex rendszerének, államcentrikus megközelítésben – az állami létet és cselekvőképességet feltételezve – történő vizsgálata.

Anyag és módszer

A veszélyek, az egyén és közösségek, az állam és a haderő rendszerére fókuszál e könyv. A vizsgálati módszerek alapoznak a nemzetközi szervezetek, alapvetően a NATO jövő kutatása kapcsolatos megállapításaira. Az állam léte és működése szempontjából a nemzetközi térben értelmezett Bukott/Széteső Állam Index, magyar viszonylatban pedig a Jó Állam Jelentés a meghatározó keret. A komplex műveleti környezet, a veszélyek és kezelésük változásainak értelmezése során a szerző alapozott a több mint 30 éves katonai szolgálata hazai és külföldi (Mozambik, Koszovó, Afganisztán) tapasztalataira, valamint korábbi kutatásaira.

Eredmények

A 21. században jelen vannak a korábban keletkezett, de meg nem oldott konfliktusok, továbbá napról-napra újak jönnek létre, melyekkel együtt kell élni. A könyv a külső környezet (nemzetközi, biztonsági, természeti) hatásai közül a létet károsan befolyásoló veszélyeket vette alapul. A veszélyek kezelése során a fizikai biztonság szereplői közül alapvetően a haderőre, jellemzőire és transzformációját helyezte fókuszba. A folyamatosan változó veszélyek az érintettek folyamatos alkalmazkodást, helyzetfelismerést, értékelést és cselekvést tesz szükségessé. A honvédelemi, rendvédelemi, a nemzetbiztonsági szervek, a magán biztonsági cégek, az önkéntesek (alulról vagy felülről szerveződően) alkotják a fizikai biztonság komplex rendszerét, ahol a szereplők folyamatos kölcsönhatásban vannak egymással és környezetükkel, és folyamatosan alkalmazkodnak is.

Következtetés

A jövő konfliktusainak kutatása és a kezelésükhöz szükséges képességek, ezen belül is az integrált fizikai biztonság érdekében ható képességek és alkalmazási elveik meghatározása a sikeres alkalmazkodás és a lét feltétele.

A közösség és a benne élő egyén, az állam fizikai biztonsága szempontjából megkérdőjelezhetetlen az állam felelőssége. Az államfunkciók ellátásának alapfeltétele a biztonságos környezet megteremtése.

A megváltozott biztonsági környezetben, a veszélyek egyénekre és kisközösségekre gyakorolt közvetlen hatása miatt, a humán környezet jelentősen felértékelődött. A befolyásolás, meggyőzés, mozgósítás és cselekvésre, önkéntességre ösztönzés rendszerében egyre fontosabbá válnak azon képességek, melyek a humán környezetben kognitív módon fejtik ki hatásukat.

Az elmúlt negyedszázadban végrehajtott műveletek tapasztalata, hogy széleskörű együttműködésre van szükség az állami és nem állami, hazai és nemzetközi szereplők között a komplex válságok feloldása érdekében. Ahol a veszélyek változnak, úgy kell az együttműködést folyamatosan bővíteni és mélyíteni, a stratégiaalkotás, a tervezés és szervezés, a vezetés és irányítás, a felderítés és elemzés területein a nemzeti/kormányzati-nemzetközi térben.

Eredménytermékei milyen hatást gyakorolnak a vidék versenyképességének növelésére?

Az eredménytermék rávilágít arra, hogy az egyén, a lakosság, az állam biztonságát érintő veszélyek kezelésének számtalan módja van, amelyek a környezet változásaihoz igazodva folyamatosan alkalmazkodnak.

A fizikai biztonság szereplői, kiegészülve más kormányzati szervekkel képesek olyan rendszer és együttműködés kialakítására, amely – a nemzetközi műveletekben megszerzett „többszemélyes” és „összhaderőnemi” együttműködés, az interoperabilitás megvalósítása tapasztalatai alapján – hatékonyan képes honi területen is reagálni az új típusú fenyegetésekre is. A komplex biztonsági környezet kezelésében és alakításában, a védelmi képesség működtetésében az ember fontos tényező. A hasznosítható emberi képességek (tudás, tapasztalat) kialakítása és morál fenntartása hosszú és kritikus folyamat, melynek folyamatosan igazodnia kell a veszélyek módosulásaihoz.

A politikai, közösségi és egyéni szintű szándékok, az élő és holt javakból és azok tulajdonságaiból álló képességek együttes megléte vezet a valós cselekvéshez. Az állami szintű szándék érvényesítésének alapfeltétele a jogi felhatalmazás és a szükséges erőforrások biztosítása.

Az állam védelmi funkcióját, erőszak ellenőrzési és alkalmazási monopóliumát nem tagadva, az egyénnek meg kellene lennie a szerepe – az őt célzó veszélyek hatására – a saját és közössége biztonsága vonatkozásában. Az egyén saját és közössége biztonsága érdekében, önkéntes vagy kötelező alapon hozzájárulhat a hon- és rendvédelem feladataihoz. E képességek kialakításához fontos a biztonsági tudatosság, a honvédelmi és rendvédelmi, nemzetbiztonsági ismeretek elmélyítése, hogy a polgár cselekvő állampolgár legyen, ne csak az elszennvedője, de enyhítője is a különböző veszélyeknek.

6.3.11. Vidékbiztonság rendszerszemléletű vizsgálata

6.3.11.1. Vidékbiztonság rendszerszemléletű vizsgálata, ismeretrendszerének megalapozása (BOLDIZSÁR – SZILÁGYI 2018)

Bevezetés

Ez a mű a Nemzeti Közzolgálati Egyetem és a Szent István Egyetem tananyag-továbbfejlesztési törekvéseinek eredményeként jött létre, a két egyetem többéves együttműködési és oktatási tapasztalataira alapozottan. Az írásmű az ország, a városok, a települések és a vidék biztonsága rendszerszemléletű alapjainak megteremtéséhez kíván hozzájárulni, amelynek meghatározó, fontos alapeleme a vidékbiztonság rendszerszemléletű vizsgálata és ismeretrendszerének megalapozása. A szerzők a *KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 A jó kormányzást megalapozó közzolgálat-fejlesztés: Vidékbiztonság, a biztonsági környezet hatása a vidék versenyképességére* című Államtudományi Kutatóműhely pályázat vezetőiként és aktív kutatóiként végezték kutatómunkájukat.

Célkitűzés

Rendszerbe foglalni és leírni a vidék biztonságának összetevőit, definiálni az állam és a vidékbiztonság kapcsolatrendszerét, jellemzőit, környezetét, különös tekintettel a fizikai és a gazdasági biztonsági dimenziók kapcsolatára, melynek eredménye a biztonságos, élhető és versenyképes vidéki lét.

Anyag és módszer

A mű foglalkozik a vidékbiztonság ismeretrendszer kialakulásával, fejlődési tendenciájával, a nemzetközi térben ható veszélyekkel, a fizikai biztonság megteremtésének és megtartásának eszközeivel, valamint a versenyképesre ható kemény biztonsági kihívásokkal. A szerzők kiemelt figyelmet fordítottak a vidékbiztonság ismeretrendszer további alkotóelemeinek definiálására, vizsgálatára, leírására. Ezzel is bizonyítva a biztonsági környezet hatásának jelentőségét és szerepét a vidék versenyképességének növelésében, valamint a lakosság élet színvonalának és életminőségének javulásában.

Eredmények

A mű alapozza a már meglévő kutatási eredményekre, a közel- és a régmúlt kapcsolódó hazai és nemzetközi történéseinek feldolgozására. A kutatások eredményeként összeálló tudástartalom megjelenhet mind a Nemzeti Közszerológati Egyetem, mind pedig a Szent István Egyetem oktatásában, valamint az állami és nem állami szereplők képzésében, mint átadható differenciált tudástartalom. A kidolgozott téma:

- kiinduló alapot szolgáltat a vidékbiztonság ismeretrendszere tartalmának fejlesztéséhez, az oktatásával kapcsolatos tantárgyak, tantárgyrészek meghatározásához és az oktatandó témák kialakításához, valamint a tankönyvek, a szabályzatok és utasítások kidolgozásához;
- elősegítheti a vidékbiztonság kutatásában és a kutatás tervezésében a rendszerszemlélet érvényesülését;
- hozzájárulhat a vidékbiztonság gyakorlati kérdéseinek megoldásához;
- megmutathatja egyes elemeinek, vagy egészének továbbfejlesztési irányait.

A mű kidolgozásával a szerzők hozzá kívántak járulni a magyar tudományos közélet azon állásfoglalásai kialakításának elősegítéséhez, amelyek a vidékbiztonság elméleti és gyakorlati kérdéseivel kapcsolatosak.

Következtetés

A szerzők véleménye szerint a vidéki térrel szembeni kihívások, veszélyek, válságok és az azokra adható válaszok, valamint a vidékbiztonság tartalmának rendszerszemléletű ismerete alapvető követelmény a vidékfejlesztéssel foglalkozó felelős szakemberekkel szemben. Ezen ismeretek rendszerezése, továbbfejlesztése, széles körben történő terjesztése és tudományos igényű kutatása mindig aktuális, különösen Magyarország jelenlegi helyzetében

Eredménytermékei milyen hatást gyakorolnak a vidék versenyképességének növelésére?

A szerzők a fentiek szellemében vizsgálták Magyarország biztonsági környezetét, a vidékbiztonságát fenyegető kihívásokat, a vidékbiztonság ismeretrendszerének kialakítását, a nemzetközi térben ható veszélyeket, a fizikai biztonság megteremtésének és megtartásának eszközeit, a versenyképességre ható kemény biztonsági kihívásokat. Továbbá javaslatokat dolgoztak ki a versenyképesség fokozásának egy lehetséges módjára, a vidékbiztonság ismeretrendszere egyes alkotóelemeinek vizsgálatára, valamint a vidékbiztonság ismeretrendszere tanulmányozási rendjére, egy vidékbiztonsági szabadegyetem létrehozására. Az írásmű államcentrikus megközelítéssel hozzájárul a biztonság-kultúra fejlesztéséhez, az állam és polgárok biztonság-szemléletének emeléséhez, a vidék versenyképességének növeléséhez. Rendszerbe foglalja és leírja a vidék biztonságának összetevőit, definiálja az állam és a vidékbiztonság kapcsolatrendszerét, jellemzőit, környezetét. A mű bemutatja és bizonyítja, hogy a vidék versenyképességét az határozza meg, hogy az ország mennyire képes olyan biztonsági környezetet teremteni, amelyben az egyének és a vállalkozások úgy állítanak elő nagy hozzáadott értéket, hogy közben a lakosság életszínvonala és életminősége is javul.

6.3.12. Vidékbiztonság települési dimenziói

6.3.12.1. A közösségépítés települési dimenziói (TÓTH 2018)

Bevezetés

A tanulmány számba veszi és rendszerezi a sikeres közösségépítést befolyásoló és támogató folyamatot, eszközöket, módszereket.

Célkitűzés

A közsféra tervezési tevékenységeiben egyre inkább elvárássá vált a közösség bevonása, melyet már különböző nemzeti jogszabályok, tervezési módszertanok, sőt nemzetközi egyezmények is megkövetelnek. Ezért nem véletlen, hogy a tanulmány ezt a témakört vizsgálja.

Anyag és módszer

A tanulmány alapvetően a témához szorosan kapcsolódó irodalmak feldolgozásával próbál megfelelő elméleti háttérrel gyűjteni ahhoz, hogy egy átgondolt tervezési folyamatot körvonalazzon, mely a már felhalmozott gyakorlati tapasztalatokból is felhasználja azokat az ismereteket melyek az elmúlt évtizedekben halmozódtak fel az intézetünkben működő kutató műhelyek tevékenységének eredményeként.

Eredmények

Szükséges a tervezési folyamat minden elemét azonosítani és rendszerbe szervezni, munkában a közösség bevonásának a jelentőségét szeretném minél jobban hangsúlyozni és ennek tervezési motívumait kiemelni. A tervezés általános értelmezése – nevezetesen, hogy az valamilyen kívánatosnak tartott jövőbeli állapot felvázolását, valamint az annak elérését lehetővé tevő út (utak) és feltételek (eszközök) meghatározását jelenti – ma is elfogadható.

Következtetés

A közösségi tervezés, amelynek során az érintettek megismerik egymás álláspontjait, érdekeit, majd a közös munka során törekszenek a konszenzusos megoldások megtalálására, jóval alkalmasabb a nyertes-nyertes kiutak feltárására, mint a külső tervező által kitalált és diktált sémák. A közösségi tervezés hosszú távú, közvetett társadalmi hozadékai tipizálhatók.

6.3.12.2. Gazdaságfejlesztési lehetőségek a jól működő településeken (TÓTH 2018)

Bevezetés

Napjainkban a településfejlesztés és a regionális gazdaságfejlesztés olyan kulcsfontosságú kérdéseket vetnek fel, mint például: „Mi a jó önkormányzat és jó település? Hogyan lehet ezt leírni? Ez a tanulmány jó példát mutat be egy helyi gazdasági fejlesztési kutatásra és sikeres közösségi vezetőkre, megpróbálja bemutatni a helyi hősök tevékenységének fontosságát. Fontos két érdekes település jellemzése a helyes önkormányzati gyakorlatokra összpontosítva.

Célkitűzés

A tanulmány célja, hogy rávilágítsak a települések gazdaságfejlesztési feladatainak fontosságára, a gazdaság- és területi politikában az önkormányzatok, azon belül pedig a településeket irányító vezetők meghatározó szerepére. A települések fejlesztésében a vezetés gondolkodás módja és elképzeléseik igen meghatározó tényezők.

Anyag és módszer

Az intézet kollektívája javaslatot tett egy képzési rendszer megvalósítására az önkormányzatok gazdaságfejlesztési feladatainak támogatására. Már évek óta vizsgálunk különböző sikeres önkormányzatokat és azon belül keressük a sikeresség meghatározó elemeit. A települések helyzetfeltárása egyaránt tartalmazott primer és szekunder vizsgálati elemeket.

Eredmények

Több írásműben a szerző is megfogalmazta már, hogy hatékony vezetés megfelelő és átgondolt tervezés nélkül nehezen valósítható meg.

Következtetés

A szerző meglátása szerint a sikeres településvezetőkre jellemző a közössége iránti mély és szilárd elkötelezettség, a tenni akarás és az emberek szolgálata, tisztelete. Továbbá, hogy településük jövőképét illetően határozott elképzelésekkel rendelkeznek. Az egyéni tulajdonságokon felül a meglévő településvezetői adottságok, tudások, képességek mind-mind fejleszthetők és készségekké alakítandók egy megfelelően kialakított (oktatási) rendszer segítségével.

6.3.12.3. Sikeres/jó önkormányzati működés gazdaságbiztonsági és szociális/társadalmi biztonsági dimenziói (TÓTH 2018)

Bevezetés

Sokan gondolják már szerencsére azt, hogy a sikeres és jól működő település és annak működtetése közügy, valamint ehhez jól működő, az erőforrásokat bevonzó és hatékonyan felhasználó helyi gazdaságra van szükség. A helyi gazdaság biztonságos, hosszútávon fenntartható sikeres működtetése mindannyiunk, akarom mondani a helyi közösség egyik legfontosabb ügye.

Célkitűzés

A kötetben a szerző által nagyra becsült szakemberek, kutatók munkái alapján vizsgálja a települések működését és a településrendszer változásait különböző időintervallumokban, valamint meghatározta a sikeres település négy legmarkánsabb dimenzióját.

Anyag és módszer

A monográfia alapvetően a témához szorosan kapcsolódó irodalmak feldolgozásával rendszerezi a megfelelő elméleti hátteret. A településsoros alapadatbázis mutatóinak összehasonlíthatósága érdekében, ahol indokolt volt vetítési alapot alkalmazni, illetve fajlagos mutatókat számolni. A vizsgált évekre vonatkozó, 116 alapmutatóból álló adatbázis így végül 86 mutatóra redukálódott.

Eredmények

A gazdasági, a szociális/társadalmi, a közösségi, valamint a vezetés/menedzsment dimenziók mentén fogalmaztam meg eredményeimet, leszögezve, hogy meglátásom szerint a sikeres település talpraesett vezetők nélkül nem létezhet. A jó állam nemcsak az élet feltételeit kell, hogy szavatolja, de az életminőség javítása érdekében is kell, hogy tegyen erőfeszítéseket, növelje a vidéki és városi terek versenyképességét, tegye élhetőbbé ezeket a léttereket.

Következtetés

A szerző meggyőződése, hogy ahhoz, hogy az állam a feladatainak elvégzésében sikeres lehessen, fontos elem az alulról való építkezés, mert sikeres települések nélkül nem tudunk sikeres államot sem építeni, sem működtetni.

Eredménytermékei milyen hatást gyakorolnak a vidék versenyképességének növelésére?

Ahhoz, hogy az állam a feladatainak elvégzésében sikeres lehessen fontos elem az alulról való építkezés, mert sikeres települések nélkül nem tudunk sikeres államot sem építeni, sem működtetni. A gazdasági, a szociális/társadalmi, a közösségi valamint a vezetés/menedzsment dimenziók mentén fogalmazta meg a szerző az eredményeit, leszögezve, hogy a sikeres település talpraesett vezetők nélkül nem létezhet.

Szükséges a tervezési folyamat minden elemét azonosítani és rendszerbe szervezni. A közösségi tervezés, amelynek során az érintettek megismerik egymás álláspontjait, érdekeit, majd a közös munka során törekszenek a konszenzusos megoldások megtalálására, jóval alkalmasabb a nyertes-nyertes kiutak feltárására, mint a külső tervező által kitalált és diktált sémák.

A jó államnak és a helyi önkormányzatok vezetésének nemcsak az a feladata, hogy élet feltételeit szavatolja, hanem az is, hogy az életminőség javítása érdekében is tegyen erőfeszítéseket, növelje a vidéki és városi terek versenyképességét, tegye élhetőbbé ezeket a létttereket. A versenyképesség növelésében kulcs szerepe van a helyi vezetőknek, melyek tudás, ismeret és készségbázisát szükséges fejleszteni, melyre javaslatok születtek a vizsgálat során. Természetesen a versenyképesség növelését a közösségi kohézió, közösségi tervezés, konszenzusos megoldások kialakítására tett elgondolásaink tovább segítik.

6.3.13. Vidékgazdaság

6.3.13.1. A vidéki társadalom különleges jellemzői és problémái Magyarországon (RITTER 2018)

Bevezetés

A vidékbiztonság egyik alapvető befolyásolója, de egyben annak indikátora is adott térség társadalmi folyamatainak alakulása. Európában, illetve Magyarországon a leszakadó, periférikus helyzetben lévő vidéki térségek az elöregedéssel, elvándorlással, és az ebből eredő gazdasági-, társadalmi-, környezeti problémákkal kell, hogy szembenézzenek. Esetenként megfigyelhető, kedvezőnek tűnő demográfiai trendek is sokszor a hátrányos helyzetű lakosság szlömösödésével (gettósodásával) hozhatók összefüggésbe.

Célkitűzés

A tanulmány a vidéki térségek általános helyzetéből kiindulva a hazai vidéki térségek jellemző társadalmi helyzetét és főbb problémáit próbálja összefoglalni, elemezni.

Anyag és módszer

Az elemzés a vonatkozó szakirodalomra, uniós és magyar tervezési dokumentumokra, valamint szekunder adatokra támaszkodik.

Eredmények

Magyarország vidéki területei hasonló folyamatokat mutatnak, mint amelyeket az OECD és az EU elemzései is felvázolnak. A fejlettebb területekhez, nagyobb centrumokhoz, városokhoz, a globális gazdasághoz közelebb lévő területek jellemzően kedvezőbb gazdasági-, társadalmi tendenciákkal jellemezhetők, míg a nehezebben megközelíthető, periférikus helyzetben lévő vidéki térségek esetén egyre fokozódó területi különbségekről beszélhetünk.

Következtetés

A vidékbiztonság talán egyik legfontosabb pillérét képezik a társadalmi aspektusok. Ebben a megközelítésben ezen tényezők fejlesztése, a vidék társadalmi problémáinak enyhítése a vidékbiztonság kialakításának egyik fontos alapja lehet. Természetesen ez nem képzelhető el komplex szemlélet, a gazdasági-, kulturális-, környezeti szempontokat is figyelembe vevő fejlesztési politika nélkül.

6.3.13.2. Vidéki foglalkoztatás, mint a vidék gazdasági biztonságának alapja (RITTER 2018)

Bevezetés

A vidék biztonságának egyik kulcsterülete a gazdasági tér, és ezen belül is a foglalkoztatás, mint a megélhetés forrása. Ugyanakkor a korábbi évtizedek során a vidékbiztonságot meghatározó alapvető befolyásoló tényezők és folyamatok jelentősen megváltoztak. Ennek egyik legszembetűnőbb eredménye, hogy a vidékgazdaság már nem az agrárium kizárólagosságával jellemezhető, miközben az ágazat foglalkoztatásban betöltött szerepe jelentősen csökkent.

Célkitűzés

A tanulmány a vidéki foglalkoztatás oldaláról próbálja feltérképezni a vidéki térségek versenyképességének a vidékbiztonság átfogó kategóriájához való hozzájárulását.

Anyag és módszer

A tanulmányhoz a szakirodalmon kívül elsősorban a vonatkozó Uniós és hazai szakpolitikai elemzések adnak alapot, valamint a rendelkezésre álló – KSH által gyűjtött – releváns szekunder adatok elemzése.

Eredmények

Magyarországon – a szakirodalom és a saját vizsgálatok alapján is – úgy tűnik, a vidéki térségek nagy része, döntően a nagyobb centrumoktól távolabbi, városiányos, illetve mezőgazdasági jellegű kistérségek, elsősorban alacsony versenyképességgel jellemezhetők.

Következtetés

A vidék gazdasági biztonságának, és ezáltal az összes többi pillérének meghatározója, kifejezője az érintett térségek versenyképességének alakulása. A vidéki foglalkoztatás serkentése fentiekből kiindulva alapvető feltétele a vidékbiztonság megteremtésének.

6.3.13.3. A vidékgazdaság foglalkoztatási szerkezete Magyarországon (RITTER 2018)

Bevezetés

A versenyképesség és a foglalkoztatás szorosan kapcsolódik a területi folyamatok elemzésekor, és ez hatással van a vidéki térségek helyzetére is. Ebben a mezőgazdasági foglalkoztatásnak sajátosságánál fogva különleges szerepe van. Ugyanakkor a vidékgazdaság már nem az agrárium kizárólagosságával, vagy kizárólagos dominanciájával jellemezhető.

Célkitűzés

A tanulmány célja röviden felvillantani a vidék, a foglalkoztatás és az agrárium versenyképességi összefüggéseit, valamint a foglalkoztatás aktuális trendjei között röviden bemutatni a vidéki térségek foglalkoztatási szerkezetét.

Anyag és módszer

A bemutatott kutatás legfontosabb eszköze a vonatkozó statisztikai adatok város-vidék kategóriák, illetve településcsoportok szerinti bemutatása.

Eredmények

A vidéki térségek átlagosan alacsony versenyképességét döntően befolyásolja az érintett térségek rosszabb foglalkoztatása, melynek okaként sok esetben – elsősorban a periférikus, illetve korábban a jelentős mértékben az agrárium foglalkoztatási szerepére támaszkodó vidéki térségekben – a mezőgazdaság visszaszorulása érhető tetten.

Következtetés

A mezőgazdaságnak és a vidéknek tulajdonított egyedi versenyelőnyök – mint a multifunkcionalitás, illetve a környezeti elemeknek, a természeti tőkének a területi versenyképességre gyakorolt hatása – ellenére, a legfontosabb feladat az elmaradott, hátrányos helyzetű, vidéki területek fejlődésének, foglalkoztatási helyzetének elősegítése.

6.3.13.4. A vidékbiztonság vidékgazdasági alapjai (RITTER 2018)

Bevezetés

A vidékbiztonság alapja a vidékgazdaság, mely fogalom igen komplex folyamatokat és jelenségeket fed le. A vidékbiztonságot meghatározó alapvető befolyásoló tényezők és folyamatok jelentősen megváltoztak, és végső soron a vidékgazdaságot és a vidéki térségek folyamatait is a globális gazdaság feltételrendszerei közt kell értelmezni.

Célkitűzés

A monográfia célja, hogy a globalizáció, és ennek következtében a területi politikák megváltozásának vidéki térségeket (is) érintő hatásait összefoglalja, miközben kiemeli a vidékgazdaság fogalmának, jellemzőinek lényegét, csoportosítja a vidékgazdaság főbb erőforrásait, és rövid jellemzést ad a vidékgazdaság állapotáról hazánk vonatkozásában.

Anyag és módszer

A monográfia a szakirodalmon kívül elsősorban a vonatkozó nemzetközi és hazai szakpolitikai elemzésekre, valamint a releváns statisztikai adatok feldolgozására alapoz.

Eredmények

A vidéki térségek különböző fejlődési pályái és eltérő gazdasági teljesítménye mögött a globális erők és az azokra adott lokális válaszok kölcsönhatása áll. A globális kihívásokra a vidékgazdaságok másként reagálnak, ami a vidéki térségek mozaikosságához és sokszínűségéhez vezet. Mindez szükségessé teszi azon belső tényezők számbavételét és vizsgálatát, amelyek meghatározó szerepet játszanak a vidéki térségek alkalmazkodási folyamatában.

Következtetés

Összességében megállapítható, hogy az alkalmazkodóképesség egyben a versenyképességet is jelenti, és fordítva is igaz, amelyik térség, lokális vidékgazdaság tud alkalmazkodni a változó globális feltételekhez, az versenyképes lehet a területi versenyben. Ebben a megközelítésben tehát a vidékbiztonság szoros összefüggésbe hozható a versenyképesség fogalmakörével.

Eredménytermékei milyen hatást gyakorolnak a vidék versenyképességének növelésére?

Összességében megállapítható, hogy az alkalmazkodóképesség egyben a versenyképességet is jelenti, és fordítva is igaz, hogy amelyik térség, lokális vidékgazdaság tud alkalmazkodni a változó globális feltételekhez, az versenyképes lehet a területi versenyben. Ebben a megközelítésben tehát a vidékbiztonság szoros összefüggésbe hozható a versenyképesség fogalmakörével.

Az elemzések eredményeit összevetve általánosságban megállapítható, hogy a hazai vidéki (vagy vidékies) kistérségek túlnyomórészt a gyenge versenyképességű térségek közé tartoznak, és ez, a hosszabb távra kiterjedő vizsgálatok alapján tartósan jellemzi ezeket a területeket. A versenyképesség hiánya határozott összefüggésbe hozható az aprófalvak és a társadalmilag, gazdaságilag szegregálódó humán erőforrás (kiemelten a roma lakosság) eloszlásával, illetve gyakran a mezőgazdaság foglalkoztatási szerepének csökkenésével.

A mezőgazdaságnak és a vidéknek tulajdonított egyedi versenyelőnyök – mint a multifunkcionalitás, illetve a környezeti elemeknek, a természeti tőkének a területi versenyképességre gyakorolt hatása – ellenére, a legfontosabb feladat az elmaradott, hátrányos helyzetű, vidéki területek fejlődésének, foglalkoztatási helyzetének elősegítése.

A vidék gazdasági biztonságának, és ezáltal az összes többi pillérének meghatározója, kifejezője az érintett térségek versenyképességének alakulása. Az eredménytermékek fő hatása lehet, hogy felhívja a figyelmet arra, hogy a vidéki foglalkoztatás serkentése fentiekből kiindulva alapvető feltétele a vidékbiztonság megteremtésének.

6.3.14. Vidéki tér biztonsági aspektusai

6.3.14.1. Az individuum biztonsága vidéki térben (JANKOVICS 2018)

Bevezetés

A *komplex biztonság* nem a „köz” biztonsága, hanem a személy biztonsága, személyes jog, amely a társadalmi létből fakadó általános elvárás. Az individuum biztonsága tehát az élet különböző területein létező jelenségek bonyolult szempontrendszerében vizsgálható, mely társadalmi igény „szolgáltatásban” az államnak alapvető szerepe van. A téma mutatja, hogy a jó kormányzás fejlesztéséhez elengedhetetlen a társadalmi lét legkisebb egységének az individuum biztonságérzetének vizsgálata.

Célkitűzés

Jelen tanulmányt az individuuum szemszögéből tekintett vidéki biztonság egyes, főbb dimenzióinak elemzésére szántam. A kitekintés közel sem terjedhetett ki a biztonságnak a vidéki térben létező valamennyi aspektusára, de mindenképpen alkalmas arra, hogy a téma kibontására kedvet érzőket további gondolkodásra sarkallja.

Anyag és módszer

A kutatási eredménytermék módszere a dokumentumelemzés és az ebből levonható összefüggések vizsgálata.

Eredmények

Az individuuum a vidéki térben akkor érzi biztonságban magát, ha a vidék adta életörömök az általános életminőségét oly mértékben kompenzálják, hogy a biztonság egyes szegmensének volumenében megalkuszik azért, hogy összességében az önön maga által elvárt biztonságban érezze magát. A komplex biztonság az egyéni jólét, az esélyegyenlőség, az igazságosság és a társadalmi egyetértés támogatása jegyében érvényesülhet.

Következtetés

Az individuuum szemszögéből tekintett vidéki biztonság egyes, főbb dimenzióinak elemzése rávilágított arra, hogy a biztonságnak a vidéki térben létező valamennyi aspektusa, az azok mélyebb rétegeiben meghúzódó összefüggések, jelenségek cizellált elemzése elengedhetetlen a gazdasági, társadalompolitikai kormányzati döntések megvalósításához.

6.3.14.2. Vidékbiztonság törvényi-szervezeti rendszere (JANKOVICS 2018)

Bevezetés

A vidékbiztonság törvényi-szervezeti rendszerének megértéséhez elengedhetetlen a biztonság és vidék fogalmak definiálása, a település kultúra fejlődésének bemutatása. A magyar vidékkép összetett, hasonlóan más európai országokéhoz. A legfőbb cél azon változás elindítása, mely a magyar vidékkép kettőségét igyekszik feloldani. Ennek egyik jelentős lépése lehet egy modern, a vidéki élethelyzetet figyelembe vevő szervezeti, szakigazgatási, informatikai rendszer kiépítése és működtetése, mely egyértelműen állami szerepvállalás.

Célkitűzés

Jelen tanulmány keretein belül nem a jogi szabályozás szerinti közigazgatás felvázolása volt a cél. Arra kíván rámutatni, hogy milyen fejlődési irányok határozták és határozhatják meg a vidék biztonságának szempontjait.

Anyag és módszer

A kutatási eredménytermék módszere a dokumentumelemzés és az ebből levonható összefüggések vizsgálata.

Eredmények

Jelen tanulmány arra utal, hogy a legfőbb cél azon változás elindítása, mely a magyar vidékkép kettőségét igyekszik feloldani. Ennek egyik jelentős lépése lehet egy modern, a vidéki élethelyzetet figyelembe vevő szervezeti, szakigazgatási, informatikai rendszer kiépítése és működtetése. Az ebben segítséget nyújtó vidékbiztonsági szakirányú szakirányítók képzése és foglalkoztatása egy komoly, emberekhez „lenyúló” pillér lehet.

Következtetés

A magyar vidékkép összetett, hasonlóan más európai országokéhoz. A magyar vidékkép kettős, van egy idilli és egy meglehetősen kritikai oldala. Az idilli vidékképben a falu és a paraszti kultúra, mint a nemzeti kultúra letéteményese, alapja, hordozója jelenik meg. A kritikai vidékképben pedig a vidék állapotának és a vidéken élők életkörülményeinek problémáján, a modernizáció szükségességén van a hangsúly.

6.3.14.3. Vidéktámogatási stratégia-támogatási rendszerek (JANKOVICS 2018)

Bevezetés

A Nemzeti Vidékstratégia 2012-2020 az eddig követett agár- és vidékpolitikákhoz képest megközelítésében is újszerű. Újszerű, mert integrált vidékfejlesztési politikát tűz ki célul, mert a családi gazdaságok fejlesztésének ad elsőbbséget, és mert a monokultúrás tömegtermelés helyett a minőségi, mozaikos, a környezet- és tájgazdálkodási szempontokat szem előtt tartó mezőgazdaságot részesíti előnyben. A vidék és a vidéken élők biztonságához, stabil megélhetéséhez, az ottani érvényesüléshez a gondoskodó állam nem hagyatkozik az ott élők saját erejére, hanem különböző térség- és gazdaságfejlesztési programokon keresztül is igyekszik számukra segítséget nyújtani.

Céltűzés

Tanulmány abból a feltevésből indul ki, hogy a vidékfejlesztési stratégia szükségessége abból a felismerésből ered, miszerint a magyar agrárgazdaság versenyképessége nem javult, belső strukturális feszültségekkel terhelt, erőforrásait (természeti és humán) lehetőségeihez képest alacsony szinten használja ki, olykor megalázott, tehetetlenül vergődő helyzetben van, s a magyar agráriumot évtizedek óta régi és új ellentmondások terhelik, melyek görcsös csomópontjait valós feszültségek táplálják.

Anyag és módszer

A kutatási eredménytermék módszere a dokumentumelemzés és az ebből levonható összefüggések vizsgálata, segítségül hívva a hazai és a nemzetközi statisztikai adatbázisok rendszereit.

Eredmények

A vidéki életfeltételek jelentős romlásának, a mezőgazdaság további hanyatlásának, a „dél-amerikanizálódási” folyamat megállításának érdekében gyors és alapvető gazdaság- és társadalompolitikai fordulatra volt szükség. Ezt a célt szolgálja a korábban hiányzó Nemzeti Vidékstratégia, amely – tervei szerint – hosszú távú jövőképet, világos alapelveket, valamint cselekvési programokat határoz meg a mezőgazdaság, a vidék és a gazdatársadalom újra-élesztésére.

Következtetés

A vidéki területek kiüresedését előidéző folyamatokat a 2007-2013 között tapasztalt forrásarányok nem képesek ellensúlyozni. Az új programozási időszakban biztosítani kell azt, hogy a vidéki területek a lakosságárányukat meghaladó arányban részesüljenek a fejlesztési forrásokból, és biztosítani kell a vidéki önkormányzatok, vállalkozások mentorálását a fejlesztések előkészítése, megvalósítása során.

Eredménytermékei milyen hatást gyakorolnak a vidék versenyképességének növelésére?

A szerző eredménytermékei hozzájárulnak a vidék gazdasági egységeinek felismeréséhez, azok versenyképessége támogatási rendszerének javításához, az ennek elősegítését célzó humántámogatási képzés (vidékbiztonsági szakirányú szakirányító) elindításához és fejlesztéséhez. Eredményei rámutatnak a jó kormányzás területfejlesztési küldetésére, a térségi sajátosságoknak és szükségleteknek megfelelő, térségre szabott (elsődlegesen) gazdasági fejlesztések, valamint a térségek belső erőforrásaira építkező, azokat kibontakoztató (elsődlegesen) gazdasági fejlesztések szükségességére. Ennek keretében hozzájárulhat a területi különbségek csökkentéséhez, a vidéki térségek fejlesztéséhez, város-vidék kapcsolatok erősítéséhez, a társadalmi-gazdasági szempontból leszakadó térségek fejlesztéséhez.

6.3.15. Zárt anyagáramok hatása

6.3.15.1. A zárt anyagáramok hatása a vidék fenntarthatóságára (HORVÁTH 2018)

Bevezetés

A vidéki lakosság sebezhetőségéhez részben hozzájárul az önfenntartó képességének a hiánya. Ez a jelenség egyáltalán nem volt jellemző a 200 évvel ezelőtti vidéki társadalmakra. Az akkori paraszti társadalmak egyik fő vonása az volt, hogy képesek voltak fenntartani magukat.

Célkitűzés

Jelen tanulmány fő célja annak a bizonyítása, hogy a vidéki öngondoskodás visszaszorulásának egyik fő kiváltója az iparosodás folyamata volt.

Anyag és módszer

A tanulmány egy átfogó irodalmi elemzést nyújt az ipari folyamatok társadalmi hatásairól és bemutat egy új nézőpontot annak megítélésével kapcsolatban.

Eredmények

A feldolgozott irodalomból láthatóvá vált, hogy az ipari forradalom során a gépekre való támaszkodás magával hozott bizonyos mellékhatásokat. Az emberek e technológiáknak köszönhetően elvesztették kétféle képességeik egy részét. A háttérben közben az is megfigyelhető volt, hogy a fejlődéshez szükséges termelés mindig véges erőforrásokon keresztül valósult meg. Ez egyben azzal járt, hogy a kimerülő erőforrásokat birtokló vállalatok így a maguk feltételei szerint szolgáltathattak energiát.

Következtetés

Kijelenthető, hogy a központosított (energia és ipari) termelési rendszerek hozzájárultak a társadalom függőségének kialakulásához – főként a vidéki területek esetében. Továbbá, az elemzés eredményei alapján az állítható, hogy az ipari forradalom következő szakasza hozzásegítheti az embereket az önfenntartó képességük visszanyeréséhez.

6.3.15.2. A helyi termelési rendszerek szerepe a fenntartható fogyasztói magatartás megalapozásában (HORVÁTH 2018)

Bevezetés

Jelen tanulmány témájául az anyagáramok szerepe szolgál a helyi és globális termelési rendszerekben. Ennek a megismeréséhez az elemzés először azzal foglalkozik, hogy a föld lakosságának növekedése hogyan vezetett a globalizált termeléshez és járult hozzá ezen keresztül a jóléti különbségek kialakulásához.

Célkitűzés

A kutatás fókuszpontjában a globalizáció alatt lezajló társadalmi-gazdasági folyamatok állnak, melyeket az erőforrás gazdálkodás szempontjából vizsgál. Azt az állítást járja körül, miszerint az üzleti viszonyok és a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatok az elmúlt 100-150 évben a területi konfliktusok fölé nőttek.

Anyag és módszer

A cikk lényeges tudományos forrásokat vonultat fel a hipotézis alátámasztására és felhívja a figyelmet az erőforrás felhasználás átláthatóságának a fontosságára.

Eredmények és következtetések

Az eredmények alapján felmerülnek olyan külkereskedelmet szabályozó adók, melyek a jelenkor politikai trendjeiben is megjelentek. Azonban fontos leszögezni, hogy ezek az adózási mechanizmusok csak akkor szolgálhatják a gazdaság mellett a környezet értékeit, ha azok pontosabb erőforrás értékelésen alapszanak. A helyi gazdaság támogatásán túl a helyi piacok jelentősen hozzájárulnak az erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodáshoz.

6.3.15.3. Társadalmi átalakulás a fenntartható anyagáramok irányába (HORVÁTH 2018)

Bevezetés

A környezetvédelem területén jelenleg is használt tudatos fogyasztás fogalma sok esetben megtévesztő lehet. Bár korábban fontos szerepet játszott benne a fogyasztás elutasítása, a kapitalizmus ezt az attitűdöt egy újabb fogyasztói profillá alakította. A piacokon megjelentek a „zöld” termékek és szolgáltatások, melyek a megnyugvás érzését kölcsönözték fogyasztóik számára. A tudatosság azonban nem a megvásárolt termékek címkéin alapszik, hanem azon, hogy a felesleges termékek fogyasztása eleve nem történik meg.

Célkitűzés

A tanulmány célja, hogy megvizsgálja a tömegtermelés és fogyasztás ördögi körének lehetséges beavatkozási pontjait.

Anyag és módszer

Az alábbi tanulmány a témában megjelent, jelentős mennyiségű tudományos irodalom elemzésén alapszik.

Eredmények és következtetések

A kereskedelmi szereplők általában nyitottabbak az általuk termelt hulladék leredukálására vagy újszerű hasznosítására, ha azzal költségeiket is csökkenthetik. Ez azonban nem mondható el a fogyasztókról. Az ő attitűdjük akkor is komoly gondot jelentene, ha a termelési anyagáramokat sikerülne fenntarthatóbbá tenni.

6.3.15.4. Fenntartható termelési rendszerek jó gyakorlatainak alkalmazási lehetőségei a magyar vidéki környezetben – egy energiatermelési üzleti modell esettanulmánya (HORVÁTH 2018)

Bevezetés

A tanulmány egy olyan üzleti modellt mutat be, mely hozzájárulhat az emberek önfenntartásának segítéséhez az energiatermelés területén. A társadalom számára jelenleg a döntéshozók és vállalatok határozzák meg az általuk használt energia forrását és árát. Bár a megújuló energiák egyre népszerűbbek, sajnos nem mindenki képes alkalmazni őket.

Célkitűzés

A kutatás célja egy olyan üzleti modell leírása, amely megoldást szolgál erre a problémára és lefordítható az eltérő gazdasági berendezkedésekre.

Anyag és módszer

A bemutatott üzleti modell a holland üzleti körülmények alapján került kidolgozásra, mint helyi zöld vállalkozás. A tanulmány szándékosan kerüli az eredeti üzleti terv részletes leírását, és főként az alapkoncepciót mutatja be egy üzleti modellezési módszer szabályain keresztül.

Eredmények és következtetések

Az üzleti modellezés során alkalmazott megközelítés lehetőséget nyújt a vállalkozók számára a modell eltérő körülmények közötti alkalmazására. Akár a magyar vidéki környezetben. A tanulmány rávilágít az egyes társadalmi csoportok szükségletei közötti kapcsolatra, melyeken keresztül egymás segítségére lehetnek. Az egyik oldalról láthatók azok a helyi közösségek, melyek független energiatermelést szeretnének folytatni. Másrésztől, az ő támogatóik lehetnek olyanok is, akik társadalmi célú befektetéseket szeretnének megvalósítani.

6.3.15.5. A zárt anyagáramú vidéki termelési rendszerek alkalmazhatósága Magyarországon (HORVÁTH 2018)

Bevezetés

Mindössze pár generációval ezelőtt az emberek gondolkodása merőben eltért a maitól. A lakosság valamilyen módon gondoskodott az erőforrások körforgásáról, ahogyan az a természeti rendszerekben is történik. Ezzel szemben alakult ki az ipari fejlődés során az úgynevezett „lineáris” gazdaság szemlélet. E rendszer úgy fokozza az erőforrások felhasználását, hogy a másik oldalon nem gondoskodik azok visszapótlásáról.

Célkitűzés

Ezekre a folyamatokra reflektálva, jelen tanulmányban központi szerepet kap a főáramú gazdaság szemlélet el-lentmondásainak tárgyalása. Célja, hogy bemutassa azt a gazdasági anomáliák, társadalmi egyensúlytalanságok és környezeti degradáció övezte utat, amely életre hívta a körforgásos gazdaságot. Majd a társadalom azon része kerül megvilágításba, aki a legnagyobb elszenvedője e folyamatoknak, a vidéki lakosság.

Anyag és módszer

A monográfia a témában megjelent, jelentős mennyiségű tudományos irodalom feldolgozásán alapszik.

Eredmények és következtetések

A tanulmány központjában álló körforgásos gazdaság tudománytörténeti áttekintéséből látható volt, hogy alapvetően nem egy embertől idegen kezdeményezésről van szó, hanem az emberi életvitel elfeledett alapelveit eleveníti fel. A megvalósításához szükséges gazdasági folyamatnak üzleti modellek felvázolásával kell kezdődnie, melyek keretrendszert nyújtanak a gyakorlati alkalmazáshoz.

Eredménytermékei milyen hatást gyakorolnak a vidék versenyképességének növelésére?

Az eredménytermékek főként arra a globális válsághelyzetre fókuszáltak, amely a fenntarthatóság gazdasági, társadalmi és környezeti pillére között alakult ki. Az első preferálása ugyanis sokáig élvezett kiemelt szerepet a fejlesztési stratégiák kialakításában. Ennek oka, hogy sokáig a gazdaságközpontú növekedéstől várták a további két aspektus hosszú távú javulását. A gyakorlat azonban azt mutatta, hogy a gazdasági hasznok sokszor nem csak nélkülözik a társadalmi igényekkel és környezeti értékekkel való összefüggést, hanem ellentétes hatásokat eredményeznek velük kapcsolatban. A szerző által elvégzett kutatás arra koncentrált, hogy korunk egyik új gazdasági paradigmája (és európai uniós stratégiai célkitűzése), a körforgásos gazdaság gyakorlati megvalósítása miként szolgálhatja a hazai vidéki területen élők életkörülményeit. A körforgásos gazdaság alapvetően az erőforrások hatékony felhasználására és azok elvesztegetése helyett a termelésbe való visszaforgatásukra koncentrált. Az eredménytermékek azonban tudatosan igyekeztek kiemelni azokat a szempontokat, amelyek mentén e megközelítés nem csak a természeti értékek megőrzését, hanem a társadalom javát is szolgálhatja. A kutatómunka során létrejött eredménytermékeket, olyan döntéshozók figyelmébe ajánlja a szerző, akik a jövő fejlesztési kezdeményezései során valóban a társadalmi jólét növelését kívánják szem előtt tartani.

6.4 VIZSGÁLATI EREDMÉNYEK

Az előzőekben elemzett kutatási eredménytermékek egyértelműen hozzájárulnak a vidékbiztonsági ismeretrendszer egyes alkotóelemei tartalmának gazdagításához, tudományos vizsgálatához, a vidék versenyképességének növeléséhez.

A kutatások államcentrikus megközelítéssel hozzájárulhatnak a biztonság-kultúra fejlesztéséhez, az állam és polgárok biztonság-szemléletének emeléséhez, a vidék versenyképességének növeléséhez.

Az eredménytermékek rendszerbe foglalják és leírják a vidék biztonságának összetevőit, definiálják az állam és a vidékbiztonság kapcsolatrendszerét, jellemzőit, környezetét különös tekintettel a fizikai és a gazdasági biztonsági dimenziók kapcsolatára, melynek eredménye a biztonságos, élhető és versenyképes vidéki lét.

BEFEJEZÉS

A bevezető elején olvasható gondolatot Zrínyi Miklós (1620–1664) „Vitéz hadnagy” című munkájából idéztük:

„Az mely kapitány az földnek csínját nem tudja, keveset viszen végbe a maga szándékában... Egy árok, egy patak, egy szalma oka volt sokszor hadak veszedelmének: mennyivel inkább kell hát tudni a hegyeket, mint feküsznek, a mezőket, melyre szélednek, az erdőknek járását, a vizeknek folyását.”

Az idézett sorok jól bizonyítják, hogy a hadvezérnek ismernie, és a harc során fel is kell használnia a terep adta lehetőségeket. Ehhez pedig térképre is szüksége van. Ezen Zrínyi-idézetet metaforaként hívtuk segítségül a mű témájának kifejtéséhez. Véleményünk szerint a vidéki térrel szembeni kihívások, veszélyek, válságok és az azokra adható válaszok, valamint a vidékbiztonság tartalmának rendszerszemléletű ismerete alapvető követelmény a vidékfejlesztéssel foglalkozó felelős szakemberekkel szemben. Ezen ismeretek rendszerezése, továbbfejlesztése, széles körben történő terjesztése és tudományos igényű kutatása mindig aktuális, különösen Magyarország jelenlegi helyzetében

A szerzők a fentiek szellemében vizsgálták Magyarország biztonsági környezetét, a vidékbiztonságát fenyegető kihívásokat, a vidékbiztonság ismeretrendszerének kialakítását, a nemzetközi térben ható veszélyeket, a fizikai biztonság megteremtésének és megtartásának eszközeit, a versenyképességre ható kemény biztonsági kihívásokat. Továbbá javaslatokat dolgoztak ki a versenyképesség fokozásának egy lehetséges módjára, a vidékbiztonság ismeretrendszere egyes alkotóelemeinek vizsgálatára, valamint a vidékbiztonság ismeretrendszere tanulmányozási rendjére, egy vidékbiztonsági szabadegyetem létrehozására.

Összegzés: Véleményünk szerint az írásmű államcentrikus megközelítéssel hozzájárul a biztonság-kultúra fejlesztéséhez, az állam és polgárok biztonság-szemléletének emeléséhez, a vidék versenyképességének növeléséhez. Rendszerbe foglalja és leírja a vidék biztonságának összetevőit, definiálja az állam és a vidékbiztonság kapcsolatrendszerét, jellemzőit, környezetét. A mű bemutatja és bizonyítja, hogy a vidék versenyképességét az határozza meg, hogy az ország mennyire képesek olyan biztonsági környezetet teremteni, amelyben az egynek és a vállalkozások úgy állítanak elő nagy hozzáadott értéket, hogy közben a lakosság életszínvonala és életminősége is javul.

A mű alapoz a már meglévő kutatási eredményekre, a közel- és régmúlt kapcsolódó hazai és nemzetközi történéseinek feldolgozására.

A kutatások eredményeként összeálló tudástartalom megjelenhet mind a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, mind a Szent István Egyetem oktatásában, valamint az állami és nem állami szereplők képzésében, mint átadható differenciált tudástartalom.

FÜGGELÉK

Ezen függelék az alábbi részfejezeteket tartalmazza:

1. A KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15- 2016-00001 A JÓ KORMÁNYZÁST MEGALAPOZÓ KÖZSZOLGÁLAT-FEJLESZTÉS: vidék-biztonság, a biztonsági környezet hatása a vidék versenyképességére című államtudományi kutatóműhely pályázat kivonata

2. JAVASLAT A VIDÉKBIZTONSÁGI SZABADEGYETEM LÉTREHOZÁSÁRA

3. FOGALOMTÁR

1. A KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15- 2016-00001 A JÓ KORMÁNYZÁST MEGALAPOZÓ KÖZSZOLGÁLAT-FEJLESZTÉS: VIDÉKBIZTONSÁG, A BIZTONSÁGI KÖRNYEZET HATÁSA A VIDÉK VERSENYKÉPESSÉGÉRE CÍMŰ ÁLLAMTUDOMÁNYI KUTATÓMŰHELY PÁLYÁZAT KIVONATA

A pályázat lényege

Az Nemzeti Közzolgálati Egyetem és a Szent István Egyetem közös kutatásának eredménye, hogy kialakul a vidék-biztonsággal összefüggő komplex gondolkodásmód, tudatosság, kultúra és szervezeti keretek. A kutatás három fő területre osztható:

- A vidékbiztonság komplexitásának feltárása.
- Az összetevők egymásra hatásának, törvényszerűségeinek rendszerszemléletű meghatározása.
- A vidékbiztonsági tudatosság kialakításához szükséges tudástár, oktatási módszerek kidolgozása.
- A kutatóműhely a kutatást és eredményeit – összhangban a nemzetpolitikai célkitűzésekkel – egyes esetekben kiterjeszti a Kárpát-medence külhoni területeire is. A kutatás során prioritást élvez a fizikai és a gazdasági biztonság, a versenyképesség kapcsolatrendszere.

A pályázat jelentősége

- A pályázat államcentrikus megközelítéssel hozzájárul a biztonság-kultúra fejlesztéséhez, az állam és polgárok biztonság-szemléletének emeléséhez, a vidék versenyképességének növeléséhez.
- Rendszerbe foglalja és leírja a vidék biztonságának összetevőit, definiálja az állam és a vidékbiztonság kapcsolatrendszerét, jellemzőit, környezetét különös tekintettel a fizikai és a gazdasági biztonsági dimenziók kapcsolatára, melynek eredménye a biztonságos, élhető és versenyképes vidéki élettér.
- A kutatás alapoz a már meglévő kutatási eredményekre, a közel- és a régmúlt kapcsolódó hazai és nemzetközi történéseinek feldolgozására.
- A kutatások eredményeként összeálló tudástartalom megjelenik mindkét egyetem oktatásában, valamint az állami és nem állami szereplők képzésében, mint átadható differenciált tudástartalom.
- A kutatás során jelentős kutatói kapacitási integráció jön létre a két egyetem között.

A kutatás stratégia megalapozottsága

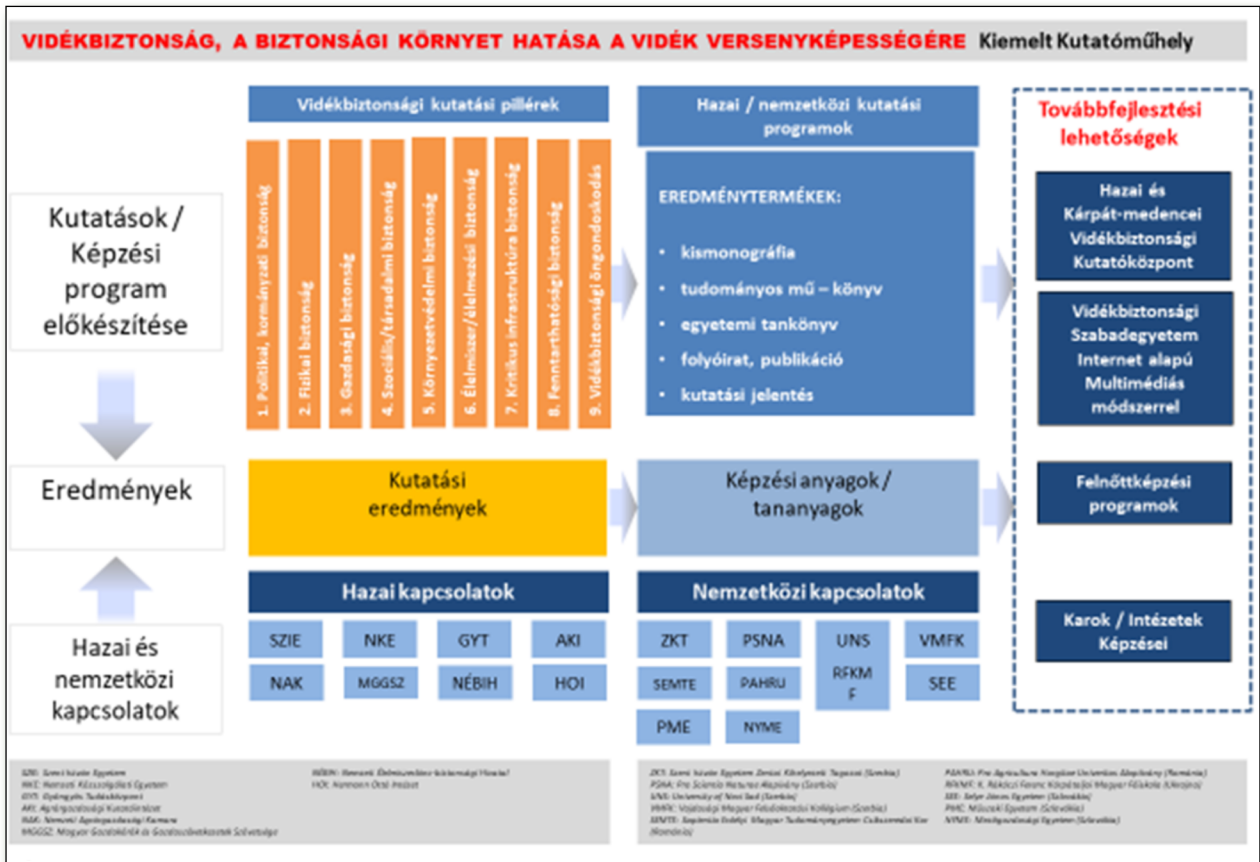
- Alaptörvény
- Nemzeti Biztonsági Stratégia
- Nemzeti Vidékstratégia
- Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia
- Nemzeti Katonai Stratégia
- Magyar Nemzetpolitika, a Nemzetpolitikai Stratégia Kerete
- Nemzeti Társadalmi Felzárkóztatási Stratégia
- Nemzeti Közszolgálati Egyetem IFT
- Szent István Egyetem IFT

A kutatás főbb irányai, pillérei

- Politikai-kormányzati
- Fizikai
- Gazdasági
- Szociális-társadalmi
- Környezeti-környezetvédelmi
- Élelmiszer-élelmezési
- Infrastruktúra
- Fenntarthatóság és megújulás
- Vidékbiztonsági öngondoskodás

A kutatás várt eredményei

- az Alaptörvény szellemében, a komplex biztonsági környezet elemzése és értékelése eredményeként javaslat-tétel az ágazati stratégiák, harmonizálására,
- a komplex vidékbiztonság rendszerével összefüggő gondolkodásmód, tudatosság, kultúra és szervezeti kere-tek megalapozása,
- a vidékbiztonsági tudatosság kialakításához szükséges tudástár, oktatási módszerek kidolgozása,
- a vidékbiztonsági tudástartalom differenciált disszeminációja, felsőoktatási portfólió bővítés,
- a külhoni Kárpát-medencei országokkal tudásmegosztás kialakítása és erősítése.



12. ábra: A kutatói munka folyamata.
 (Forrás: Szerkesztette: Boldizsár – Szilágyi, 2017)

2. JAVASLAT A VIDÉKBIZTONSÁGI SZABADEGYETEM LÉTREHOZÁSÁRA

Bevezetés

Ezen javaslat célja, egy olyan virtuális multimédiás módszer alapján működő vidékfejlesztési szabadegyetem koncepciójának kidolgozása, amely elősegíti a vidékbiztonság ismeretrendszerének tanulmányozását, valamint az NKE és a SZIE Intézmény Fejlesztési Tervben meghatározott fő feladatok végrehajtását, különösen a Szent István Egyetem meghatározó jelentőségű Kárpát-medencei Tudásközponttá válását.

A jelen tanulmány a projektötlet szintjén tesz ajánlást *egy virtuális multimédiás módszer alapján működő vidékfejlesztési szabadegyetem koncepciójának kidolgozására*. A projekt-javaslat szükséges mértékben történő részletezése a kellő érdeklődés esetén történik meg.

A projektötlet alapvetései

a) Az Intézmény Fejlesztési Tervről:

A *Szent István Egyetem Intézmény Fejlesztési Terve* (SZIE IFT-2016) szerint a 2016-2020 évre tervezett jelentősebb feladatok a következők:

- meghatározó jelentőségű Kárpát-medencei Tudásközponttá válás,
- agrárprofilú felsőoktatási és kutatási versenyelőnyünk növelése,
- Gyöngy Tudásközpont létrehozása és az agrárágazat működésébe integrálása,
- Felsőoktatási és Ipari Együtműködési Központ (FIEK) megalapítása,
- döntéstámogató rendszerek egységesítése: NEPTUN alapú SAP gazdasági (+HR) modul bevezetése,
- hatékony szervezeti és működési rend kidolgozása a csatlakozó szervezeti egységekkel együttműködve,
- európai színvonalú Campus kialakítása,
- az egyetem hatékonyabb működése érdekében a központi koordináció erősítése.



13. ábra: A Szent István Egyetem, mint tudásközpont.
(Forrás: Szent István Egyetem Intézményfejlesztési Terv- 2016)

A fentieknek megfelelően a tanulmány célja, egy olyan *virtuális multimédiás módszer* alapján működő vidékfejlesztési szabadegyetem koncepciójának kidolgozása, amely elősegíti a SZIE IFT-ben meghatározott fő feladatok végrehajtását, különösen a Szent István Egyetem meghatározó jelentőségű Kárpát-medencei Tudásközponttá válását.

b) A szabadegyetemről:

Tanulmányozott szabadegyetemek:

- SZINTÉZIS SZABADEGYETEM
- LUDOVIKA SZABADEGYETEM
- SZABADEGYETEM – KODOLÁNYI JÁNOS FŐISKOLA
- KIRKO EZOTERIKUS SZABADEGYETEM
- KOMMUNIKÁCIÓS SZABADEGYETEM
- SZENT KORONA SZABADEGYETEM
- SZENT ISTVÁN KIRÁLY INTELMEI IMRE HERCEGHEZ
- SZABADEGYETEM – SZEGED
- JÓZSEF ATTILA SZABADEGYETEMEN
- BŰNMEGELŐZÉSI SZABADEGYETEM
- MÚZEUMI SZABADEGYETEM

A szabadegyetemek jellemzői:

- a hallgatók mellett a szélesebb közönségnek is áttekintést kíván adni az egyetemeken folyó kutatásokról, a tudományos életről, közérthető módon mutatva be az egyes hivatásrendek (karok) és intézetek specifikus és interdiszciplináris szakterületeit. A tantárgyat felvevő hallgatók automatikusan bekerülnek az előadásokat látogatók névjegyzékébe,
- a szabadegyetemek előadásainak témái szerteágazók, szemeszterenként változók,
- a szabadegyetemek előadásai alapvetően minden érdeklődő számára nyitottak, középiskolai tanárokat, diákokat és szüleiket egyaránt szeretettel várják a szervezők,
- zömében a felsőoktatási intézmények hallgatói – meghatározott létszám, illetve feltételek mellett – felvehetik általánosan művelő tárgyként a szabadegyetemet (LUDOVIKA SZABADEGYETEM, SZABADEGYETEM – KODOLÁNYI JÁNOS FŐISKOLA),
- A tárgy felvételének nincs előfeltétele. A teljesítésért általában 3 kredit jár.

c) A Virtuális, multimédiás módszerről:

Az Internet alapú online virtuális, multimédiás távoktatás olyan módszer, mely kiegészítheti, vagy helyettesítheti az egy időben, egy helyen, frontálisan folyó hagyományos oktatást.

Az online távoktatás egyfelől lehetőséget biztosít az időbeli, térbeli korlátok megszüntetésére, másrészt előre lépést jelent a garantált minőségű oktatási szolgáltatás-nyújtás felé.

A virtuális, multimédiás képzés előnyei:

- időbeli és térbeli korlátok megszűnése az önálló távtanulással, a hallgatóknak rugalmas időbeosztást biztosítva,
- teljes képzési kurzusok moduláris/akkreditált szervezése,
- garantált egyenletes és magas színvonalú oktatás: a számítógép, mint oktató nem fárad el, ugyanolyan türelmes, megértő és mindig kész segíteni a feladat megoldásban a legjobb oktató vagy oktató csapatok tudása alapján,
- egyénre szabott oktatás lehetőségének biztosítása, egyedi követelményekkel, módszerekkel, határidőkkel és eszközökkel.

Javaslat Vidékbiztonsági Szabadegyetem létrehozására

A tervezett koncepció kidolgozása során javaslatot teszek a Szabadegyetem működési modelljére; a Szabadegyetem előadásainak javasolt témaköreire; a Szabadegyetem előadásai, mint egy lehetséges egyetemi „C Tantárgy” létrehozására; a Szabadegyetem mint „Kárpát-medencei” ismeretterjesztő programra, valamint a Szabadegyetem előadásai, mint a Szent István Egyetem „PR – marketing tevékenységét elősegítő program”-ra.

A Szent István Egyetem karai és határon túli együttműködő partnerei				
MAGYARORSZÁG	SZERBIA	ROMÁNIA	UKRAJNA	SZLOVÁKIA
BUDAPEST	ZENTA	MAROSVÁSÁRHELY	BEREGSZÁSZ	KOMÁROM
<ul style="list-style-type: none"> • SZIE - Élelmiszertudományi Kar • SZIE - Kertészettudományi Kar • SZIE - Tájékoztató és Településtervezési Kar • SZIE - Ybl Miklós Építéstudományi Kar 	<ul style="list-style-type: none"> • Zentai kihelyezett tagozat • Pro Scientia Naturae Alapítvány 	<ul style="list-style-type: none"> • Sapientia EMTE Marosvásárhelyi Kar 	<ul style="list-style-type: none"> • Il. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola 	<ul style="list-style-type: none"> • Selye János Egyetem
	ÚVIDÉK	CSÍKSZEREDA		POZSONY
	<ul style="list-style-type: none"> • University of Novi Sad 	<ul style="list-style-type: none"> • Sapientia EMTE Csíkszeredai Kar • Pro Agricultura Harghitae Universitas Alapítvány 		<ul style="list-style-type: none"> • Műszaki Egyetem
	SZABADKA			NYITRA
GÖDÖLLŐ	<ul style="list-style-type: none"> • Vajdasági Magyar Felsőoktatási Kollégium 			<ul style="list-style-type: none"> • Mezőgazdasági Egyetem
<ul style="list-style-type: none"> • SZIE - Gépészmérnöki Kar • SZIE - Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar • SZIE - Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar 				
BÉKÉSCSABA-GYULA-SZARVAS				
<ul style="list-style-type: none"> • SZIE - Gazdasági- Agrár és Egészségtudományi Kar 				
GYÖNGYÖS				
<ul style="list-style-type: none"> • Gyöngy Tudásközpont 				

14. ábra: A Szent István Egyetem karai és külhoni együttműködő partnerei.

(Forrás: szerkesztette: Szilágyi, 2017)

a) A Szabadegyetem előadásainak javasolt témakörei:

A Szabadegyetem előadásainak fő témakörei a Szent István Egyetem agrár – és vidékfejlesztési profiljához illeszkedően – az Intézmény Fejlesztési Tervben – megfogalmazott, a karok jövőképeinek megfelelő K+F+I főtevékenységi irányait ölelik fel, amelyek az alábbiak:

- élelmiszerbiztonság,
- fenntartható, környezetkímélő, egészséges élelmiszer alapanyagot biztosító mezőgazdasági technológiák,
- megújuló energiaforrások hasznosítása, energiatakarékos technológiák fejlesztése,
- fenntartható fejlődés megvalósítása az agrárgazdaságban és a vidékpolitikában,
- határmentiséggel összefüggő komplex társadalmi és gazdasági kutatások,
- környezet egészségügy és egészségipar,
- természeti erőforrásokkal való ésszerű gazdálkodás,
- természetes és épített környezet tervezése, kivitelezése és biztonságos fenntartása.

A Szabadegyetem előadásainak fő témakörei szerteágazók, szemeszterenként azonban minden fő témából 2-2 aktuális téma előadását hirdetjük meg, amelyek szemeszterenként változók.

b) A szabadegyetem előadásai, mint egy lehetséges egyetemi „C tantárgy” témakörei:

A Tantárgy felvétele:

A SZIE minden hallgatója felveheti a szabadegyetemi előadások kurzusait a meghatározott létszám, illetve feltételek mellett. A kurzusra jelentkezhetnek azok a hallgatók, akiknek:

a) Az adott félévben a tantervi hálójukban szabadon választható tárgyat kell teljesíteni, továbbá azok, akiknek

b) Az adott félévben nincs szabadon választható tárgyak a tantárgyi hálójuk szerint, de:

- előre szeretnék szabadon választható tárgyat teljesíteni,
- korábbi, elmaradt szabadon választható tárgyat akarnak ezzel pótolni,
- plusz kreditért szeretnék tárgyat felvenni.

A tárgy felvételének nincs előfeltétele. A teljesítésért 3 kredit jár.

A Neptun rendszeren keresztül mindenki a saját szakjának megfelelő, meghirdetett időpontban tud jelentkezni díjmentesen. A jelentkezési felhívásban *megadott e-mail címen* csak azoknak a jelentkezését várjuk és fogadjuk el, akik a Neptun rendszerben nem tudják a Targyat fölvenni, mert az adott félévben az nincs számukra meghirdetve. Ebben az esetben meg kell adniuk pontosan a nevüket, Neptun kódjukat, képzési kódjukat (például 20ABCDEF). A Targyat részükre a szorgalmi időszak folyamán az intézmény fogja felvenni.

A tantárgy teljesítése:

A Szabadegyetem előadásai Internet alapú online virtuális, multimédiás távoktatási módszerrel valósul meg. A kurzusra jelentkezett hallgatók az előadásokat a meghirdetés helyszínén – a meghatározott létszám, illetve feltételek mellett – személyesen is meghallgathatják, ahol találkozhatnak az előadóval, kérdéseket tehetnek fel. Az előadások alapvetően elméleti jellegűek, ezért a személyes jelenlét nem kötelező. Az előadásokat és a felkészülési kérdéseket a SZIE HONLAPJÁN jelentetjük meg az alábbi minta alapján (Ludovika Szabadegyetem):

Előadások (minta)



2016. november 17.:

Dr. Resperger István egyetemi docens:
Forrongó világ, nemzetbiztonsági fenyegetések 2030-ig

Az előadás a megváltozott biztonsági környezetünk forrongó pontjait mutatja be, sajátos biztonsági és nemzetbiztonsági megközelítéssel. Előkerülnek a kihívások, kockázatok és fenyegetések fogalmai; az extrém terrorizmus és az aszimmetrikus, hibrid hadviselés jellemzőit pedig a demográfiai problémák és a migráció vonalkozásában dolgozza fel. A biztonságot fenyegető tényezők fejlődésének lehetséges irányait egy sor esettanulmány (ISIS, orosz-ukrán háború, a jövő háború) vázolja fel.

Háttéranyagok:

- [Prezentáció](#)
- [Teszt](#)
- [Megoldókulcs](#)
- [Az előadáson készült felvétel](#)

15. ábra: Mintaelőadás.⁵⁷

(Forrás: NKE honlap, 2018)

⁵⁷ Resperger, 2016.

c) A Tantárgy vizsgamódszere

A szemeszter végén a hallgatóknak a *Moodle rendszerben* található feleletválasztós tesztet kell elektronikusan megoldani, amely mind a tizenhat előadásra vonatkozóan tartalmaz kérdéseket, a megadott szakirodalom és az előadásokon elhangzottak alapján. Ennek kitöltési időpontjáról, és pótidőpontjáról a hallgatók a félév során értesítést kapnak a Neptun rendszeren keresztül.

A vizsgát a Moodle rendszerbe belépve tudják teljesíteni *online*. A rendszerben az oktatók által készített anyagok is segítik a felkészülést.

Amennyiben pótvizsgára kerül sor, a teszt újbóli megnyitásának időpontját egyénileg kell kérni és egyeztetni.

A vizsga online tesztjét a Moodle rendszerben kell keresni, amely a megadott időpontban válik elérhetővé.

Az alábbiakra kell felhívni a figyelmet:

- amennyiben megnyitja a tesztet, az vizsgaalalomnak számít, akkor is, ha egyetlen választ sem jelöl meg,
- a teszt kitöltésére 30 perc áll rendelkezésre a megadott másfél órás időtartamon belül,
- a teszt 30 perc után automatikusan értékelésre kerül az addig kitöltött válaszok alapján,
- a kitöltési lehetőség 18:30-kor mindenképpen lezárul, akkor is, ha a kitöltésre megszabott 30 perc még nem telt le. (Például 18:10-kor nyitja meg, és kezd hozzá.)

A Tantárgy meghirdetésének ütemterve:

<i>Első ütem</i>	SZIE – Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar hallgatói
<i>Második ütem</i>	SZIE – Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar hallgatói SZIE – Gépészmérnöki Kar hallgatói
<i>Harmadik ütem</i>	SZIE – Élelmiszertudományi Kar hallgatói SZIE – Kertészettudományi Kar hallgatói SZIE – Tájépítészeti és Településtervezési Kar hallgatói SZIE – Ybl Miklós Építéstudományi Kar hallgatói SZIE – Gazdasági- Agrár és Egészségtudományi Kar hallgatói
<i>Negyedik ütem</i>	SZIE hazai és külhoni együttműködő felsőoktatási partnereinek hallgatói.

d) A Szabadegyetem mint „Kárpát-medencei” ismeretterjesztő program:

A Szabadegyetem a hallgatók mellett a szélesebb közönségnek is áttekintést kíván adni a Szent István Egyetemen folyó kutatásokról, a tudományos életről, közérthető módon mutatva be az egyes hivatásrendek (karok) és intézetek specifikus és interdiszciplináris szakterületeit.

A Szabadegyetem előadásainak témái szerteágazóak, szemesztereként változóak, alapvetően minden *magyarországi és határon túli érdeklődő* számára nyitottak és ingyenesek.

Potenciális érdeklődők lehetnek:

- más egyetemek, főiskolák, kutatóintézetek hallgatói, oktatói, kutatói,
- közoktatási intézmények vezetői, tanárai, tanulói és azok szülei,
- gazdasági szervezetek: nagyvállalkozások, kkv- k, mikrovállalkozások vezetői, munkatársai,
- önkormányzatok: megyei, járási, települési vezetői, munkatársai,

- nonprofit szervezetek vezetői, munkatársai • Intézmények vezetői, munkatársai, valamint
- magánszemélyek.

Az érdeklődők külön jelentkezés alapján, térítés ellenében – a hallgatókhoz hasonlóan – *online vizsgát* tehetnek, amelyet a SZIE *Tanúsítvánnyal* ismer el.

e) A Szabadegyetem előadásai, mint a Nemzeti Közszolgálati Egyetem és a Szent István Egyetem „PR – marketing tevékenységét elősegítő program”

Tekintettel arra, hogy:

- a Szabadegyetem a hallgatók mellett a szélesebb közönségnek is áttekintést kíván adni a Szent István Egyetemen folyó kutatásokról, a tudományos életről, oktatási tevékenységről,
- közérthető módon mutatva be az egyes hivatásrendek, karok és intézetek specifikus és interdiszciplináris szakterületeit,
- mind ezt Internet alapú online virtuális multimédiás módszerrel, amely nyitott mindenki számára így határon belül és azon kívül ismertté válik a Szent István Egyetem tevékenysége és eredményessége, valamint az *együttműködő partnerek számára is jelentős marketing lehetőséget biztosít.*

Következtetések

a) A „Vidékfejlesztési Szabadegyetem” előadásai Internet alapú online virtuális multimédiás módszerrel jönnek létre, melynek előnyei: *egyrészt* kiegészítheti, vagy helyettesítheti az egy időben, egy helyen, frontálisan folyó hagyományos oktatást, *másrészt* lehetőséget biztosít az időbeli, térbeli korlátok megszüntetésére, továbbá előrelépést jelent a garantált minőségű oktatási szolgáltatás-nyújtás felé.

b) A fent megnevezett Szabadegyetem önálló felnőttképzési programként is meghirdethető. Potenciális érdeklődők, jelentkezhetők lehetnek: Más egyetemek, főiskolák, kutatóintézetek hallgatói, oktatói, kutatói; Közoktatási intézmények vezetői, tanárai, tanulói és azok szülei; Gazdasági szervezetek: nagyvállalkozások, kkv-k, mikrovállalkozások vezetői, munkatársai; Önkormányzatok: megyei, járási, települési vezetői, munkatársai; Nonprofit szervezetek vezetői, munkatársai; Intézmények vezetői, munkatársai, valamint

Magánszemélyek. Az érdeklődők külön jelentkezés alapján, térítés ellenében – a hallgatókhoz hasonlóan – online vizsgát tehetnek, amelyet a SZIE Tanúsítvánnyal ismer el.

c) *Ezzel az Internet alapú online virtuális multimédiás képzési programmal a vidékfejlesztés kultúrájának egyetemi szintű művelését, Magyarországon és a Kárpát-medencében, a SZIE együttműködésben az NKE-vel elsőként honosíthatja meg, amely jelentős marketing lehetőséget biztosít a Szent István Egyetem, valamint az együttműködő partnerek számára is.*

3. FOGALOMTÁR⁵⁸

Megjegyzés: A () alkalmazásával jelölt fogalmak a” Dr. Boldizsár Gábor: Veszélyek és válaszok, Globális, regionális, lokális veszélyek, a fizikai biztonság és a haderő” című, kiadás alatt álló monográfia felhasználásával készült!*

Állam funkciói (*): történelmi koronként és uralkodó eszmerendszerenként változó tartalmú feladatrendszer. Számos külső, „puha” és érték közvetítő funkciót is ellát az állam a belső funkciói mellett. Az állam helyének meghatározása, az érdekek és értékek védelme a nemzetközi térben, az államot alkotó közösségek és egyének felé érték-közvetítés és azok képvisellete. Belső funkciók: (1) védelem, (2) elvonás, (3) elosztás, (4) szabályozás és szankcionálás.

Árnyékkormány (*): a fizikai biztonságon, a katonai vagy félkatonai erő alkalmazásán kívül egy vagy több állami funkciót is ellátó formális vagy informális szerveződés, melyet az uralkodó/kormányzó hatalom és nemzetközi szervezetek nem ismernek el.

Bukott állam (*): a következő négy vizsgálati területen mért teljesítmény elégtelensége alapján definiált állam (korábbi mérési módszer, amit felváltott a Széteső Állam Index). Bukott állama az (1) amely kormány nem ellenőrzi hatékonyan az ország egész területét, (2) amelynek legitimását nem ismeri el a lakosság egy része, (3) nem képes a közbiztonság vagy egyes közszolgáltatások (oktatás, egészségügy) biztosítására, (4) és nem birtokolja az erőszak monopóliumát.

Érdek (*): a létezés, a megmaradás, a fejlődés és a jóllét szempontjából különböző fontossággal bíró javak, jogok birtoklása, szükségletek kielégítése egyéni és közösségi, nemzeti és nemzetközi szinten. A befolyásuk nagysága szerint megkülönböztetünk: lét-, különösen fontos, jelentős, kvázi érdekeket.

Érték (*): tárgyi, írásos, hagyomány alapú emlékei, melyek a közösségek számára összetartozást jelképeznek. A közösség többsége elfogadja, magáénak tekinti az értékeket, melyek a közösség megmaradása, fejlődése, erősödése szempontjából alapvetően spirituális jelentőséggel bírnak.

Fizikai biztonság (*): élet és vagyon védelme, megtartása a külső károsító hatás ellen. *Két alkotóeleme a külső fenyegetéseket honvédelmi, és a belső fenyegetéseket kezelő rendvédelmi képességek.* (A koppenhágai iskola komplex biztonságfelfogásában megjelenő katonai biztonság részletesebb megjelenítésére szolgál.) *Kemény összetevői:* honvédelem, rendvédelem, nemzetbiztonság, magánbiztonság, állampolgári önkéntesség. *Puha összetevői:* tudás, szándék, morál, tapasztalat.

Hibrid fenyegetés, hibrid hadviselés: a hadviselés sok formáját foglalja magába, azok komplex módon való alkalmazása során. A hagyományos (konvencionális) katonai erő és eljárások, az irreguláris erők és eljárások együttes alkalmazása a terrorizmusból ismert megkülönböztetés nélkül ható erőszakkal, valamint az illegitim szerve-

⁵⁸ A bemutatott fogalmak alapvetően a tartalom befogadása érdekében, könyvspecifikusan kerültek összeállításra.

zetekkel és bűnözői csoportokkal. A hibrid fenyegetés és a háború is folytatható állami és nem állami szereplők által és érdekében. A hadviselés során a nem-állami szereplők is professzionális fegyverrendszereket és eljárásokat is alkalmazhatnak, mivel az agresszor, a befolyásoló hatalom a rendelkezésére bocsátja azt „szövetségesei”, támogatóit számára. A fenyegetés és a hadviselés formáját meghatározzák a szemben álló erők, a rendelkezésre álló technikai eszközök, a terepviszonyok, a hazai és nemzetközi közvélemény, valamint a politikai és szövetségi viszonyok.

Hibrid hadviselés fázisai (*):

- *A rejtett ellentétek kialakítása:* a befolyásoló hatalom felméri az ellenfél sebezhető pontjait a valamennyi biztonsági dimenzióban, illetve beazonosítja a hozzá lojális közösségeket.
- *Feszültség keltés:* a befolyásoló hatalom megkezdi több biztonsági dimenzióban is a nyomásgyakorlást, saját maga számára nemzetközi támogatást épít, illetve a célországban/célterületen megkezdi a központi hatalommal szembeni tevékenység kiépítését, annak támogatását.
- *Eszkálációs lépések a konfliktus kialakításához:* a befolyásoló több biztonsági dimenzióban is fokozza a nyomásgyakorlást, válsághelyzetet generál, a célterületen zavargásokat kezdeményez és támogat.
- *Katonai készenlétfokozás és felvonulás:* a befolyásoló hatalom látható módon, ha kell mozgósítással feltölti és magasabb készenlétségbe helyezi haderejének részeit a célterület közelébe áttelepülve.
- *A válság:* a befolyásoló hatalom tovább növeli a nyomásgyakorlást, különleges erői tevékenykednek a célország területén, a zavargások fokozódnak, a nyílt külső beavatkozás veszélye növekszik.
- *Nyílt beavatkozás:* a válság további eskalációja esetén a befolyásoló hatalom hagyományos haderejével nyíltan és a helyszínen beavatkozik.

Hon- és rendvédelem (*): a honvédelmi kategóriába bele értendő a Katonai Nemzetbiztonsági szolgálat, ahogyan a rendvédelem a rendőrség, katasztrófavédelem, büntetés-végrehajtás, a NAV mellett a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat is magába foglalja.

Interoperabilitás (*): Annak a képessége, hogy másokkal szoros együttműködésben végrehajtható legyen az adott feladat. Elemei: oktatás-képzés, nyelv, kompatibilis eszközök, egységesített eljárási rendek.

Komplex biztonság (*): A kopenhágai iskola biztonsági modellje, amely öt plusz egy biztonsági dimenzióba sorolva teszi lehetővé a veszélyek felosztását. A politikai, katonai, gazdasági, társadalmi-szociális, környezeti és az egyéb biztonsági dimenziókban fellépő eltérő intenzitású zavarok (kihívás, kockázat, fenyegetés) eltérő megjelenési formában (feszültség, válság, konfliktus és háború, enyhülés) öltönek testet. A komplex válságoknak és konfliktusoknak csak a komplex reagálás lehet a hatásos ellenszere, melynek sok szereplője van, hiszen valamennyi biztonsági dimenzióban az állami/kormányzati intézmények mellett nem kormányzati, és nemzetközi szervezetek is jelen vannak. A sok szereplős komplex konfliktuskezelés jellemzője, hogy szoros és összehangolt együttműködésre van szükség az érintett faktorok között.

Közösség (*): emberek kis és nagy csoportjainak valamilyen ismérv megvalósult formális vagy informális szerveződése. A társadalom is mint az országon belüli legmagasabb szerveződési forma is e kategóriába tartozik. *Szerveződés alapjai:* érdek, érték, ideológiai, etnikai-vérségi, nyelvi, vallási alapon.

Megújulás (resilience) képessége: nem azonos az ellenálló képességgel (resistance). Általában közösségi, állami, nemzeti szinten értelmezett fogalom. Azt jelenti, hogy egy nagymértékű csapás, katasztrófa után hogyan és milyen gyorsan képes a közösség, az állam visszanyerni, visszaállítani alapvető funkcióinak ellátásához szükséges képességeit. A NATO-ban alkalmazott kategorizálás szerint a következő hét területre osztható a

nemzeti megújulási képesség:

- kormányzás folytonossága,
- ellenálló energiaellátás,
- ellenálló civil kommunikációs szolgáltatások,
- ellenálló ivóvíz és élelmiszerellátás,
- tömeges népmozgás kezelésének képessége,
- nagyszámú áldozatok ellátásának képessége,
- ellenálló civil szállítási, közlekedési rendszerek.

Random terror (*): nem hierarchikus intézményben tervezett, szervezett és végrehajtott támadás, mely során a használt eszközök egyszerűek és könnyen megszerezhetők, kezelhetők. A célpontkiválasztás általában nem részletesen tervezett, a könnyű sebezhetőség, a nagy nyilvánosság és az előidézhető félelem nagysága a meghatározó. Az elkövetők a rájuk befolyással bíró ideológia szelemében, de által önállóan meghozott eseti döntés alapján támadnak.

Széteső állam (*): a bukott állam mérései indexének tovább pontosított, ma is használt módszertana és definiálása. „Fund for Peace” független, nonprofit szervezet készíti el évről évre. A széteső állam index (Fragile State Index-FSI) öt kategóriában (kohéziós, gazdasági, politikai, szociális, keresztindikátorok) 12 tényező vizsgálati eredményeink összegzésével állítja rangsorba – 2016-ra vonatkozóan 178 országot – az államokat.

Veszélyek intenzitás szerint (*): A legszélesebb fogalomkor a *kihívás*, amely a legalacsonyabb szintje a befolyásnak. A *kockázat* már egy magasabb megnyilvánulási szintet jelent, míg a *fenyegetés* a lehető legmagasabb szintű, negatív befolyás és behatás definiálására szolgál.

Veszélyek megjelenésük szerint (*): feszültség, válság, konfliktus, enyhülés

- *Feszültségek:* a különböző közösségek, államok közötti alakulnak ki az érdekek és értékkülönbségek hatására, jellemzőjük, hogy békés eszközökkel, tárgyalásos úton feloldhatók.
- *Válságok:* a meg nem oldott feszültségek eskalációjából ered, alapvetően nem erőszakos eszközökkel, de ennek hatására a közösségek, az államok kapcsolata tovább romlik. Általában a meglévő feszültségeket valamilyen konkrét esemény kategorizál, növelve a veszély mértékét.
- *Konfliktusok:* a meg nem oldott válságok további elmélyülésének következménye, melynek alapvetően jellemzője – a háborús küszöb alatti – erőszak alkalmazása az érdekvényesítés során mind közösségek, mind pedig államok közötti szinten.
- *Háború:* az erőszak nyílt és tömeges alkalmazása. A háború fogalmának meghatározásának számtalan definíció létezik. A konfliktusban is megjelenik az erőszak alkalmazása az akaratvényesítés során, de az intenzitása, a gyakorisága és a fajtája eltérő. A háború lehet államok közötti (angolul: Inter State) és államon belüli (angolul: Intra State) vagy más néven polgárháború.
- *Enyhülés:* amennyiben a háború megszűnik különböző okok miatt, és a kapcsolatokban enyhülés következik be.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Monográfia/Könyv

- Isaszegi János (2015): *A 21. század élettér háborúi*. Budapest, Gondolat Kiadó.
- Hornyacsek Julia (2009): *Polgári védelmi alapismeretek 1*. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem.
- Marshall, Tim (2018): *A földrajz fogságában*. Budapest, Park Könyvkiadó.
- Mcchrysal, Stanley (2016): *Csapatok csapata*. Budapest, HVG.
- Nemes Nagy József (2009): *Terek, helyek, régiók. A regionális tudomány alapjai*. Budapest, Akadémia kiadó.
- Tanulmány kötetben
- Boldizsár Gábor (2014a): Civil – katonai – rendőri – nemzetbiztonsági együttműködés a válságkezelésben. In Dobák Imre szerk.: *A nemzetbiztonság általános elmélete*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem NBI. 273–302. old.
- Christián László (2018): Magánbiztonsági számvetés. In Dobák Imre – Hautzinger Zoltán: *Szakmaiság, szerénység, szorgalom*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 145–156. old.
- Szász József (2000): A katasztrófák típusai. In Dr. Hornyacsek Júlia szerk.: *Felkészítők könyve*, BM OKF, Budapest.
- Wagner Péter (2006): A bukott államosság és Afganisztán. In Marton Péter szerk.: *Államok és államkudarok a globalizáció világában*. Budapest, Teleki Intézet. 344–361. old.
- Szerkesztett kiadvány
- Gazdag Ferenc szerk. (2011): *Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika*. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem.
- Kaiser Tamás szerk. (2017): *Jó állam jelentés 2017*. Budapest, Dialóg Campus.

Cikk folyóiratban

- Babos Tibor (2011): „Globális közös terek” a NATO-ban. *Nemzet és Biztonság*, 2011. április. 34–46. old. Elérhetőség: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/babos_tibor-globalis_kozos_terek_a_nato_ban.pdf (utolsó letöltés: 2018. március 15.)
- Boldizsár Gábor (2014c): *Paratroopers in future operations*. In *Security and Defence Quarterly* 2014/ 2. sz. 46–60. old.
- Mátrai László (1972): *Gyakorlat, tudás, tudomány*. *Magyar Filozófiai Szemle*, 1972. 2sz.
- Padányi József (2009): *Éghajlatváltozás és a biztonság összefüggései*. *Hadtudomány* 2009/ 1-2.sz. 33–46. old. Elérhetőség: http://mhtt.eu/hadtudomany/2009/1_2/033-046.pdf (utolsó letöltés: 2018. augusztus 15.)
- Padányi József (2017): *Tasks and Experiences of the Hungarian Defence Forces in Crisis Management*. *BILTEN SLOVENSKE VOJSKE* 2017/ 1.sz. 29–46. old.
- Padányi József (2015): *Vízkonfliktusok*. *Hadtudomány* 25, A Magyar Hadtudományi Társaság folyóirata E-szám. 13. Elérhetőség: http://real.mtak.hu/31153/1/23_PADANYI_JOZSEF.pdf (utolsó letöltés: 2018. augusztus 15.)
- Simicskó István (2017): *A hibrid hadviselés előzményei és aktualitásai*. *Hadtudomány*, 2017/ 3-4.sz. 3–16. old. Elérhetőség: http://real.mtak.hu/67458/1/Ht_201734_5_18_u.pdf (utolsó letöltés: 2018. március 15.)

- Szilágyi Tivadar – Boldizsár Gábor – Kaló József (2018): *Vidékbiztonság átfogó megközelítésben, avagy komplex gondolkodás a biztonságos vidékről, elemeiről és rendszeréről*. Hadtudományi Szemle 2018. XI. évfolyam 1. szám 406–413. old. Elérhetőség: http://epa.oszk.hu/02400/02463/00038/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2018_01_406-413.pdf (utolsó letöltés: 2018. augusztus 15.)
- Ürmösi Károly (2013): *A biztonság, biztonság fogalma*. Hadtudományi Szemle. 2013. VI. évfolyam 4. szám 147–154. old. Elérhetőség: http://archiv.uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2013/2013_4/2013_4_alt_urmosi.pdf (utolsó letöltés: 2018. augusztus 12.)

Internet

- FUND for Peace (2017): Fragile States Index 2017. Elérhetőség: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/951171705-Fragile-States-Index-Annual-Report-2017.pdf> (utolsó letöltés: 2018. március 15.)
- Magyar Nemzetpolitika – A nemzetpolitikai stratégia kerete. Elérhetőség: http://bgazrt.hu/dbfiles/htmltext_files/5/0000000065/Magyar%20nemzetpolitika%20-%20A%20nemzetpolitikai%20strategia%20kerete.pdf (utolsó letöltés: 2018. március 15.)
- NATO ACT (2011): ASSURED ACCESS TO THE GLOBAL COMMONS: Maritime, Air, Space, Cyber FINDINGS AND RECOMMENDATIONS. Elérhetőség: http://www.act.nato.int/images/stories/events/2010/gc/aagc_recommendations.pdf (utolsó letöltés: 2018. augusztus 15.)
- NATO ACT (2017): Strategic Foresight Analysis 2017 Report. Elérhetőség: http://www.act.nato.int/images/stories/media/doclibrary/171004_sfa_2017_report_hr.pdf (utolsó letöltés: 2018. március 15.)
- NATO ACT (2018): FRAMEWORK FOR FUTURE ALLIANCE OPERATIONS 2018. Elérhetőség: https://www.act.nato.int/images/stories/media/doclibrary/180514_ffao18-txt.pdf (utolsó letöltés: 2018. augusztus 30.)
- NATO ACT and City of Norfolk (2017): Building Resilience, Collaborative proposal to help nations and partners. Elérhetőség: <http://www.act.nato.int/images/stories/events/2017/resilience/resilience-wp.pdf> (utolsó letöltés: 2018. március 15.)
- NATO NAC (2014): NATO Wales Summit Declaration. Elérhetőség: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/sede/dv/sede240914walessummit_/sede240914walessummit_en.pdf (utolsó letöltés: 2018. március 15.)
- NATO NAC (2016): NATO Warsaw Summit 2016 Declaration. Elérhetőség: http://www.msz.gov.pl/en/foreign_policy/nato_2016/documents/nato_warsaw_summit_2016_declaration (utolsó letöltés: 2018. március 15.)
- Nemzeti társadalmi felzárkózási stratégia – mélyszegénység, gyermekszegénység, romák – (2011–2020) Elérhetőség: <http://romagov.kormany.hu/download/8/e3/20000/Strat%C3%A9gia.pdf> (utolsó letöltés: 2018. március 15.)
- Nemzeti Vidékstratégia 2012 – 2020, („a magyar vidék alkotmánya”). Elérhetőség: http://www.terport.hu/webfm_send/2767 (utolsó letöltés: 2018. március 15.)
- RESPERGER István (2016): Forrongó világ, nemzetbiztonsági fenyegetések 2030-ig. Ludovika Szabadegyetem, Elérhetőség: <https://www.uni-nke.hu/szolgáltatások/ludovika-szabadegyetem/ludovika-szabadegyetem-20152016-i-szemeszter> (utolsó letöltés: 2018. március 15.)
- USA (2017): National Security Strategy of the United States of America. Elérhetőség: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> (utolsó letöltés: 2018. augusztus 30.)
- USA (2018): Summary of the 2018 National Defense Strategy of the USA. Elérhetőség: <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf> (utolsó letöltés: 2018. augusztus 30.)

WORLD ECONOMIC FORUM (2017): Global Competitiveness Report 2017–2018. Elérhetőség: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf> (A letöltés dátuma : 2018. augusztus 12.)

ZRÍNYI Miklós: Vitéz Hadnagy. Elérhetőség: http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/mil/konyvek/elmelet/info/g/gabor_i.html (utolsó letöltés: 2018. augusztus 12.)

Jogszabály

Magyarország Alaptörvénye, Elérhetőség: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100425.ATV> (utolsó letöltés: 2018. március 15.)

2011. évi CXXVIII. Törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról, Elérhetőség: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139408 (utolsó letöltés: 2018. augusztus 15.)

1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájának elfogadásáról.

1656/2012. (XII. 20.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájának elfogadásáról.

1744/2013. (X. 17.) Korm. Határozat 1. sz. melléklete: Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia (2013-2023)

Doktrína, Szabályzat

AJP-01(D) (2010): Allied Joint Doctrine 01 (D). Elérhetőség: <http://everyspec.com/> (utolsó letöltés: 2018. március 15.)

AJP-01(E) (2017): Allied Joint Doctrine 01 (E). Elérhetőség: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/602225/doctrine_nato_allied_joint_doctrine_ajp_01.pdf (utolsó letöltés: 2018. március 15.)

Egyéb

2016/240/SZIE-GTK Vidékbiztonság, a biztonsági környezet hatása a vidék versenyképességére Államtudományi Kutatóműhely pályázati anyaga

Muhoray Árpád (2008): Az Országos Balesetelhárítási és Intézkedési terv helyzete, – előadás, Balatonföldvár: 2008. június 3.

Tóth Rudolf (2009): Oktatási anyagok ppt. 02.02. tárgykör 2-3. dia. ClipArt 20092012.

Szarka Zsolt (2011): Felkészítő előadás: Katasztrófavédelmi feladatok polgári védelmi szervezése BM OKF 2011. december 21.

KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15- 2016-00001 A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés: Vidékbiztonság, a biztonsági környezet hatása a vidék versenyképességére című Államtudományi Kutatóműhelyben létrejött, kiadás alatt álló tanulmányok és monográfiák:

Boldizsár Gábor (2018): *Veszélyek és válaszok, globális, regionális, lokális veszélyek, a fizikai biztonság és a haderő.* Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem.

Boldizsár Gábor – Szilágyi Tivadar (2018): *Vidékbiztonság rendszerszemléletű vizsgálata, ismeretrendszerének megalapozása.* Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem.

Christián László (2018): *A vidékbiztonság rendészeti szereplői és együttműködésük I-II.* Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem.

Frisnyák József – Boldizsár Gábor (2018): *A vidék biztonságának történeti földrajza a Kárpát-medencében (földrajzi környezet, természeti csapások, társadalmi struktúrák).* Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem.

- Girhiny-Tirts (2018): *A közrend és közbiztonság fenntartásának komplex lehetőségei I-II.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Horváth Bálint (2018): *A zárt anyagáramok hatása a vidék fenntarthatóságára.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Horváth Bálint (2018): *A helyi termelési rendszerek szerepe a fenntartható fogyasztói magatartás megalapozásában.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Horváth Bálint (2018): *Társadalmi átalakulás a fenntartható anyagáramok irányába.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Horváth Bálint (2018): *Fenntartható termelési rendszerek jó gyakorlatainak alkalmazási lehetőségei a magyar vidéki környezetben – egy energiatermelési üzleti modell esettanulmánya.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Horváth Bálint (2018): *A zárt anyagáramú vidéki termelési rendszerek alkalmazhatósága Magyarországon.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Jankovics Kornélia (2018): *Az individuum biztonsága vidéki térben.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Jankovics Kornélia (2018): *Vidékbiatonság törvényi-szervezeti rendszere.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Jankovics Kornélia (2018): *Vidéktámogatási stratégia-támogatási rendszerek.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Kaló József (2018): *A vidékbiatonság történelmi megközelítésben.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Kaleab TADESSE SIGATU (2018): *„Afrika Szarván” lezajlott, a változó élettér okozta konfliktusok tapasztalati.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Káposzta József (2018): *A jó kormányzás regionális összefüggései a vidéki térben.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Káposzta József (2018): *Az endogén források szerepe a vidék jó kormányzásának rendszerében.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Káposzta József (2018): *Térbeli struktúrák változásainak hatása a vidékgazdaság fejlődésére.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Kozári József (2018): *A vidék versenyképességét segítő szaktanácsadás módszertanának vizsgálata.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Kozári József (2018): *A szaktanácsadási hálózatok szerepe a vidék gazdaság biatonságának megteremtésében.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Kozári József (2018): *A szaktanácsadás jelentősége a vidék verseny-képességének javításában.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Kotics (2018): *A cigány–magyar együttélés mintázatai. (kihívások és konfliktusok a 15. századtól napjainkig – a vidékbiatonság szemzőgéből).* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Kuti Rajmund (2018): *A katasztrófavédelmi kirendeltségek és a járási hivatalok szerepe a vidék biatonságának növelésében.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Kuti Rajmund (2018): *A katasztrófavédelmi felkészítés és a vidékbiatonság kapcsolata.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Kuti Rajmund (2018): *A vidék biatonságát növelő katasztrófavédelemmel összefüggő fejlesztési lehetőségek és megoldások.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Molnár Csilla (2018): *A vidékbiatonság turisztikai aspektusai.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.

SZERZŐI BEMUTATKOZÓ

BOLDIZSÁR GÁBOR a Nemzeti Közszolgálati Egyetem egyetemi docense. Katonai pályafutása során kétszer szolgált ENSZ (Mozambik, Koszovó), háromszor NATO (Afganisztánban: kétszer ISAF, egyszer RS) műveletben parancsnoki beosztásban is. Itthon részese volt az MH kognitív műveleti képességeinek kialakításában. Kutatási, oktatási és publikálási területe – melyeket angol nyelven is itthon és külföldön végez – a jövő komplex műveleti környezet és hadereje, a résztvevők együttműködése.

SZILÁGYI TIVADAR a Szent István Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára, a Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar tudományos dékánhelyettese. Alma máterének a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemet tekinti. Jelenleg a Nemzeti Közszolgálati Egyetemmel közösen létrehozott KÖFOP – Vidékbiztonsági Kutatóműhely kutatásvezetője és aktív kutatója.

TARTALMI ÖSSZEFOGLALÓ

Ez a mű a Nemzeti Községi Egylet és a Szent István Egyetem tananyag-továbbfejlesztési törekvéseinek eredményeként jött létre, a két egyetem többéves együttműködési és oktatási tapasztalataira alapozottan. A szerzők a teljesség igénye nélkül igyekeznek bemutatni a vidéki területeken élők biztonságát, rávilágítva a különböző kihívásokra és azokra adható adekvát válaszokra.

A könyv egyes fejezeteiben áttekintjük a vidékbiztonság ismeretrendszerének fejlődési tendenciáit, a nemzetközi térben ható veszélyekkel, a fizikai biztonság megteremtésének és megtartásának eszközeivel, valamint a versenyképességre ható kemény biztonsági kihívásokkal együtt.

A mű hasznos ismereteket közvetít mindenkinek, aki érdeklődik a vidéki településeken élők biztonságának és gazdálkodásának összefüggései iránt. Felhasználható a két egyetem képzési rendszerében.

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem kiadványa



Kiadó:

Nemzeti Közszolgálati Egyetem;
Államtudományi és Közigazgatási Kar
www.uni-nke.hu

Felelős kiadó:

Prof. Dr. Kis Norbert dékán
Címe: 1083 Budapest, Üllői út 82.

Tördelőszerkesztő:

Mikes Vivien

Olvasószerkesztő:

Kiss Eszter

ISBN 978-963-498-057-5 (PDF)